

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Filozofická fakulta
Ústav slavistických a východoevropských studií
Filologie – slovanská filologie

Veselin Vačkov

**Souhra nominačních tendencí
v jazyce masových médií.
Případ analytických adjektiv**

(Komparativní studie současné bulharštiny a češtiny)

**Interplay Between Nomination Tendencies
in the Language of Mass Media.
The Case of the Analytical Adjectives**

(Comparative Study of Contemporary Bulgarian and Czech)

DISERTAČNÍ PRÁCE

vedoucí práce prof. Hana Gladkova, CSc.

2014

Prohlašuji, že jsem disertační práci napsal samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucí této mé práce prof. Haně Gladkové, CSc., za odbornou pomoc a trpělivost. Za vypěstovaný dlouhodobý zájem o jazykovědu a podnětná setkání vděčím všem svým učitelům a kolegům na FF UK, ÚJČ AV ČR a ÚFAL MFF UK a Oxfordské univerzitě. V neposlední řadě děkuji za podporu své manželce a také své matce prof. Kině Vačkovové, CSc.

OBSAH

Abstrakt	6
Abstract	7
Úvod	8
0.1. Předmět a cíle práce	8
0.2. Struktura práce	11
0.3. Proč čeština a bulharština	11
0.4. Proč jazyk masových médií	12
1. Společenský, teoretický a metodologický rámec	15
1.1. Společenský kontext	15
1.2. Teoretický rámec	20
1.3. Stav výzkumu	25
1.4. Pracovní metody a materiálová základna	30
2. Prefixy, prefixoidy a radixoidy: analýza a reanalýza	33
2.1. Obecný přehled	33
2.2. Prefixy	37
2.3. Afixoidy (prefixoidy, radixoidy, sufixoidy)	40
3. Analytická adjektiva: vznik, distribuce, funkce	67
3.1. Definice a vznik	67
3.2. Kategorizace a analýza	71
3.3. Distribuce analytických adjektiv	88
3.4. Funkce analytických adjektiv v jazyce médií	94
4. Analytická adjektiva – výsledek souhry tendencí a požadavků	96
4.1. Tendence k internacionalizaci	96
4.2. Požadavky úspornosti, expresivnosti a neměnnosti	98
4.3. Typologická charakteristika analytických adjektiv	101
Závěr	106

Odborná literatura	117
Použité slovníky a gramatiky	135
Soupis zdrojů a pramenů	137
Příloha I: Příklad excerpcí z bulharského materiálu	139
Příloha II: Příklad excerpcí z českého materiálu	146
Příloha III: Výsledky excerpcí v bulharských a českých psaných textech	155
Příloha IV: Excerpce z mluvených a psaných bulharských textů	159

ABSTRAKT

Disertační práce se věnuje výzkumu a teoretickému popisu celé škály nově vznikajících komplexních jmenných slovních tvarů a slovních spojení, jejichž nárůst přerůstající v sériovost je jedním z nejviditelnějších projevů dynamiky slovanských jazyků během posledních několika desetiletí. V centru pozornosti jsou tzv. analytická adjektiva, jež definujeme jako invariantní lexikální jednotky převážně cizího původu, jejichž slovnědruhové zařazení a přívlastkovou syntaktickou funkci nemanifestuje morfém, nýbrž slovosled. Odmítáme tezi, že se jedná o první složky kompozit, a zároveň zkoumáme celou řadu přechodových jevů a procesů.

V širším plánu tato práce zkoumá jevy, jež testují hranici morfologie a syntaxe, slova a slovního spojení. Hlavním závěrem je, že se zvláště v případě bulharštiny konstituuje samostatná kategorie analytických adjektiv tím, že se z původně okrajového lexikálního jevu stal jev produktivní, gramatikalizovaný díky intenzivnímu přejímání lexikálních jednotek a konstrukcí (především z angličtiny) a jejich replikaci.

Synchronní srovnání bulharštiny a češtiny umožňuje sledovat, jak dva geneticky příbuzné jazyky řeší své nominační potřeby v podobných jazykových situacích někdy stejně a někdy odlišně. Hledání příčin podobností a rozdílů vede k poznání jejich hlubších systémových a typologických charakteristik. Práce přináší nové argumenty ve prospěch teze o větší analytičnosti přídavných jmen v bulharštině a dodatečně ji zpřesňuje.

Pracujeme přitom převážně s materiálem z masových médií, která na straně jedné jazykovou dynamiku odráží, na straně druhé ji díky svému zásahu a společenskému statusu akcelerují. Ukazujeme, že značná produktivita sledovaných jevů v jazyce médií je výsledkem souhry vývojových tendencí k internacionalizaci, analytičnosti a aglutinativnosti a pragmatických požadavků úspornosti, expresivnosti a formální neměnnosti.

Klíčová slova: *nominace, inovace, analytická adjektiva, morfologie, syntax, slovo, slovní spojení, slovanské jazyky, bulharština, čeština, angličtina, masová média, tendence vývoje, typologie*

ABSTRACT

The thesis aims to describe and theoretically explain the range of complex nominal word structures and phrases that evolved in all Slavic languages with staggering productivity during the last decades. In particular, it focuses on the so called analytical adjectives, i.e. formally invariant lexical units mostly of foreign origin that manifest their attributive syntactic role (and the word class they belong to) not through a morpheme but through fixed word order position. The thesis rejects the view that analytical adjectives are first parts of compound words and explores several transitional cases.

In more general terms, the thesis explores phenomena that test the boundary between words and phrases, morphology and syntax. It concludes that in Bulgarian there already exists a well established word subclass of analytical adjectives. They have resulted from an originally lexical innovation that has been grammaticalized due to intensive borrowings of words and phrase models mainly from English and their replication. The comparative study of present-day Bulgarian and Czech provides evidence of the strategies that the two genetically related languages use to achieve their nomination goals. The search for an explanation of the similarities and differences between both languages offers insights into their deeper structural and typological properties. The thesis corroborates the view that Bulgarian exhibits high level of analytical (isolating) features and gives more precision to it in respect to adjectives.

The thesis uses mostly mass media language material. On one hand, media reflect language innovation; on the other hand, they further accelerate it due to their impact and social status. It demonstrates that the high productiveness of the studied structures in media language results from the interplay of the tendencies to internationalization, growth of analytical and agglutinative structures and the pragmatic demands for thrift, expressivity and formal invariability.

Key words: *nomination, innovation, analytical adjectives, morphology, syntax, word, phrase, Slavic, Bulgarian, Czech, English, mass media, evolutionary tendencies, typology*

ÚVOD

Klíčová slova: *nominace, inovace, slootovorba, neologie, morfologie, syntax, funkce, tendence, typ, čeština, bulharština, slovanské jazyky, angličtina, masová média*

Žádný teoretický rámec popisující přirozený jazyk nelze považovat za úplný, aniž by uspokojivě vysvětloval procesy jazykových inovací. Odhalení příčin, mechanismů a směrů jazykové dynamiky je totiž neméně důležitým aspektem tzv. vysvětlovací adekvátnosti popisu jazyka, než jsou otázky rozsahu, nabývání a využívání jazykové kompetence (Chomsky 1986, str. 16). Jazykověda stojí přitom před čtyřmi hlavními úkoly, dvěma převážně deskriptivními a dvěma explanatorními:

- a) fenomenologický a statistický popis jazykových inovací v určitém časovém úseku (JEV a jeho DISTRIBUCE);
- b) popis působení mimojazykových faktorů a komunikačních potřeb, které změny vyvolávají a řídí (FUNKCE a TENDENCE);
- c) strukturní analýza „reakcí“ jazykového systému na tyto faktory (PROCES a STRUKTURA) a jejich taxonomie, tj. zařazení do standardních kategorií gramatické teorie;
- d) vysvětlení existence skupin vzájemně spřízněných „reakcí“ a vlastností jazykového systému (TYP).

0.1. Předmět a cíle práce

Disertační práce se zabývá celou škálou nově vznikajících komplexních jmenových slovních tvarů a spojení, jejichž nárůst přerůstající v sériovost je jedním z nejviditelnějších projevů dynamiky slovanských jazyků. Opíráme se o dosavadní výzkum a pokoušíme se o novou analýzu (reanalýzu) konkrétních formantů a neologických procesů. Speciální pozornost věnujeme tzv. **analytickým adjektivům** (nazývaným též nesklonná, konverzní, nebo – leckdy nepřesně – považovaným za první složku kompozit). Většinou jde o jazykové jednotky cizího původu, nejčastěji přejaté z angličtiny,

jejichž adjektivní slovnědruhové zařazení a přívlastkovou syntaktickou funkci nemani-
festuje morfém, nýbrž slovosled (antepozice před substantivem).

Tezi, že v případech jako *бизнес дама, тенис турнир, офис техника* a dalších máme v bulharštině co do činění se slovním spojením neflektivního adjektiva s podstatným jménem, jsme poprvé vyjádřili v článku Vačkov 1998a a pak podrobněji o rok později v článku Vačkova – Vačkov 1999. Naše tvrzení vyvolalo zajímavou a podnětnou polemiku. Nesouhlasil s ním K. Gutschmidt (Gutschmidt 2003) a především C. Avramovová a P. Osenovová, které mu věnovali zvláštní příspěvek (Avramova - Osenova 2003). Souhlas s ní naopak vyjádřila E. Pernišková (Perniška 2001), s neohebnými přídavnými jmény cizího původu (*инат дете, поп музика* atd.) počítá ve své Gramatice také R. Nicolovová (Nicolova 2008). Nejnověji se k našemu ortografickému doporučení vycházející z „analytické interpretace“ přiklonili autoři pravopisného slovníku *Официален правописен речник на българския език ОПРБЕ 2012*.

Otázka povahy těchto útvarů v bulharštině však není dodnes definitivně uzavřena. Touto prací se de facto vracíme ke své původní tezi a snažíme se o její zpřesnění a aktualizaci.

Pokusíme se přitom přispět ke zmapování a řešení všech čtyř výše zmíněných lingvistických úkolů. Soustředíme se především na body b), c) a d), mimo jiné proto, že v deskripci předmětného jevu byl už udělán velký kus práce dalšími autory (viz 1.3., 2.1., 3.1.). Jinými slovy, zajímají nás především FUNKCE, PROCES, STRUKTURA, TENDENCE a konečně TYP.

Viděno v širším teoretickém plánu, tato práce zkoumá jevy, jež testují hranici slova.¹ Domníváme se, že v případě bulharštiny jsme svědky „kognitivního skoku“ mezi slovtvorbou a volným slovním spojením, mezi morfologií a syntaxí, kdy se z původně okrajového lexikálního jevu stal díky intenzivnímu přejímání cizích jednotek a replikaci produktivní jev gramatikalizovaný. Ze „včerejšího“ lexika je „dnešní“ gramatika.

Srovnáním bulharštiny s češtinou se pokusíme ukázat, že oba jazyky sice využívají obdobný repertoár slovtvorných procesů k dosažení jmenných inovací, ale liší se v míře jejich využívání. Rozdíl v rozšíření analytických adjektiv (v češtině se jedná

¹ Na arbitrárnost hranic mezi slovem a slovním spojením poukazuje velmi uceleně a přesvědčivě B. Bednaříková, která chápe slovo jako syntagma, které je členitelné na syntagmatické „bezprostřední konstituenty“ (Bednaříková 2009, str. 81), které ovšem nejsou identické s tzv. bezprostředními složkami generativního popisu ve smyslu *intermediate constituents*.

nadále o opravdu okrajový jev, zatímco v bulharštině máme co do činění se zdatně produktivnějším procesem) je podle našeho názoru do značné míry dán typologicky.

K problematice lze přistoupit z pozic funkcionalistických nebo formalistických, podle toho, ke které ze stran „velkého gramatického schizmatu“ patří zvolený teoretický rámec. Tato disertační práce se drží pohledu funkcionalistického, který vychází z tradic evropských škol, mj. Pražského lingvistického kroužku (Mathesius 1911, Jakobson 1960), a přímo navazuje na většinu novějších prací o inovacích v bulharštině, češtině a dalších slovanských jazycích, o nichž pojednáme podrobně později.

Inovacím v současných slovanských jazycích bylo za poslední tři desetiletí ze stran jazykovědců věnováno mnoho pozornosti a úsilí (viz 1.3. a přehled použité literatury). Přesto svým rozsahem a produktivitou poskytuje tato problematika dostatek podnětů pro další výzkum. Kriticky proto navážeme na dosavadní práce a pokusíme se přispět novým pohledem k chápání procesů nominačních inovací ve dvou geneticky příbuzných, ale typologicky odlišných slovanských jazycích.

Usilujeme přitom o popis, který zařazuje sledovanou jazykovou změnu do širších tendencí a zároveň umožňuje jistou dílčí a velmi opatrnou predikci budoucího jazykového vývoje. Pojem *tendence* využíváme ve smyslu, jak jej definuje Gutschmidt (1995, 1998, 2003) a sborník *Słowotwórstwo/Nominacja* (2003). Tento pojem, který také vychází z tradic pražské lingvistické školy, vhodným způsobem propojuje vnější i vnitřní jazykové faktory a jevy.

Cílem práce je přispět skromným dílem k teoretickému uchopení sledovaných jevů. Její výsledky mohou dále posloužit jako podnět ke zpřesnění ortografických doporučení a pravidel a také mohou být užitečné pro překladatelskou praxi. Teoretická klasifikace neologických jevů a formantů je důležitá i pro případnou budoucí strojovou analýzu či produkci textů.

Z praktického hlediska je otázka objasnění podstaty analytických adjektiv naléhavější v bulharštině (viz kapitola 3). Zdatně vyšší frekvence jejich výskytu a dopady na pravopis nutně vytváří poptávku po jejich srozumitelném popisu – zřejmě brzy i v rámci vysokoškolských, a možná dokonce středoškolských příruček a učebnic.

0.2. Struktura práce

Struktura disertační práce je následující: **Kapitola 1** popisuje společenský, teoretický a metodologický rámec práce, včetně její materiállové základny. Přináší také přehled nejvýznamnějších výzkumů v oblasti bulharské, české a částečně také ruské synchronní neologie, na které disertace navazuje nebo vůči kterým se vymezuje. **Kapitola 2** se věnuje kompresivním procesům prefixace a afixoidizace v obou jazycích. Na nejčastějších příkladech prefixů, prefixoidů, radixoidů a sufixoidů v obou jazycích demonstrujeme jejich přechodový charakter a častou polyfunkčnost. **Kapitola 3** je pro práci stěžejní, neboť nabízí naši systémově-strukturní analýzu neohebných adjektiv v češtině a bulharštině. Rozlišujeme základní skupiny a detailně se věnujeme argumentům pro a proti tezi, že se v bulharštině systémově vyčleňuje skupina slovnědruhově polyfunkčních slov. Součástí této kapitoly je také analýza dosavadní ortografické praxe a také doporučení, která považujeme za perspektivní s ohledem na strukturu, tradici a komunikační potřeby. Věnujeme se i distribuci sledovaného jevu v obou jazycích s přihlédnutím k rozdílům mezi psanými a mluvenými projevy a požadavkům specifickým pro mediální prostředí. **Kapitola 4** si klade za cíl osvětlit souhrn několika souběžně působících tendencí jazykového vývoje a pragmatických požadavků charakteristických pro jazyk masových médií (tendence k internacionalizaci, požadavkům úspornosti, expresivnosti a formální neměnnosti a typologické tendence k posílení analytismu a aglutinativnosti). Speciálně se věnujeme typologickým aspektům analytických adjektiv s cílem precizovat obecnou tezi o větší míře analytičnosti bulharských jmen včetně adjektiv ve srovnání s češtinou. **Přílohy I až IV** obsahují příklady a výsledky cílených excerpací, o nichž pojednáváme v Kapitole 3.

0.3. Proč čeština a bulharština

Ze své podstaty je typologický výzkum srovnávací. Vzhledem k tomu, že jazykové typy jdou velmi často napříč jazykovými rodinami, mohou být konfrontace geneticky příbuzných jazyků velice přínosné. Bulharština s češtinou tvoří v tomto ohledu velmi vhodnou dvojici, neboť mají společný původ, ale odlišnou rámcovou typologickou charakteristiku. Oba jazyky byly navíc během posledních desetiletí vystaveny shodným sociolingvistickým vlivům: obě společnosti absolvovaly přechod k parlamentní demokracii a tržnímu hospodářství a integraci do euro-atlantických poli-

tických, ekonomických a bezpečnostních struktur. Otevření hranic, intenzivní migrace, rozvoj svobodných médií, překotný technologický vývoj a řada dalších regionálních a globálních jevů (podrobněji viz 1.1.) způsobily to, že se v obou jazykových společnostech vytvořily shodné jazykové a komunikativní situace², které měly citelný dopad i na nominační procesy v obou jazycích.

Studium nominačních tendencí v češtině a bulharštině tak poskytuje příležitost pozorovat unikátní „experiment“, kdy oba jazyky za podobných podmínek reagují na podobné podněty někdy shodně, ale také leckdy odlišně. Hledání příčin podobností a rozdílů nás může vést k poznání hlubokých strukturních zvláštností obou jazyků a jejich typologické charakteristiky.

Dalším argumentem pro vhodnost volby češtiny a bulharštiny je skutečnost, která by na první pohled mohla odrazovat. Srovnání obou jazyků už byla věnována řada velmi kvalitních srovnávacích studií: kromě klasických děl S. Ivančeva také práce C. Avramovové, J. Bačvarova, H. Gladkovové, I. Likomanovové, O. Martinové, B. Niševové, A. Rangelovové, K. Uhlířové, K. Vačkovové a dalších. Je ještě co objevovat? Domníváme se, že ano. Velké množství prozkoumaného materiálu umožňuje vést kritický diskurs nejen o konkrétních jevech, jejich výskytu a funkcích, ale také o jejich hlubším významu pro teorii nominačních inovací.

0.4. Proč jazyk masových médií

Díky své dostupnosti, množství, dynamice a společenskému statusu je jazyková produkce médií pro dnešní jazykovědu nejčastějším zdrojem zkoumaného materiálu³. Je jím – i když nejenom – i pro tuto práci. Vedla nás k tomu skutečnost, že média jsou prostředím příznivým k jazykovým inovacím, dále dostupnost srovnatelného materiálu a v neposlední řadě naše osobní znalost novinářské praxe a standardů v českých a bulharských redakcích, která nám mohla být užitečná například při funkční analýze sledovaných jevů.

² Na paralely v jazykových situacích obou jazyků se díváme v rámci teoretického modelu uplatněného v práci H. Gladkovové a I. Likomanovové (2002) *Языковая ситуация: Истоки и перспективы (болгаро-чешские параллели)*.

³ Vliv médií na jazykovědné výstupy je dále multiplikován jazykovými korpusy, které obsahují velké množství mediálních komunikátů.

K volbě médií jako prostředí, ve kterém sledujeme dané jevy, musíme zmínit ještě několik aspektů.

Za prvé, záměrně využíváme pojem „jazyk masových médií“, nikoli pouze „jazyk médií“. Vzhledem k překotnému technologickému vývoji je totiž nezbytné odlišovat produkci masových médií (mediálních organizací) od produkce v rámci sociálních médií.

Za druhé, v analyzovaných textech nerozlišujeme mezi zpravodajstvím a publicistikou jakožto hlavními zpravodajskými žánry (Bartošek 2003). Teoreticky vzato by bylo zajímavé toto rozlišení zohlednit. V mediální praxi však dochází k čím dál silnějšímu splývání žánrů (především zpravodajství využívá čím dál víc publicistických prvků). Oba hlavní žánry navíc sdílejí funkční požadavky na ně kladené:

- informativnost: sdělení musí obsahovat informaci o změně stavu,
- přístupnost: sdělení musí být masovému příjemci srozumitelné,
- atraktivita: sdělení musí upoutat a udržet pozornost příjemce,
- úspornost: sdělení musí být časově/prostorově úsporné.

Rozdíl spočívá v hierarchii požadavků a síla jejich působení: zatímco ve zpravodajství je informativnost primární a dominující, v publicistice je druhotná a požadavek úspornosti povětšinou méně silný. Navíc v publicistice přibývá funkce apelativní a přesvědčovací, která ale už není cizí ani zpravodajství.

Tyto požadavky spolu s fyzickými vlastnostmi mediálního kanálu (psaný nebo mluvený, offline nebo online) a tlakem profese jako takové (Bartošek 2002) tvarují jazyk médií. Jeho slovní zásoba je postavena na vysoce frekvenčních jednotkách, které jsou „automatizovány“ (Srpková 1998), tj. jsou recipientem vnímány s relativně nízkým úsilím. Pokud se vyskytnou jazykové inovace, plní jeden či více z výše zmíněných požadavků.

Za třetí, jsme si vědomi nebezpečí zkreslení úsudku, tzv. *cognitive bias*, kvůli soustředění se na jazyk médií. Tato práce, stejně jako většina jazykovědných prací sledujících slovanskou neologii, vychází převážně z tištěných médií, která jsou k zpětné analýze samozřejmě nejvhodnější. Může to ovšem vést k částečné „slepotě“, pokud jde o distribuci sledovaných jevů a) v mluvených projevech, b) v nemediálních textech. Dále se v pracích a excerpcích málokdy rozlišuje mezi typem média (zpravodajské, bulvární, servisní). Jemnější rozčlenění přitom hraje roli při zkoumání funkcí, které jednot-

live inovační jevy plní. Byli jsme si těchto nebezpečí vědomi a v rámci možností jsme se snažili prověřovat sledované jevy i s ohledem na ně.

KAPITOLA 1: Společenský, teoretický a metodologický rámec

Klíčová slova: *společenská změna, jazyková dynamika, demokratizace, evropeizace, ekonomizace, globalizace, medializace, vývojové tendence, inovační proces, neologismus, pojmenování a tvoření slov, typologie, materiálová základna, excerpte*

1.1. Společenský kontext

Jazyk následuje ve svém vývoji společnost. Společenské změny spouští změny jazykové. Zásadní přesměrování vývoje ve střední a východní Evropě na konci 80. let minulého století ovlivnilo významným způsobem jazyky v regionu. Jejich badatelé se přitom shodují, že tento vliv se odehrává nejdříve a nejmasivněji na lexikální úrovni. Není proto náhoda, že se výzkum slovo tvorby a neologie dostal do hlavního proudu lingvistické produkce věnované slovanským jazykům včetně bulharštiny a češtiny.

Přestože by se mohlo zdát, že spouštěčem jazykových změn byl rok 1989, lze doložit, že signály zvýšené jazykové dynamiky pocházejí už ze 60. a 70. let minulého století (Panov 1968, Martincová 1973, 1983, 1987, Brezinski 1980, Murdarov 1983 a další). Už tehdy zesílilo souběžné působení několika společenských trendů, které po změnách režimů v roce 1989 dále mohutně akcelerovaly. Tyto trendy zahrnují triádu Normana Fairclougha *demokratizace – komodifikace – technologizace* (Fairclough 1992), ovšem doplněnou místními specifiky.

1.1.1. Demokratizace

V této práci používáme tento pojem v užším slova smyslu jako označení politického přechodu od systému tzv. reálného socialismu přes období perestrojky k parlamentní demokracii evropského typu. Ten si samozřejmě vyžádal masivní výměnu lexika v administrativním, odborném a publicistickém stylu. Jazykové prostředky sloužící k označení reality tzv. reálného socialismu ustoupily pojmenováním nových jevů a vztahů (viz např. Cvrček 2010). Oživila lexika z období před nástupem komunistických režimů a do obou jazyků začaly proudit internacionalismy (např. *интерпелация* /

interpelace) a anglicismy (např. *импийчмънт* / *impeachment*) označující nové jevy politického a ekonomického života.

Ještě důležitější ovšem byla demokratizace veřejného diskursu v širším slova smyslu: přechod od monologičnosti k dialogu, svoboda veřejných projevů, přístup široké veřejnosti k prestižním komunikačním rolím a situacím, zastoupení různorodých společenských skupin v politice a v dalších formách veřejného života, tolerance vůči jazykové odlišnosti a neformálnosti. To vše vedlo ke kolokvializaci a konverzacionalizaci jakožto projevům demokratizace jazyka (Dobrevá 2004, Čmejrková 2008, Hoffmannová 2008).

1.1.2. Evropeizace (evropská integrace)

Specifickým celospolečenským procesem, který měl zřetelný dopad na jazykovou praxi středoevropských a východoevropských jazyků, byla integrace do tzv. západních politických, ekonomických a bezpečnostních struktur. Nejvýznamnější v tomto ohledu byla příprava zemí k přistoupení do Evropské unie a samotný vstup do společnosti.

Evropeizace měla přímý dopad na administrativní a odborný styl, který musel vyhovět novým terminologickým potřebám. Jazyky přistupujících zemí si musely poradit s tzv. evropským žargonem, který vznikl a rozvíjí se pro označování procesů, vztahů a institucí v rámci unie. Mohli jsme a nadále můžeme pozorovat souhru a konkurenci dvou tendencí: internacionalizace a naproti ní vyrovnávající nacionalizace (viz Gutschmidt v *Słowotwórstwo/Nominacja* 2003 a dále 1.2.1.).⁴

V širším smyslu měla evropská integrace velký dopad na jazyky přistupujících zemí díky otevřenosti hranic a zintenzivnění kontaktů na všech společenských a profesních úrovních.

⁴ Bylo by zajímavé kvantifikovat pro jednotlivé jazyky tendence internacionalizace a nacionalizace v rámci budování evropské terminologie. Konkurenční užívání termínů jako *koheze* a *soudržnost*, *kohezní fond* a *fond soudržnosti* v češtině ukazují, že se jedná o velmi dynamický terén. Lze očekávat, že mezi jednotlivými jazyky budou existovat rozdíly v míře internacionalizace a nacionalizace. Naše hypotéza je, že v bulharštině je v této oblasti vyrovnávací tendence nacionalizace slabší než v češtině. Jinými slovy, bulharština více přejímá (např. *кохезия*, *кохезионен фонд*) a méně překládá (např. bulharský ekvivalent *сплотеност* se terminologicky nevyužívá). To by odpovídalo typologickému profilu obou jazyků. Různé jazykové strategie pak mají různé pragmatické dopady: větší míra internacionalizace vede k větší srozumitelnosti mezi jazyky, naopak nacionalizace posiluje srozumitelnost v rámci jednoho jazyka.

1.1.3. Ekonomizace

Politické změny ve střední a východní Evropě byly doprovázeny hlubokými změnami ekonomickými. Kapitalismus a volný trh měly neméně zásadní dopad na lexikum místních jazyků než zavedení parlamentní demokracie. A to hned dvojnásobem. Na straně jedné bylo nutné pojmenovat nové reálie (např. *konvertibilita, směnitelnost / конвертируемость*), na straně druhé se ekonomická a finanční odborná terminologie dostala do masového užívání (např. *leasing / лизинг*).

Další aspekt ekonomizace související s globalizací byl vstup nadnárodních podniků a korporací na trhy střední a východní Evropy. V jejich regionálních pobočkách vznikaly zajímavé jazykové situace (Nekvapil – Nekula 2006). Některé zahraniční firmy dnes mají jeden pracovní jazyk, jiné dva, nebo dokonce tři (častý jev např. ve středně velkých německých firmách, kde se kromě němčiny a místního jazyka využívá angličtina).

Zároveň probíhal proces **komodifikace**, resp. **marketizace** (Fairclough 1992), který už není specifický jenom pro jeden region, nýbrž má téměř celosvětový charakter. Spočívá v tom, že se čím dál více lidských aktivit, jejichž primárním účelem není produkce zboží a služeb v úzkém slova smyslu (vzdělání, věda, sociální služby, zdravotnictví atd.), začíná být chápáno a následně organizováno jako výrobní jednotky nabízející servisní produkt svým klientům. Diskusní praktiky jsou pak čím dál více strukturovány tak, aby mohly toto chápání odrážet. Tento proces je velmi charakteristický také pro média.

1.1.4. Globalizace

Změny ve střední a východní Evropě probíhaly na pozadí komplexu širších celosvětových jevů, pro které se vžil souhrnný pojem globalizace.⁵ Zjednodušeně řečeno se jedná o spontánní propojování a sjednocování ekonomických struktur na nadnárodní úrovni s cílem zvýšení nákladové, výnosové a daňové efektivity. Dítětem a motorem globalizace je nadnárodní společnost. Po roce 2000 se o globalizaci začíná mluvit v širším smyslu, je vnímána nikoli pouze jako ekonomický trend, ale také jako společenský a kulturní fenomén.

⁵ Termín globalizace zpopularizoval americký ekonom Theodor Levitt svým vlivným článkem *The Globalization of Markets*, Harvard Business Review, 1983.

Z hlediska jazykové praxe má globalizace dva velmi významné rysy: využívání angličtiny jako *lingua franca* a intenzivní komunikace mezi nositeli různých jazyků – ať osobní, nebo skrz moderní technologie. Zvláště zajímavá je role angličtiny: rozsah jejího působení je zřejmě dán nejen obrovským rozšířením její znalosti, ale do velké míry také její prestiží. Díky jejímu společenskému statusu i mluvčí ovládající angličtinu jen zběžně (o dvojjazyčnosti ani nemluvě) přejímají anglická slova a replikují některé pro ni typické konstrukce.

1.1.5. Technologizace

Během posledního čtvrtstoletí informační technologie do velké míry převzaly roli dopravy, která spojuje důležité články společnosti a světové ekonomiky. V užším slova smyslu technologizace ovlivnila jazyk neustálými pojmenovacími požadavky díky rozvoji nových produktů a služeb. Také vedla k „invazi“ speciální terminologie do běžných stylových registrů (např. *aplikace / аппликация*), tvoření nových pojmenování a jejich přejímání (např. *chat / чат*) a různé formy neologické a okazionální derivace (např. *vygooglit / изгуглям*). V širším slova smyslu technologizace ještě více zjednodušila a zintenzivnila kontakty mezi nositeli různých jazyků.

V rámci technologizace zaujímá zvláštní místo internet, jehož dopad na přirozené jazyky je dalekosáhlý a podle všeho teprve na začátku. Pozoruhodný a zatím málo prozkoumaný je například vliv internetového vyhledávání, ať obyčejného fulltextového, nebo „chytřejšího“ sociálního. Na straně jedné máme masivní úsilí internetových firem přiblížit vyhledávací algoritmy přirozenému jazyku, na straně druhé jsou naprosto běžné případy, kdy se uživatelé přirozeného jazyka tvořící internetový obsah přizpůsobují požadavkům strojového vyhledávání s cílem snadnější vyhledatelnosti (viz úvahy o příčinách šíření tzv. nominativu značkovém v 4.2.).

1.1.6. Mamedializace

Už od začátku sledovaného období byla masová média v samém jádru společenských změn ve střední a východní Evropě. Noviny, rozhlas a televize byly zpočátku především nástroje vlády a režimu (Jirák – Köpplová 2009). Jejich transformace začala v osmdesátých letech tzv. glasností, ale zlom nastal po roce 1989 s koncem cenzury a zvláště pak s legislativní úpravou, která do médií vpustila soukromé podnikání. Tržní

soutěž a technologický pokrok rychle obohatily národní mediální krajiny desítkami, či dokonce stovkami produktů tzv. *starých médií*, tj. novými tiskovými tituly, rozhlasovými a televizními stanicemi.

Vzápětí se k tradičním médiím přidala tzv. *nová média*. Jedná se o „veřejně dostupná sdělení na internetu, ať již mají povahu výstupu výrobní organizace (např. zpravodajské portály), akumulace uživatelských příspěvků (servery typu YouTube), individuálních počinů (např. autorské blogy), nebo popř. kontaktních sebeprezentačních nástěnek (Facebook)“.⁶

Mohutnost a nápadnost mediální nabídky je dnes tak velká, že vede teoretiky k úvaze, že do mediálněkomunikačních aktivit vstupuje jedinec na úkor přímé, živé, nezprostředkované komunikace s jinými lidmi. Pro jazyk tato situace znamená jediné: relativní váha mediálního obsahu pro vývoj jazyka ve sledovaném období dramaticky vzrostla a bude pravděpodobně nadále růst v rámci narůstající role médií jako socializačního faktoru.

⁶ Jiráček – Köpplová 2009, str. 21.

1.2. Teoretický rámec

K nejdůležitějším odkazům pražského funkcionalismu patří zájem o jazykovou dynamiku. Vilém Mathesius ve své vizionářské práci „O potenciálnosti jevů jazykových“ definoval potenciálnost jako „statické kolísání řeči“ (Mathesius 1911/1970, str. 5). Kolísání, variantnost, která je podle něj předpokladem pro jazykový vývoj, vykazuje v určitém časovém úseku určité tendence. Tendence sice nemají konstantní působení, které známe z exaktních věd, ale přesto se zřetelně projevují a jsou statisticky postižitelné. Jak si všímá Skalička (1941, str. 3), vývoj jazyka se děje ve vlnách a „tendence se v jazyce střídají“. Právě jedné takové silné vlny – nebo spíše série vln – jsme svědky ve slovanských jazycích během posledních desetiletí.

1.2.1. Vývojové tendence

Pro účely strukturace a usouvztažnění našich zjištění užíváme zastřešujícího pojmu **tendence jazykového vývoje** tak, jak jej chápe Gutschmidt (1998, str. 17): *„Тенденции определяют направленность языковых процессов или изменений, протекающих под формой укрепления инноваций или устранения устаревших языковых единиц, конструкций, норм. Тенденция – понятие синхронного подхода к языку, отражающее его динамику... в определенный отрезок времени.“*

Tento pojem, který vychází z tradic pražské lingvistické školy, umožňuje propojit vnější i vnitřní jazykové faktory a jevy. Gutschmidt a další autoři, který užívají tohoto termínu, se ovšem úplně neshodují v počtu a názvech jednotlivých tendencí. Nejčastěji se zmiňují tyto (viz např. Słowotwórstwo/Nominacja 2003): tendence systémově strukturní (internacionalizace a vyrovnávací tendence k nacionalizaci), spisovně jazykové (intelektualizace, demokratizace, determinologizace, expresivizace), typologické (např. směrem k analytismu nebo k aglutinaci) a pragmatické tendence.

Ve sborníku Słowotwórstwo/Nominacja 2003 je zahrnuta i tendence k jazykové ekonomii. Domníváme se však, že se nejedná o tendenci ve smyslu výše uvedené definice, ale o základní princip jazyka, jehož fungování je konstantní (Zipf 1949, Martinet 1955). Tím nezpochybňujeme skutečnost, že úspornost je obzvláště žádoucí vlastností v rámci jazyka masových médií, kde prostor a čas jsou omezené a mají svou jasně definovanou cenu.

Další důležitý pojem je **inovační proces**. Navazujeme opět na přístup K. Gutschmidta (Gutschmidt 1998), podle kterého jsou inovační procesy dílčími projevy různých dynamických tendencí a že tentýž proces může „pracovat“ současně ve prospěch různých tendencí. Například přejímání cizích slov je nástrojem jak tendence k internacionalizaci, tak k intelektualizaci a v některých případech i k expresivní stylizaci.

1.2.2. Neologismy

Jazyková dynamika je nejdříve a nejlépe pozorovatelná na úrovni lexikální a slovotvorné. Zájem o nové lexikální prostředky, neologismy, je proto už delší dobu jedním z výrazných směrů lingvistického zkoumání. Zvláště v české jazykovědě má dlouhou tradici, sáhající k období Pražského lingvistického kroužku: od přednášky a statě V. Mathesia a klasického díla B. Havránka *Vývoj spisovného jazyka českého*, přes studie A. Jedličky, F. Daneše, J. Filipce, I. Němce a dalších k systematickému přístupu M. Dokulila, V. Šmilauera a O. Martincové.

V této práci vycházíme z definice lexikálních neologismů posledně zmíněné autorky (Martincová 1983), která za lexikální neologismy pokládá nová pojmenování, která se vyznačují rysem novosti co do svého vzniku i fungování v jazyce, nejsou úplně integrována do sémantické, formální a stylové organizace spisovného lexika, ale přes tuto svou příznakovost mají předpoklad stát se běžnými lexikálními prostředky po stránce formální, významové i stylové.

Z hlediska genetického lze rozlišit tři skupiny nových pojmenování:

- a) příznakový rys novosti se zakládá na pojmenování nového myšlenkového obsahu novou formou,
- b) příznak novosti spočívá ve formě, nikoli v lexikálním významu,
- c) rys novosti tkví v novém obsahu (významu) už existujícího výrazu, tj. jedná se o neosémantizaci.

Neologismy se liší od okazionalismů, jak jsou nazývána slova, která vzniknout mohou, zpravidla je však jejich realizace omezená a vázaná na velmi specifický, až jednorázový kontext. Z pohledu systémově funkční analýzy mohou ovšem i okazionalismy poskytnout zajímavý materiál, neboť i na nich lze pozorovat potenciál slovotvorných procesů. Potenciálnost chápeme jako systémovou schopnost jazykového systému na

úrovni *langue* vytvořit jednotku na úrovni *parole*. Ta však vzniknout nemusí, pokud nedostane vhodný vnější impulz a kontext.

1.2.3. Tvoření slov

Na úrovni jazykového systému lze neologické jevy zkoumat za pomoci synchronní slovotvorné analýzy. V otázkách slovotvorby pracujeme v rámci **funkčně strukturní teorie pojmenování a tvoření slov** M. Dokulila (Dokulil 1962, 1997). Synchronní slovotvorba v jeho pojetí se nachází na rozhraní mezi lexikologií a gramatikou a v rámci gramatiky mezi morfologií a syntaxí. Právě na tomto „území“ se nachází i námi sledovaná analytická adjektiva.

Dokulilova teorie, která se stala standardem pro českou a do určité míry i pro slovanskou jazykovědu, popisuje slovotvorný systém za použití sady kritérií, která systémem postupně rozčleňují na stále menší skupiny:

- a) Nejvyšším třídícím kritériem je slovotvorný způsob: odvozování, skládání (vlastní a nevlastní kompozice, juxta pozice), smíšené postupy (substantivizace, adjektivizace), zkratkové tvoření slov.
- b) Následuje třídění podle slovního druhu fundovaného (nově utvořeného) slova. Dokulil velmi pečlivě definuje vztah slovotvorné *fundace* a odlišuje jej od vztahu *motivace*. Fundace neboli podmíněnost spočívá v tom, že jedno slovo – fundované – (zpravidla sémanticky a formálně složitější) se zakládá na slově druhém (zpravidla sémanticky a formálně jednodušším) – fundujícím – a je jim podmíněno, fundováno. Se slovotvorným vztahem fundace je spjat paralelní vztah motivace. Ze synchronního pohledu jsou oba vztahy rubem a lícem téhož: „V prvním případě jde o to, kterým jiným slovem (slovy) je daný výraz podmíněn, v druhém případě o to, kterým jiným slovem či výrazem se daný výraz objasňuje, je motivován. Vztah fundace se uplatňuje především z hlediska mluvčího při produkci a reprodukci slov, vztah motivace především z hlediska posluchače, při interpretaci slov.“⁷
- c) Dalším kritériem je onomaziologická struktura nově utvořeného slova. Pojmenovací postupy jsou podle Dokulila tyto: mutační, modifikační, transpoziciční, reprodukční a koordinační.

⁷ MČ1, str. 208.

- d) Dalším kritériem je slovnědruhov \acute{a} povaha funduj \acute{a} c \acute{i} ho slova.
- e) N \acute{a} sleduje t \acute{r} id \acute{e} n \acute{i} podle slovtvorn \acute{e} ho formantu (prefix, suffix, interfix, radioid atd.), který spolu se z \acute{a} k \acute{r} adem nov \acute{e} slovo vytv \acute{a} ř \acute{i} .

Bulharština a \acute{c} estina maj \acute{i} velmi podobn \acute{y} invent \acute{a} ř slovtvorn \acute{y} ch proces \acute{u} a jejich slovtvorn \acute{y} syst \acute{e} m lze t \acute{r} id \acute{it} vesm \acute{e} š stejn \acute{e} . Neznamena \acute{a} to ale \acute{u} plnou identit \acute{c} nost. V r \acute{a} mci konfronta \acute{c} n \acute{i} anal \acute{y} zy se budeme d \acute{i} vat dv \acute{e} ma sm \acute{e} ry. Na stran \acute{e} jedn \acute{e} sledujeme, zda podobn \acute{e} vypadaj \acute{i} c \acute{i} inova \acute{c} n \acute{i} jevy v obou jazyc \acute{i} ch jsou v \acute{y} sledkem stejn \acute{y} ch proces \acute{u} . Na stran \acute{e} druh \acute{e} n \acute{a} s zaj \acute{i} m \acute{a} , jestli jsou stejn \acute{e} slovtvorn \acute{e} procesy stejn \acute{e} produktivn \acute{i} . Vysv \acute{e} tlen \acute{i} rozd \acute{i} l \acute{u} v produktivit \acute{e} n \acute{a} sledn \acute{e} hled \acute{a} me mimo jin \acute{e} v typologick \acute{y} ch tendenc \acute{i} ch a preferenc \acute{i} ch obou jazyk \acute{u} .

1.2.4. Jazykov \acute{a} typologie

V p \acute{r} istupu k typologick \acute{y} m ot \acute{a} zk \acute{a} m vych \acute{a} z \acute{i} me z princip \acute{u} pra \acute{z} sk \acute{e} **typologie** jazyk \acute{u} , jak je def \acute{i} noval Vladim \acute{i} r Skali \acute{c} ka (Skali \acute{c} ka 1951, 1958, 1974) a v pozd \acute{e} jš \acute{i} dob \acute{e} Petr Sgall (Sgall 1995). Na rozd \acute{i} l od Jakobsona (Jakobson 1958) Skali \acute{c} ka ch \acute{a} pe typ nikoli jako soubor stroh \acute{y} ch implika \acute{c} n \acute{i} ch z \acute{a} kon \acute{u} (tak, jak je tomu ve fonologii), ale jako svazek vz \acute{a} jemn \acute{e} sp \acute{r} izn \acute{e} n \acute{y} ch rys \acute{u} na r \acute{u} zn \acute{y} ch jazykov \acute{y} ch rovin \acute{a} ch, kter \acute{e} maj \acute{i} vysok \acute{y} potenci \acute{a} l koexistovat. Skali \acute{c} ka vymezil n \acute{a} sleduj \acute{i} c \acute{i} ch p \acute{e} t jazykov \acute{y} ch typ \acute{u} (viz Sgall – Skali \acute{c} ka 1994):

- a) **izola \acute{c} n \acute{i} (analytick \acute{y})**, pro n \acute{e} j \acute{z} jsou charakteristick \acute{a} \acute{c} etn \acute{a} pomocn \acute{a} a jednoslabi \acute{c} n \acute{a} slova, nedostatek koncovek a v \acute{u} bec af \acute{i} x \acute{u} , gramatikalizovan \acute{y} slovosled, velk \acute{y} po \acute{c} et jednoduch \acute{y} ch pojmenov \acute{a} n \acute{i} (a proto \acute{c} etn \acute{e} v \acute{y} p \acute{u} j \acute{c} ky), konverze slovn \acute{i} ch druh \acute{u} , p \acute{r} edlo \acute{z} kov \acute{e} p \acute{a} dy, vedlejš \acute{i} v \acute{e} ty, \acute{c} leny ve tvaru pomocn \acute{y} ch slov;
- b) **flektivn \acute{i} (f \acute{u} zuj \acute{i} c \acute{i})**, pro n \acute{e} j \acute{z} je charakteristick \acute{a} pouze jedna koncovka ve slov \acute{e} , kter \acute{a} kumuluje funkce (vyjad \acute{r} uje z \acute{a} rove \acute{n} p \acute{a} d, \acute{c} islo a rod \acute{c} i osobu, \acute{c} islo, \acute{c} as a zp \acute{u} sob), koncovky jsou vysoce homonymn \acute{i} a synonymn \acute{i} , p \acute{r} evl \acute{a} d \acute{a} voln \acute{y} slovosled, kter \acute{y} se pou \acute{z} ív \acute{a} k vyj \acute{a} d \acute{r} en \acute{i} aktu \acute{a} ln \acute{i} ho \acute{c} len \acute{e} n \acute{i} v \acute{e} ty, ve slovtvorb \acute{e} se uplat \acute{n} uje flektivn \acute{i} konverze;
- c) **aglutina \acute{c} n \acute{i}** , pro n \acute{e} j \acute{z} je charakteristick \acute{a} hojnost af \acute{i} x \acute{u} p \acute{r} ipojovan \acute{y} ch ke slovn \acute{i} m z \acute{a} k \acute{r} ad \acute{u} m, d \acute{i} ky hojnosti odvozovac \acute{i} ch af \acute{i} x \acute{u} se jazyk „br \acute{a} n \acute{i} “ v \acute{y} p \acute{u} j \acute{c} k \acute{a} m, slovosled je gramatikalizovan \acute{y} , co \acute{z} je p \acute{r} izniv \acute{e} pro p \acute{r} itomnost \acute{c} le-

nů, samohlásky nejsou příliš důležité díky tomu, že slovní tvar má více slabik, výskyt vedlejších vět je omezen existencí deverbativ;

- d) **polysyntetický**, který zahrnuje tyto rysy: gramatikalizovaný slovosled, skládání slov ve slovtvorbě, přičemž složeniny plní funkce vedlejších vět v jiných jazycích, lexikální slova se používají jako slova pomocná, nerozlišují se druhy slov, neexistují afixy ani koncovky;
- e) **introfektivní**: pomoci introflexe se rozlišují slovní druhy a tvoří slova, morfém může být přerušen, existují infixy s gramatickými funkcemi.

Žádný přirozený jazyk není úplnou realizací pouze jednoho typu. V rámci slovtvorby může dominovat, nebo aspoň být silně zastoupen jiný typ (např. v češtině aglutinační), než převládá v rámci morfologie nebo syntaxe (v češtině flektivní). Dokonce na stejné jazykové úrovni můžeme pozorovat typologický „mix“: zatímco např. bulharské podstatné jméno vykazuje převážně vlastnosti charakteristické pro izolační typ na úkor flektivního, v systému bulharského slovesa je flexe stále velmi silná (podrobněji viz 4.3.2.).

1.3. Stav výzkumu

Ve středu našeho zájmu jsou kompresivní slovtvorné a syntagmotvorné modely, při nichž se převážně cizojazyčné, formálně invariantní prvky uplatňují buď ve funkci slovtvorných formantů, popř. jako součástí kompozit, anebo jako samostatná „syntagmatická“ slova, např. b. *бизнес вестник, евродепутат, екоминистър, экс съпруга, интернет страница, рок певец, топ модел*, č. *biopěstitel, demonahrávka, eurovolby, kyberzločin, fitness trenér, fantasy hra, online vysílání* atd. Produktivita těchto modelů přerůstající v sériovost je na vzestupu už několik desetiletí ve všech slovanských jazycích (viz např. Martincová – Savický 1987, Zemskaja – Ermakova – Rudnik-Karwatowa 1999, Waszakowa 2003, Gazda 2012 a další).

Přes velké množství práce, jež bylo věnováno strukturním aspektům těchto slovtvorných elementů v současných slovanských jazycích, stále nepanuje jednotný názor ohledně jejich povahy a kategorizace. Tento stav symptomaticky odráží velmi rozrůzněná terminologie, na což upozornili už Martincová a Savický (Martincová – Savický 1987, str. 131). V českých pracích se tak setkáváme s termíny *afixoid* (*prefixoid, radixoid, suffixoid*), *poloprefix, kvaziprefix, lexikomorfém, přechodný morfém, kvazislovo, neohebné adjektivum* aj. V ruské lingvistice, která se věnuje této problematice už déle než půl století, se můžeme setkat s názvy *аналит, унификс, радикаloid, связанной компонент, лексико-морфема, адъективная морфема, аналитическое прилагательное*. V bulharské jazykovědě, která čerpala jak z české, tak z ruské, jim odpovídají termíny *афиксoid, унификс, свързан компонент, свързана основа, радикаloid, лексико-морфема, адективна морфема, квазипрефикс (квзисуфикс), комбинационен формант, конверсно прилагателно* atd. V tradičních anglických morfologických pracích (např. Bauer 1983) se mluví o termínech jako *combining form, splinter, neo-classical compound, converted adjective* atd.

V této práci využíváme termíny *prefix, afixoid* (*prefixoid, radixoid, suffixoid*), *radix* (viz 2.1.) a *analytické (neohebné) adjektivum* (viz 2.1. a 3.1.). Vycházíme přitom především z toho, že tato terminologie odráží strukturně-funkční pohled na sledované procesy. Navíc je v české a do nemalé míry i ve slovanské jazykovědě už poměrně dobře zažitá a srozumitelná díky vlivným pracím O. Martincové (viz 1.3.1.). Termínem afixoid tak označujeme morfémy přechodného charakteru buď mezi kořenem a prefixem (prefixoidy), nebo mezi kořenem a sufixem (sufixoidy). Morfémy, které si zacho-

valy věcný význam, i když v dekonkretizované podobě, označujeme jako radixoidy. Termín analytické adjektivum jsme si vypůjčili z ruské lingvistické literatury.⁸

Přes odlišný přístup jednotlivých autorů i národních lingvistik panuje mezi badateli shoda v tom, že nominace výše uvedeného typu mají „přechodný“ či „hybridní“ charakter a hranice mezi derivačními a kompozičními procesy na straně jedné a morfolo- gickým tvořením a slovním spojením na straně druhé jsou velmi neostré. Domníváme se však, že „tekutost“ sledovaných jevů není důvodem pro to, abychom rezignovali na systematickou kategorizaci formantů a na popis slovotvorných a syntagmotvorných procesů, o což se pokoušíme v kapitolách 2 a 3.

Na relevantních místech v nich zmiňujeme a komentujeme zjištění jednotlivých českých, bulharských, ruských a srovnávacích prací, jejichž bibliografii uvádíme v seznamu použité literatury. Zde připomeňme hlavní teoretické rámce a teze, ze kterých vycházíme, popř. vůči kterým se vymezujeme.

1.3.1. Česká lingvistika se otázkám vývoje lexika a neologické nominace věnuje dlouhodobě a systematicky. Moderní práce navazují na dlouhou tradici, která sahá k Pražskému lingvistickému kroužku (především k pracím V. Mathesia) a teorii spisovného jazyka (B. Havránek, A. Jedlička) a dále navazuje na synchronně-funkční práce F. Daneše, J. Filipce, K. Hausenblase, I. Němce a dalších autorů.

V rámci české neologie je dnes nejvlivnější dlouholetý výzkum O. Martinové (viz např. Martinová 1973, 1983, 2005a–d, Martinová – Savický 1987 a další práce uvedené v seznamu použité literatury), který významně ovlivnil mj. klíčová neografická díla NSČ 1 a NSČ 2 a je také teoretickým základem sborníku NDČ.

Jak jsme již zmínili, také tato práce do velké míry přebírá teoretický rámec O. Martinové a jejích pokračovatelů v české a bulharské jazykovědě. Už právě Martinová a N. Savický (Martinová – Savický 1987, str. 124–139) definují kritéria pro vymezení afixoidů a radixoidů: 1) slovnědruhá příslušnost morfému či slova, 2) koexistence morfému se samostatným slovem v lexikonu, 3) existence domácího ekvivalentu, 4) slovotvorné funkce morfému, 5) stylistické funkce. Jednotlivé morfémy jsou pak

⁸ S tezí o existenci specifické kategorie analytických adjektiv v ruštině přichází už v 60. letech V. M. Panov (Panov 1968). Samotný termín *аналитическое прилагательное* využívá podle V. Panova poprvé A. Reformatskij. Od této doby se v ruské lingvistice vede intenzivní a velmi podnětná diskuse na toto téma. Shrnutí hlavních prací lze najít mj. v Marina 2010.

popisovány podle postavení na ose prefix – prefixoid – radixoid – radix. V další kapitole na tento „škálový“ přístup navazujeme, přičemž prodlužujeme zmíněnou osu o analytická adjektiva (viz 2.1.).

Ve svém příspěvku o víceslovných pojmenováních v NDČ (Martincová 2005c, str. 218–219) O. Martincová chápe námi sledovaná spojení analytického adjektiva se substantivem jako specifickou součást tvoření víceslovných pojmenování, kdy stavebními prvky jsou slovo v úloze určovaného členu a morfologicky nevyhraněný výraz, „kvazislovo“. Na základě morfologicko-syntaktických a funkčních vlastností „kvazislov“ O. Martincová vyčleňuje několik typů těchto pojmenování:

1. přejímky, u nichž výraz ve funkci prvního členu není morfologicky zformován; s druhým členem je v různém stupni těsnosti po stránce sémantické i zvukové, např. *blue chips*, *direct banking*, *last minute*, *reality show* a další. Přejímkový charakter tohoto typu pojmenování signalizuje i jejich variantní grafická podoba (*soap opera* / *soap-opera*, *risk management* / *risk-management*).

2. pojmenovací útvary, které sestávají z výrazu cizího původu bez adjektivní formy a z domácího nebo zdomácnělého substantiva, např.: *kajal tužka*, *piercing salon*, *go-go tanec*, *kalhotky string* / *string kalhotky*, *push-up podprsenka* / *podprsenka push-up* apod.

3. útvary se „zkráceným adjektivem“, tj. s výrazem, který se po formální stránce jeví jako zkrácené souvztažné adjektivum; v úloze určujícího členu má diferencně specifikující funkci: *profi armáda*, *aku vrtačka*, *kombi lednička*, *alko nápoje*. Z hlediska sémanticko-morfologického tato syntakticky „adjektivní“ slova oscilují mezi substantivními a adjektivními morfémy. Při psaní zůstávají zkrácená adjektiva se substantivem nespojena, eventuálně se k němu připojují spojovníkem. Obecně lze říci, že se vyvíjejí v samostatná přídavná jména. Užívají se ve volných spojeních.

4. útvary s morfologicky nevyhraněnými výrazy cizího původu jako *dia*, *etno*, *video*, *retro*, *promo*, *demo* aj.: *dia zelí*, *etno hudba*, *video technika* / *videotechnika*, *retro film* / *retrofilm*, *promo akce* / *promoakce*, *demo verze* / *demo-verze* / *demoverze*. Vztah těchto výrazů k určovanému substantivu je různou měrou těsný. U určovaného substantiva bývají v antepozici, ale také (i když řídčeji) v postpozici. V antepozici často kolísají mezi slovnědruhovou platností přídavného jména a mezi funkcí první části kompozit,

což se opět projevuje rozkolísanou ortografií. Ještě méně jednoznačná je jejich slovnědruhová a syntaktická platnost, stojí-li v postpozici (*zeli dia, hudba etno*).

5. útvary, u nichž v platnosti určující složky je zkratka většinou přecházející ve zkratkové slovo: *PET lahev / PET láhev, SIM karta, CD přehrávač / přehrávač CD, MP3 formát / formát MP3*.

6. útvary, u nichž určující člen má podobu jednoho či více písmen/hlásek s různou významovou platností: *U-rampa, e-banka, i-vysílání*.

Obecně jde podle O. Martincové vývoj těchto kvazislov dvojím směrem: k slovnímu osamostatnění jako nesklonných adjektiv (tuto tendenci podporuje, užívají-li se také i jako substantiva) a k morfémům prefixoidního typu (svědčí o tom série nových, jimi tvořených kompozit).

V naší analýze v kapitolách 2 a 3 jsme se termínu „kvazislovo“ vyhnuli, neboť se nám zdá příliš vágní a vlastně málo kompatibilní s funkčně-strukturně definovanými termíny prefix, prefixoid (sufixoid), radixoid a radix. Podle našeho názoru jsou „kvazislova“ buď nesklonná (analytická) adjektiva nebo radixoidy v různém stupni ustálenosti. Musíme přitom připustit, že jsme při volbě tohoto přístupu byli ovlivněni situací v bulharštině, kde se samostatná kategorie analytických adjektiv vyčleňuje mnohem jasněji než v češtině.

1.3.2. Bulharská jazykověda vychází v oblasti morfologie, lexikologie a neologie z tradice „klasiků“ A. Teodorova-Balana, L. Andrejčina, S. Mladenova, S. Stojanova, S. Ivančeva a v posledních desetiletích se silně inspiruje pracemi ruských a českých autorů. Velmi úspěšně přenesla český teoretický rámec do bulharských podmínek např. C. Avramovová, jejíž monografie (Avramova 2003) představuje nejuceleňší popis vývojových tendencí v substantivní části lexika současné bulharštiny. Přístup české neologie úspěšně využila při srovnání inovačních procesů v současné bulharštině a češtině také B. Niševová (Niševa 2009).

Na mapě bulharské neologické teorie ale nadále existuje řada „bílých míst“, která si zaslouží pozornost. Jedno z nich je právě „území“ analytických adjektiv. Tato kategorie není v bulharské odborné literatuře obecně uznávána. Pojmenovací útvary, které analyzujeme jako syntagmatická spojení analytického adjektiva se substantivem, jsou považovány nejčastěji za kompozita složená bez spojovacího interfixu ze dvou

plnovýznamových základů (viz Avramova 2003, str. 163–177, Avramova – Osenova 2003, Murdarov 1983, str. 96–97, Murdarov 2008).

Do vážných problémů se kompozitní interpretace dostává v ortografické praxi, kde speciálně v bulharštině začíná jasně převládat psaní zvlášť. Nejnovější pravopisný slovník bulharštiny ОІПБЕ 2012 se tak dostává do neudržitelného rozporu: na straně jedné v souladu s praxí kodifikuje psaní zvlášť, na straně druhé to činí v sekci věnované složeninám (i když se vyhýbá výslovnému označení těchto slovních spojení za kompozita). Podrobně se této otázce a argumentům ve prospěch analytických adjektiv věnujeme v kapitole 3 (viz 3.2.3.7.).

1.4. Pracovní metody a materiálová základna

Hlavními metodami výzkumu jsou synchronní konfrontační analýza českého a bulharského jazykového materiálu a jeho analýza slovtvorná a sémantická. Vzhledem k tomu, že sledované jevy lze nejlépe pochopit v rámci jmenné skupiny (nominální fráze), analyzujeme je také z pohledu syntaktického. Bereme v potaz také aspekty prozodické a ortografické a sledujeme variantnost a konkurenci jazykových prostředků. V neposlední řadě přihlížíme ke komunikačním cílům, požadavkům a omezením, které jsou pro média charakteristické.

Širší časový rámec práce tvoří poslední zhruba tři desetiletí. Zkoumaný materiál jsme ovšem průběžně obnovovali s cílem co největší aktuálnosti. Nejvíce zkoumaných příkladů tak pochází z období po roce 2000. Cílené excerpcce jsou pak z let 2013 a 2014. Zajímavý vývoj oproti začátkům období jsme přitom zaznamenali na úrovni ortografie.

Těžiště práce je v teoretické rovině. Neologický výzkum bulharštiny a češtiny během posledních desetiletí už totiž udělal obrovský kus práce při shromažďování a třídění materiálu. Na jedné straně máme k dispozici kvalitní slovníky neologismů, na straně druhé pečlivě zpracované výzkumy s kvantitativními prvky (viz např. Niševa 2009).

Materiálová základna práce se proto skládá jak z primárních, tak ze sekundárních excerpcí. Pokud jde o **slovníky**, zdrojem pro bulharštinu byly *Нов правописен речник на българския език 2002* (dále НПРБЕ 2002) a *Официален правописен речник на българския език 2012* (dále ОПРБЕ 2012), *Речник на новите думи и значения в българския език 2001* (dále РНДЗБЕ 2001) a *Речник на новите думи в българския език 2010* (dále РНДБЕ 2010). Obzvláště nás zajímaly rozdíly mezi nimi v čase. Pro češtinu jsme využívali *Nová slova v češtině. Slovník neologismů 1, 1998* (dále NSČ1) a *Nová slova v češtině. Slovník neologismů 2, 2004* (dále NSČ2). Vycházíme přitom z toho, že značná část nového lexika v neologických slovnících pochází z médií. Dále jsme reanalyzovali materiál, který už excerpovali před námi jiní autoři. V tomto ohledu byly zvláště užitečné články ve sborníku *Neologizmy 2005*, práce O. Martinové, L. Uhlířové, K. Vačkovové, K. Gutschmidta, J. Bačvarova, C. Avramovové a B. Niševové.

Kvůli nejednotné interpretaci analytických adjektiv jsou však slovníky a cizí práce leckdy nedostačující (např. některé případy jsou vnímány jako kompozita a jako

taková se ve slovnících ocitají, jiné jsou brány jako volná slovní spojení a ve slovnících nejsou). Jak poukazuje L. Uhlířová (Uhlířová 2006, str. 59), spoléhání se pouze na slovníky může vést ke zkreslení systémového pohledu i proto, že do nich jsou zařazovány nejfrekventovanější lexikální jednotky a chybí informace o vztazích v rámci slovotvorných hnízd i o zacházení s méně frekventovanými variantami. Z těchto důvodů je také kvantifikace vycházející pouze ze slovníkových hesel jenom přibližná.

Proto jsou užitečné **přímé** nebo **korpusové excerpcce**. Pokud jde o korpusy, vyhledávali jsme bulharský jazykový materiál ve zpravodajských a publicistických textech obsažených v národním korpusu bulharštiny Ústavu bulharského jazyka Bulharské akademie věd *Български национален корпус*, dostupném na internetu na adrese: http://www.ibl.bas.bg/BGNC_bg.htm. Okrajově jsme také konzultovali zdroje BG Speech <http://www.bgspeech.net>. Český jazykový materiál jsme čerpali i z Českého národního korpusu, dostupného na <https://www.korpus.cz> a z databáze *Neomat* [online], verze 2.0 (Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2011), dostupné na <http://www.neologismy.cz>. Přes rozvoj korpusové lingvistiky v obou zemích jsme ale narazili na neexistenci co do rozsahu a především zpracování srovnatelných otevřených korpusových zdrojů.⁹ Korpusy jsme proto spíše konzultovali a vyhledávali jsme v nich konkrétní realizace, nemohli jsme je ale využít statisticky.¹⁰

Prováděli jsme i **vlastní excerpcce**. V případě bulharštiny pocházejí převážně z deníků *Дневен Труд*, *Всеки ден* a zpravodajské pořady veřejnoprávní televize *BHT* a komerční stanice *bTV*. V případě češtiny jsme primárně využívali elektronického archivu mediálních textů společnosti *Newton Media*, a. s. Čerpali jsme přitom především z textů deníků *Lidové noviny*, *MF Dnes* a okrajově též ze zpravodajských pořadů *České televize*.

Dále jsme provedli **sérii sondáží** s cílem kvantifikovat konkurující si prostředky. K tomu jsme využili textové archivy za rok 2013 jednoho českého a jednoho bulharského tištěného média. Jedná se o archiv českého deníku *Lidové noviny* a o společný archiv bulharského týdeníku *Kanumal* a přidruženého deníku *Kanumal Daily*. Obě zvolená

⁹ Problém je především na bulharské straně.

¹⁰ Práci neologů dnes pomáhá také internet, resp. internetové vyhledávače, kterými lze najít konkrétní realizace navíc v kontextu. Jak poznamenala O. Martincová na své přednášce na FF UK v listopadu 2013, „co dnes není k nalezení na internetu, není ani v jazyce“. Vyhledávání tvarů na internetu je pomůckou, se kterou je samozřejmě nutno zacházet s rozvahou a především s ohledem na kontext výskytů.

média jsou srovnatelná, neboť patří do kategorie nebulvárních zpravodajských titulů novinového formátu.

Archiv Lidových novin za rok 2013 obsahuje celkem 25 447 článků (textů v databázi) různé velikosti. Archiv týdeníku *Капитал* obsahuje za stejné období 10 025 článků. Počet článků uvádíme proto, abychom ukázali reprezentativnost obou korpusů. Výsledky jsme vážili vzhledem k rozdílu v celkovém počtu. Srovnávali jsme hlavně procentuální podíly výskytů, navíc především v rámci každého jazyka. Excerptovali a prozkoumali jsme celkem 4 244 českých příkladů a 1 213 bulharských příkladů. Podrobný popis excerptce uvádíme v Kapitole 3. Ukázky excerptcí uvádíme v Přílohách 1 a 2. Shrnutí výsledků je uvedeno v Příloze 3.

Další sérií excerptcí jsme provedli z mluvených masmediálních projevů v bulharštině¹¹ a srovnali jsme je s psanými texty ze stejného období (jednoho týdne v únoru 2014). Zajímala nás frekvence využívání analytických adjektiv v hlavních zpravodajských pořadech dvou nejsledovanějších televizních stanic v Bulharsku, *БНТ* a *бТВ*, ve srovnání se dvěma deníky *Дневен Труд* a *Всеки ден*. Shrnutí těchto excerptcí obsahuje příloha 4. Jejich analýza je součástí kapitoly 3.

¹¹ Pokus provést excerptce z českých mluvených mediálních projevů ze stejného období ztroskotal na velmi malém počtu výskytů vzhledem k celkové okrajovosti analytických adjektiv v češtině.

KAPITOLA 2: Prefixy, prefixoidy, radixoidy – analýza a reanalýza

Klíčová slova: *prefix, afixoid, prefixoid, radixoid, sufixoid, prefixace, derivace, kompozice, lexikalizace, neohebná adjektiva*

Dříve než se pustíme do analýzy problému analytických adjektiv, je nezbytné se podívat na jeho kontext a věnovat pozornost celé škále kompresivních morfologických procesů a útvarů v rámci jmenných systémů bulharštiny, češtiny a dalších slovanských jazyků. V této kapitole se opřeme o dosavadní pohled na tyto procesy a na formanty, které je manifestují, a pokusíme se o reanalýzu některých z nich.

2.1. Obecný přehled

Tvary, jež jsou v centru naší pozornosti, můžeme znázornit vzorcem **XS**, přičemž **X** je buď slovtvorný formant, který se připojuje k substantivu **S**, anebo samostatné slovo, které se k **S** bezpředložkově přimyká. Ve všech případech je ale prvek **X** neohebný a sémanticky **S** determinuje. Většinou se jedná o prvek cizího původu. Škálu lze znázornit následujícím schématem:

Schéma 1

Formant:	prefix	prefixoid	radixoid	radix	Ø/slovosled	sufix+flektivní koncovka	předložka (+pádová koncovka v č.)
	1	2	3	4	5	6	7
Proces:	derivace kompozice	syntagma An+S	syntagma Af+S(derivace +shoda)	předložková/ pádová vazba (shoda)
<i>Příklady:</i>	<i>renomi- nace реноми- нация</i>	<i>antinomi- nace антино- минация</i>	<i>pseudo- nominace псевдоно- минация</i>	<i>samo- nominace проекто- номинация</i>	<i>online nominace онлайн номинация</i>	<i>internetová nominace интернетска номинация</i>	<i>nominace na internetu номинация в интернет</i>

Kompresivnost výsledných útvarů **XS** klesá zleva doprava, naopak jejich sémantická a formální komplexnost roste. Nejvíce vlevo jsou tak substantiva vytvořená **prefixem**, např. č. *renominace* / b. *реноминация* (bod 1). Následují substantivní neologismy,

jejichž první element je **prefixoid** (2) např. č. *antinominace* / b. *антиноминация* nebo radixoid (3), např. č. *pseudonominace* / b. *псевдономинация*. Následuje „klasická“ **kompozice** (4), např. č. *samonominace* / b. *проектономинация*.¹² Ještě dál vpravo máme **syntaktické spojení** mezi neohebným adjektivem *An* a podstatným jménem, např. č. *online nominace* / b. *онлайн номинация* (5). Právě v této pozici se podle našeho názoru nachází analytická přídavná jména odvozená ze substantiv konverzí nulovým morfémem a manifestovaná slovoslednou pozicí.¹³

Pokud škálu prodloužíme dál doprava, následovala by spojení flektivních desubstantivních adjektiv (v případě cizích slov flektivizovaných, tj. morfologicky plně adaptovaných) *Af* se substantivem, např. č. *internetová nominace* / b. *интернетска номинация*¹⁴, a předložkové vazby, které by škálu prodloužily ještě víc doprava (č. *nominace na internetu* / b. *номинация в интернет*). Jak uvidíme v další kapitole, prostředky umístěné v uzlech 6, 7 a 8 se ocitají v konkurenčním vztahu a oba jazyky mají v jejich využití rozdílné preference (viz 3.3.1.).

2.1.1. Na neostrost hranic mezi čistě syntaktickým (syntagmatickým) a syntakticko-morfologickým (kompozitním) tvořením nových nominací výše uvedeného typu poukazuje celá řada autorů (Martincová 1987, 2005, Martincová a Savický 1987, Avramova 2003, Gazda 2012 a další) v rámci zkoumání nových víceslovných pojmenování v současné češtině a bulharštině. Podobně neostrá je i hranice mezi derivačním a kompozitním tvořením.

Konkrétní příklady se proto často umísťují do prostoru mezi vyhraněnými typy na škále. A po čase se může stát, že se posunou tím či oním směrem. Navíc formálně stejné prvky se mohou v různých jazycích chovat různě a patřit do různých kategorií. Domníváme se však, že hybridnost sledovaných jevů není důvodem pro to, abychom rezignovali na pokus o systematickou kategorizaci formantů a popis slovtvorných a syntagmotvorných procesů.

¹² Jak je vidět z příkladů ke schématu, nenašli jsme symetrické příklady klasických kompozit se stejným základem „nominace / номинация“. Ani příklad *samonominace* není pro účely ilustrace optimální. Proces jeho tvorby je sice kompozice, ale *samo-* se nechová jako úplně svébytný radix (viz 2.3.1.2.5.). Bohužel jsme vhodnější příklad, takový, aby se aspoň částečně zachovala symetrie s bulharštinou, nenašli.

¹³ Jednotlivé morfémy klasifikují podle jejich postavení na ose prefix – prefixoid – radixoid – radix už Martincová a Savický (Martincová – Savický 1987, str. 124–139). My jsme tuto osu prodloužili o neohebná adjektiva.

¹⁴ *Интернетски* se v bulharštině nově prosazuje jako hovorovější varianta neohebného adjektiva *интернет* ve výztech jako *интернетска номинация* – *интернет номинация*.

Jak jsme ukázali v předchozí kapitole, nejednotnost interpretací se symptomaticky projevuje rozrůzněnou terminologií užívanou pro oblast mezi prefixací a klasickým flektivním spojením adjektiva se substantivem, která nás primárně zajímá (body 2, 3, 4, 5). Jak je vidět ze schématu 1, v této práci využíváme pro komponent X termíny *prefix*, *afixoid* (*prefixoid*, *radixoid*, *sufixoid*), *radix* a *analytické adjektivum*. Vycházíme především z toho, že tato terminologie odráží strukturální pohled na sledované jevy a procesy, a navíc je už v české a do nemalé míry i ve slovanské jazykovědě poměrně dobře zažitá a srozumitelná (podrobněji viz 1.3.).

2.1.2. Převážná část prvků v antepozici u jmen je cizího původu. Jedná se totiž o jeden z nejvýraznějších projevů vývojové **tendence k internacionalizaci** v současných slovanských jazycích. Patří sem tzv. neoklasické tvary, pocházející z latiny a řečtiny, a čím dál víc tvarů pocházejících z angličtiny. Vliv angličtiny je ovšem větší než pouze jako zdrojový jazyk (viz Bozděchová 1997). Právě přejetím z ní se do slovanských jazyků dostává řada neoklasicizmů (např. č. *hyperinflace* / b. *хиперинфляция*, č. *megahit* / b. *мегахит*, č. *superliga* / b. *суперлига*) nebo kalkováním (č. *megahvězda* / b. *мегазвезда*, č. *supervlak* / b. *супервлак*, č. *ultralehký* / b. *ультралек*).¹⁵ V těchto případech lze mluvit o opakované internacionalizaci, nebo – abychom vytvořili termín zcela v duchu sledovaných jevů – dochází k *reinternationalizaci*. Angličtina také dokáže šířit a prosazovat slova z třetích jazyků, která si sama vypůjčila (např. č. *sushi*, *suši* / b. *суши* z japonštiny).

Angličtina je klíčová také jako zdroj slovotvorných modelů, jejichž replikování vede k sériovým novotvarům v cílových jazycích. Vzhledem k analytické povaze angličtiny je logické, že se jedná o modely, které nespolehají na flexi, ale naopak využívají povrchového pořadí prvků (formantů, slov).

K. Kučera (1995) a I. Bozděchová (1997) se domnívají, že se na úrovni morfologické a syntaktické vliv angličtiny dále projevuje formou „šíření nesklonných adjektiv, a to v syntaktické funkci antepovaného přívlastku... a používání anglických substantiv v adjektivní funkci bez jakýchkoli formálních změn“ (Bozděchová 1997, str. 276). Právě takové případy označujeme ve schématu 1 jako tvořené formantem *Ø/slovosled*.

¹⁵ Řada formantů a celých slov přichází současně z několika cizích jazyků. A. Dančev proto mluví o „множественно или многоканально проникване“ (Dančev 1981, str. 197).

Jak jsme zmínili v přehledu dosavadního výzkumu (viz 1.3.), stejné antepoziční komponenty X jsou v různých jazycích – a leckdy i ve stejném jazyce – zařazovány do různých kategorií. Odráží to odlišný přístup autorů, ale také přechodový charakter těchto jevů a procesů. Projděme si proto nyní postupně nejfrekventovanější formanty, výsledné novotvary a slovotvorné procesy, na nichž se podílejí, s cílem zpřesnění jejich zařazení z hlediska onomaziologické struktury výsledných pojmenování.

2.2. Prefixy

Prefixace je jeden ze základních druhů slovtvorné derivace. Prefix se připojuje k lexému a modifikuje lexikální význam fundujícího slova, aniž by změnil jeho gramatický význam (Dokulil 1962, MČ1 1986, Radeva 1987). Prefixy se dělí na pravé a nepravé, předložkové. Liší se nejen tím, že ty nepravé mohou existovat též jako předložky, ale také významově: předložkové prefixy pouze vztahují význam substantiva k určité okolnosti. Cizí prefixy jsou podle této klasifikace skoro vždy pravé¹⁶, a tudíž modifikační.¹⁷

Slovtvorný proces prefixace není pro slovanská jména novým jevem, ale dlouho byl vnímán jako relativně okrajový. Role prefixace jmen se výrazně zdynamizovala během posledních desetiletí 20. století v souvislosti s internacionalizací a reinternationalizací a tento stav trvá dodnes.

Na prefixaci (a prefixoidizaci) lze nazírat i jako na projev typologické tendence k posílení aglutinačního typu slovtvorby (viz Gutschmidt 1999). Prefixace totiž na rozdíl od sufuxace není doprovázena alternacemi na morfematickém švu.

2.2.1. Jak v češtině, tak v bulharštině jsou nejfrekventovanější neoklasické prefixy *de-* / *de-* (*dez-* / *dez-*) a *re-* / *pe-*, které se kombinují zpravidla s deverbativy cizího původu¹⁸:

- prefix *de-* / *de-* (*dez-* / *dez-*) s významem odebrání příznaku se vyskytuje zpravidla v kombinaci se sufixy *-(a)ce* / *-ация, -izace* / *-изация* (č. *deideologizace, dekriminalizace, demonopolizace* / b. *деидеологизация, демонополизация*). Tento formant se zpravidla kombinuje s cizími základy. V bulharštině je velmi častá kombinace s domácí deverbativní koncovkou *-ne* (b. *деидеологизиране, декриминализиране, демонополизиране*). Některé internacionalismy si v češtině pak konkurují s domácími slovy typu *od-* + domácí deverbativum (např. č. *dehumanizace – odlidštění, dematerializace – odhmotnění*).

¹⁶ Výjimkou je např. *kontra-*.

¹⁷ Nepravým, předložkovým prefixům se v práci nevěnujeme.

¹⁸ V minulosti tyto prefixy – stejně jako většina afixoidů cizího původu – byly charakteristické pro vědecké a odborné texty a tvořily slova s terminologickým významem. Ve sledovaném období ale opustily tuto oblast, začaly se využívat v administrativním a publicistickém stylu a to vedlo k jejich vysoké aktivitaci. Jedná se o jeden z projevů tendence k intelektualizaci současných slovanských jazyků.

- prefix *re-* / *pe-* s významem opakování příznaku nebo činnosti (*reanalýza, redesign, renominace*) se velmi často připojuje k procesním substantivům končícím sufixem *-(a)ce* / *-ация, -izace* / *-изация* (č. *rebolševizace, renacionalizace, reprofilace* / b. *револювизация, ренационализация*) a opakuje tak model, který do jazyka „dovezly“ přejímky jako *reanimace, rehabilitace, reprezentace*. V bulharštině je běžnější kombinace s domácí deverbativní koncovkou *-не* (b. *револювизиране, ренационализиране, репрофилиране*). V češtině si prefix *re-* konkuruje s domácím formantem *znovu-*, který se kombinuje výhradně s domácími základy. V ojedinělých případech si konkuruje také s předponou *pře-* / *pre-*: č. *recertifikace – přecertifikace*, b. *реинсталация – преинсталация, реструктуриране – преструктуриране*. V češtině *pře-* modifikuje i ve smyslu větší míry (*přesila, přemíra*).

Konkurence domácích prostředků podtrhuje skutečnost, že se oba prefixy přesouvají z periferie (stále se spojují primárně s lexémy cizího původu). Velká část jejich výskytů je navíc natolik vázaná na přítomnost deverbativních sufixů, že se v těchto případech dokonce zdá, že máme co do činění se slovotvornými cirkumfixy *de-...-(iz)ace, re-...-(iz)ace* atd.

2.2.2. Do skupiny prefixů někteří autoři dále řadí přejaté prvky jako *anti-* / *анту-*, *post-* / *пост-*, *sub-* / *суб-* (viz např. NSČ 1, 2 nebo Niševa 2009). My se, stejně jako např. C. Avramovová 2003, přikláníme k názoru, že tyto formanty mají složitější sémantiku: v jednom významu jsou to prefixy, v druhém spíše prefixoidy, kterým se věnujeme v dalších částech této kapitoly (viz 2.3.1.2.1. a 2.3.1.2.3.)

Argumentem pro zařazení do kategorie prefixů by mohla být skutečnost, že jejich domácí protějšky *proti-* / *проти-*, *po-* / *под-*, *pod-* / *под-* jsou díky svému předložkovému původu vnímány jako předpony. Ve skutečnosti jsou ale tyto domácí prostředky málo produktivní a hlavně jejich sémantika není tak komplexní jako sémantika jejich cizích protějšků. Například formant *anti-* / *анту-* má dva významové odstíny: 1. „zaměřený proti, bojující proti někomu nebo něčemu“; 2. „negace, popření, opak něčeho“. V prvním významu si konkuruje s domácím *proti-* / *проти-*: č. *antistresový – protistresový*, b. *антистресов – противостресов*. V druhém už tyto dva formanty nejsou v konkurenčním vztahu: *antifotbal – *protifotbal*.¹⁹ Podle našeho názoru jde

¹⁹ Pro češtinu a polštinu si toho všímá Waszakowa 2003, str. 87.

v druhém významu o radixoid označující nulovou kvantitu nebo kvantitu s opačným znaménkem (*nekvalitu*). Do částečné konkurence se **anti-** v češtině dostává i s okazionalně použitou předponou **ne-**, např. *nefotbal*.²⁰

Výsledné neologismy nebo okazionalismy pak velmi často obsahují v sobě oba významy: např. okazionalismus *Antiklaus*, který se široce užíval v kontextu prezidentské volby v ČR v roce 2008, je, resp. byl někdo, kdo bojuje proti Václavu Klausovi, jeho protikandidát, ale zároveň někdo, kdo je popřením, negací Klause, tj. někdo, kdo nemá jeho vlastnosti a názory, resp. má vlastnosti a názory opačné.²¹

Podobně formant **post-** / **nocm-** vnáší do výsledného slova dva významy: 1. časová následnost; 2. návaznost, nástupnictví. Domácí předpona **po-** / **след-** si prakticky nekonkuruje s **post-** / **nocm-** u substantiv, ale u adjektiv, kde však vyjadřuje pouze první význam: srovnej *postmoderní* / *постмодерен*, tj. následující a navazující na období moderny, vs. *polistopadový* / *следноемврийски*, tj. následující po listopadu.

2.2.3. Z dalších produktivních prefixů v obou jazycích musíme zmínit domácí formant vyjadřující zápor **ne-** / **не-**, který také přináší do nového slova několik významů (viz Niševa 2009, str. 107): 1. prosté popření, např. *neobčan EU* / *негражданин на ЕС*; 2. opak, např. *neprůhlednost* / *непрозрачность*, 3. negace částečná nebo nedostatek příznaku, např. *nereforma* / *нереформа*. Záporný formant je samozřejmě tradičně považován za předponu, jeho složitější kvantitativní (nulová) sémantika ho však zajímavě přibližuje prefixoidům. Částečně synonymní – ovšem s omezeným použitím – je cizí předpona původem z řečtiny **a-** (např. *avitaminóza*, tj. stav bez vitamínů), který se používá častěji v rámci prefigace adjektiv (např. *ahistorický*, *apolitický*)

Dalšími domácími prefixy jsou české *mezi-* / *между-*, *mimo-*, *pa-*, *pra-* / *пра-*. Zatímco *mezi-* a *mimo-* mají význam okolnostní (*mezičlánek*, *mimoprostor*), předpony *pa-* (s významem „nepravá podobnost“) a *pra-* (s významem „starší, původní“) se nově využívají nejčastěji neuzuálně k expresivní aktualizaci výpovědi (*pabl*, *prate-*

²⁰ Častým používáním předpony **ne-** proslul bývalý český prezident Václav Klaus, jehož *nevýhra* se téměř stala politologickým pojmem. Většinou se jedná o verbální základy a vždy o silnou kondenzaci výrazu, např. *nepodpis* – skutečnost, že jsem nepodepsal.

²¹ Jedno z prvních užití slova *Antiklaus* podle databáze mediálních textů Newton je v titulku hlavního článku, tzv. otvíráku, vydání Lidových novin z 12. března 2007 „Hledá se Antiklaus“, pojednávajícího o tom, že ČSSD hledá prezidentského protikandidáta V. Klause. Autor práce se ve své tehdejší pozici šéfredaktora stal svědkem a spoluvůrcem tohoto okazionalního užití, kterému se v následujících měsících dostalo velké popularity ve všech médiích. Kromě vhodné sémantiky byla rozhodujícím motivem jeho krátkost, která umožnila úderný titulek.

lefon), což neplatí pro bulharské *пра-*. Aktivní bulharský prefix *между-* se vyskytuje spolu se sufixem *-ie*, např. *междузъбие, междуосие, междуребрие, междуречие, междучасие*, aby vyjádřil místo nebo čas mezi dvěma a více skutečnostmi stejného druhu.

2.3. Afixoidy

Afixoidy jsou nevyhraněnými morfémy, které se formálně, funkčně a sémanticky nacházejí mezi afixálními a kořenovými morfémy. Jejich obrovská produktivita, až sériovost, zapříčiněná vývojovými tendencemi k internacionalizaci a intelektualizaci a jejich úsporností, byla rozeznána a zaznamenána v odborné literatuře už v 70. a 80. letech (Jedlička 1978, Jordanova 1978, Martinová 1983, Murdarov 1983, Martinová – Savický 1987 a další).

Afixoidy představují teoretickou výzvu pro jazykovědu především proto, aby určila a) hranice mezi nimi a „klasickými“ prefixy, radixy a sufixy na straně jedné a samostatnými slovy na straně druhé; b) povahu slovotvorných procesů, kterých se afixoidy účastní a které tvoří přechodové pásmo mezi derivací, kompozicí a syntaktickým spojením.

Afixoidy lze roztrdit do několika skupin, které se liší podle pozice, předmětnosti významu a slovotvorné fundace (především podle toho, zda ve sledovaném jazyce existují tvary, ze kterých se „ulomily“ krácením). Jedná se o prefixoidy, radixoidy a sufixoidy a jejich podtypy.

2.3.1. Prefixoidy

Prefixoidy jsou v antepozici vůči základu a zpravidla neexistují jako samostatná slova (lexikalizují se spíše výjimečně, a to hlavně okazionálně), ani nejsou „úlomky“ z jiných slov. Tím se odlišují od radixoidů. Od prefixů je odlišuje jejich přece jen předmětnější sémantika. Jedná se mimo jiné o tyto prvky cizího původu: *anti-, ex-, hyper-, inter-, kvazi-, kontra-, makro-, maxi-, mega-, mikro-, mini-, neo-, para-, post-, pseudo-, super-, ultra-, vice-*. Do kategorie prefixoidů se řadí také tyto prvky původu domácího: *лѝи- / лѝже-, пиди-, sou- / съ-, spolu-, vele-, свръх-*.

Jak trefně poznamenává C. Avramovová (Avramova 2003, str. 41), v jazykovědě nepanuje jednota, kudy vede hranice mezi prefixoidy a prefixy, mimo jiné proto, že

je překvapivě nejasná i definice tak běžně známého formantu, jako jsou prefixy. Jak jsme viděli v 2.2.2. na případech *anti-* a *post-*, různí autoři zařazují stejné prvky různě: buď do kategorie prefixů, nebo do kategorie prefixoidů.

Obě kategorie spojuje významová nepředmětnost, což je odlišuje od radixoidů a základů. Do výsledného novotvaru přinášejí buď kvantitativní (*mega-*, *mikro-*, *mini-*, *super-*), nebo okolnostní sémantiku (*ex-*, *post-*).

Slovotvorně plní stejnou funkci jako prefixy, a proto se podle převážné většiny autorů obě kategorie formantů účastní stejného procesu prefixace. Hranice mezi prefixy a prefixoidy tedy z pohledu funkčního de facto neexistuje. Pokud ji máme někde hledat, tak spíše na poli významu. Lze totiž rozeznat dvě zajímavé odlišnosti: prefixoidy jsou statisticky delší (mezi délkou morfémů a jejich konkrétnější sémantikou, jak známo, existuje korelace) a některé se mohou lexikalizovat, např. *moje ex, viucemo*. Tyto odlišnosti jsou sice zdánlivě povrchní, ale jasně souvisí se skutečností, že z hlediska své sémantiky jsou prefixoidy přechodovým formantem mezi prefixy a radixoidy a radixy.

V česko-bulharských srovnávacích pracích se do skupiny prefixoidů řadí také původem anglické prvky *top / mon, high / xaŭ* (viz Avramova 2003, Niševa 2009) s poznámkou, že oba jsou aktivnější v bulharštině. Podle našeho názoru se jedná o neohebná přídavná jména (viz 3.2.1.) s významem *vynikající, prvotřídní, vrcholný, špičkový*. Stejně je v případě češtiny analyzují autoři slovníků NSČ1 a NSČ2 nebo I. Bozděchová (Bozděchová 1997, str. 276). Kolísající pravopis obou prvků ale naznačuje jejich přechodový charakter: *top manažer a topmanažer, монополитик и топ политик, xaŭcpeду a xaŭcpeду*. Máme zřejmě co do činění se začínajícím procesem prefixoidizace.²² Je to podobný proces jako ten, který potkal např. řecká slova *μικρός* (malý), nebo *μακρός* (dlouhý), na jehož konci jsou internacionální prefixoidy *mikro-* a *makro-*. Prefixoidizaci *top* a *high* zřejmě napomáhá jednoslabičnost (viz 3.2.3.4.) a také jejich v širším slova smyslu kvantitativní sémantika, která je odlišuje od jiných nesklonných adjektiv cizího původu se sémantikou kvalitativní, jako např. *free, open, soft*.

Jak jsme zmínili výše, prefixoidy lze rozdělit na kvantitativní a okolnostní. Tyto dvě skupiny lze pak roztřídit jemněji. Dále uvádíme přehled najaktivnějších prefixoidů (podle hesel v NSČ1, 2 a РНДБЕ 2010) a náš komentář k jejich sémantice, výskytu

²² V případě češtiny je vzhledem k nižší frekvenci užívání otázkou, jestli bude tento proces vůbec dokončen.

a rozdílům mezi oběma jazyky. Zabýváme se jimi především proto, že jsou jakýmsi předstupněm k radixoidům a k analytickým adjektivům. V některých případech jsou dokonce za ně považovány, ať oprávněně (díky polysémantičnosti), či nikoli.

2.3.1.1. Kvantitativní prefixoidy

Tato skupina prefixoidů je nejpočetnější, nejaktivnější a přináší význam „vysoký/nízký stupeň (míra) příznaku“, resp. „zesílení/zeslabení“ významu substantivního základu. Patří do ní *hyper-* / *хунер-*, *giga-* / *гига-*, *makro-* / *макро-*, *maxi-* / *макси-*, *mega* / *мега-*, *mikro-* / *микро-*, *mini-* / *мину-*, *multi-* / *мулти-*, *super-* / *сунер-*, *ultra-* / *ултра-*, pouze v češtině *vele-*, *pidi-*, pouze v bulharštině *сврѣх-*. Již zmíněné *top-* / *мон-* a *high-* / *хай-* považujeme za neohebná přídavná jména. Podívejme se na jejich významy a fungování v obou jazycích.

2.3.1.1.1. Augmentativní sémantiku mají tyto prefixoidy:

- *super-* / *сунер-* je neproduktivnějším kvantitativním prefixoidem. Má dva významy: 1. „vyšší, nadřazený v hierarchii“, např. *superliga*, *superpohár*, *superstát* / *сунерлига*, *сунеркупа*, *сунердържава*, a 2. „prvotřídní, mimořádný, výjimečný“, např. č. *superčlověk*, *superšance* / b. *сунерчовек*, *сунерсила*. V bulharštině mu nově silně konkuruje *мон* (např. *сунер модел* – *мон модел*) a dlouhodobě velmi činný domácí prvek *сврѣх-* (např. *сунерчовек* – *сврѣхчовек*, *сунерспособност* – *сврѣхспособност*), kterému v češtině částečně koresponduje *nad-* (např. *nadčlověk*). Je zapotřebí poznamenat, že u těchto formantů kvantitativní význam sekundárně přechází ve význam kvalitativní ve smyslu „větší je lepší“.
- Dalšími, ale už méně produktivními augmentativními prefixoidy jsou *makro-* (pouze v češtině, např. *makropohled*, *makroprojekt*)²³, *maxi-* (častější v češtině, např. *maxipes*, *maxiverze*), *mega-* (např. č. *megapodnik*, b. *мегакомпания*), *ultra-* a *hyper-* (v substantivní tvorbě v obou jazycích na ústupu, resp. aktivní především v odborném stylu).
- Pro významy zesílení a stupňování má čeština k dispozici také prvek *vel(e)-*, který nemá bulharský protějšek. Podle NSČ1 vyjadřuje sémantiku „velký, vý-

²³ V některých příkladech se *makro-* objevuje jako radixoidní úlomek ze slova *makroekonomický*, např. *makročíslo* = *makroekonomická čísla*.

znamný, nadměrný až přehnaný“: *velekýč, velelustrace, veleúřad, velevýstava* atd. Jeho aktivita je projevem tendence k expresivizaci a vyrovnávací tendence k autochtonizaci. Stýká se významově a funkčně s první částí složených slov *velko-* a *obr-*.

2.3.1.1.2. Další podskupina kvantitativních prefixoidů tvoří komponenty s deminutivní sémantikou *mikro-* / *микро-*, *mini-* / *мини-* a nověji také *nano-* / *нано-*.

- První z nich má pouze kvantitativní význam „(velmi) malý“, vztahující se k samotnému substantivu (č. *mikrokredit, mikrospánek* / b. *микроблог, микроэкономика*) nebo k předmětu činnosti vyjádřené tímto substantivem (č. *mikroanalýza*, b. *микронепроброяване*).
- Druhý z deminutivních prefixoidů *mini-* je polyfunkční. Na jedné straně může vyjadřovat pouze kvantifikační význam (č. *minianketa, minibar, minikonkurz* / b. *минибус, минибилборд, мининовела*), na straně druhé vnáší odstín kvalitativního hodnocení „příliš malý, malého významu“, např. č. *ministát, ministrana, miniproblém* / b. *минидържава, минискандал*. S tímto významem si v češtině konkuruje s formantem *pidi-*, jehož hodnotící sémantika je silnější: *pidistát, pidistrana, pidiproblém*. Konkurenčním prostředkem je také sufixální deminutivní derivace (č. *státeček, stranička, problémek* / b. *държавичка, скандалче*). Jak upozorňuje C. Avramovová (Avramova 2003, str. 73), prefixoid *mini-* je v češtině aktivnější než v bulharštině mj. proto, že se šíří praxe jeho spojování právě s deminutivy: *miničlovíček, minikrátek, minipostavička, miniskandálek, ministáteček*. Tento mezijazykový rozdíl zřejmě souvisí s obecně větší rozšířeností deminutivního odvozování v češtině než v bulharštině²⁴ (Bakardžieva 2007, str. 207–219).
- V posledních letech lze zaznamenat v souvislosti s technologickým vývojem a jeho pojmenovacími potřeby nárůst novotvarů s první částí *nano-* / *нано-*. Původní exaktní význam „miliardtina“ metru“ je v běžném stylu nahrazen v obou jazycích významem „vztahující se k nanotechnologii, na ní založený“ (č. *nanočip, nanovláknó, nanovýroba* / b. *нанобалистика, нанобизнес, нановлакно*)

²⁴ Napomáhá tomu skutečnost, že v češtině při deminutivizaci nedochází ke změně jmenného rodu, zatímco v bulharštině jsou výsledná deminutiva převážně rodu středního.

nebo – pouze v češtině – významem „velmi malý, miniaturní“ (*nanokapsle, nanotrhlina*).

2.3.1.1.3. Do skupiny prefixoidů s kvantitativním významem můžeme zařadit také *mono-* / *моно-* (č. *monočlánek* / b. *монописца*) s významem *jeden* a *multi-* / *мулти-* (č. *multikino, multikultura* / b. *мултикомпания, мултимедия*) s významem *mnoho, více*. NSČ1 a 2 je sice definují jako první části složených slov, ale s poznámkou, že „po stránce významové a funkční má vlastnosti jak kořenového morfému, tak předpony“ (NSČ1, str. 170). Přechodovost obou formantů je tedy zjevná.

2.3.1.1.4. Méně frekventovaný je prefixoid *semi-* / *сему-* s významem „napůl, zpola, částečně, poloviční, částečný“: č. *semiabstrakce, semivegetarián*. Konkuruje si s domácími formanty *polo-* / *полу-* (např. č. *semifinále* / b. *семифинал* – č. *polofinále* / b. *полуфинал*).

2.3.1.2. Okolnostní prefixoidy

Členy této skupiny lze rozřadit ještě jemněji podle jejich sémantiky do několika podskupin: a) směr, zaměření proti, např. *anti-* / *анту-*, *kontra-* / *контра-*; b) negativní hodnocení, osobní vztah, např. *pseudo-* / *псевдо-*, *kvazi-* / *квази-*, *lži-* / *лъже-*; c) časové vztahy, např. *ex-* / *екс-*, *post-* / *пост-*, d) prostorový vztah (spíše u adjektiv), např. *inter-*; e) hierarchie, např. *vice-* / *вице-*; f) podílení se, spoluúčast na tom, co označuje slovo základové, např. *sou-* / *съ-*, *spolu-* / *съ-*, *ko-*. Podívejme se na jednotlivé případy:

2.3.1.2.1. Směr, zaměření proti

Zařazení formantu *anti-* do okolnostních prefixoidů je nejednoznačné. Negace je totiž také druh kvantifikace a z tohoto pohledu by *anti-* mohlo patřit do kvantitativních prefixoidů. Problém spočívá v jeho polysémantičnosti. Jak jsme už psali (viz 2.2.2.), *anti-* / *анту-* má dva hlavní významy: **I** „zaměřený proti, bojující proti někomu nebo něčemu“, např. č. *antikomunista, antiradar* / b. *антирадар, антимитинг*, **II** „porření, opak něčeho“, např. č. *antipolitika, antireforma* / b. *антиэстетика, антикультура*. V rámci této skupiny se dále vyčleňuje negativně hodnotící odstín jako v *антифутбол* (velmi nekvalitní fotbalová hra) nebo *антиманажер* (velmi špatný manažer). *Anti-* **I** tak lze považovat za okolnostní prefixoid, zatímco *anti-* **II** za kvantitativní. Ovšem negativ-

ní hodnotící odstín je opět okolnostního charakteru, a proto zařazujeme i **anti- II** do kategorie okolnostních prefixoidů.

Formant **anti-** je v publicistice velmi aktivní dohromady s určitými derivačními sufíxy: např. **-ovec, -ista / -ucm** (*antiklausovec, antihavlista, антикостовиц*), **-ismus / -изъм** (*antiamerikanismus, antimilitarismus, антиглобализъм, антиевропеизъм*). V těchto případech není slovnědruhovú motivace vždy stejná a následně není vždy jednoznačné, zda máme co do činění s prefixací následující až po suffixaci, anebo se souběžnou prefixací a suffixací.

Významově blízký **anti-** je prefixoid **kontra-** / **контра-** se sémantikou „proti“. V některých případech jsou novotvary s oběma formanty synonymní, např. *antikultura* – *kontrakultura*. Jak si všímá C. Avramovová (Avramova 2003, str. 63), formant je mnohem aktivnější v bulharštině (*контраакция, контрамитинг, контрапозиция, контрапоход, контрапредложение, контрасила* atd.). Naproti tomu čeština častěji sahá po konkurenčním domácím formantu **proti-**, např. *protiakce, protinázor, protinabídka, protinávrh, protisíla* atd.)

2.3.1.2.2. Negativní hodnocení

Prefixoidy vyjadřující nepravost, nepravdivost, předstíranost, zdánlivost **pseudo-** / **nseudo-** a **kvazi-** / **кваси-** mají velmi blízkou sémantiku (srov. *pseudověda* – *kvazivěda, pseudovědecký* – *kvazivědecký*). Jejich význam ovšem není identický, což se projevuje příklady, které se nedají vzájemně nahradit. Zatímco **pseudo-** nese odstín subjektivního hodnocení, tj. usouvztažnění vůči určitému názoru, co je pravé, pravdivé, nebo naopak falešné, např. *pseudoekonom, pseudonadace, pseudoobchod, kvazi-* vyjadřuje rys neúplnosti, nedotaženosti, např. *kvazistát, квазиданък*. V těchto případech výměna formantu vede k významovému posunu, např. *kvazistát* ≠ *pseudostát*.

Jak ale poznamenává B. Niševová (Niševa 2009, str. 146) dochází v obou jazycích k zastírání protikladu mezi oběma prefixoidy a k jejich synonymnímu užívání. Přitom jejich aktivnost v bulharštině je oproti češtině viditelně vyšší. Lze hledat souvislost s faktem, že v češtině existuje několik dalších formantů, které obsahují význam „nedostatečná míra, kvalita vlastnosti“ vyjádřený základovým morfémem: **také-/taky-** (*také-odborník*), **rádoby-** (*rádobycelebrita*), **jakoby-** (*jakobyzaměstnání*). Sémanticky blízko

je i formant *lži-* / *лъже-* (*lžidoktor*, *lžíprivatizace*, *лъжеминистър*, *лъженазар*), který je v procesu přechodu mezi radixem a prefixoidem.

2.3.1.2.3. Časová souvztažnost

Další mimořádně aktivní prefixoid spojující se především se substantivy označujícími osoby, přesněji pozice či funkce, popř. příslušnost k nějaké organizaci, je formant *ex-* / *екс-* s významem „bývalý“, např. *exambasador*, *exdisident*, *exestébák*, *exfotbalista*, *exherec*, *exkancléř*, *exkoalice*, *exlídř*, *exmanažer*, *exmilenec*, *exmístopředseda*, *exsnacha* atd. / *ексбанкер*, *ексдепутат*, *екскоммунист*, *експрезидент*, *ексшеф* atd. Lze konstatovat, že v češtině se *ex-* kombinuje volněji jak s cizími, tak s domácími základy, zatímco v bulharštině se kombinuje především s cizími (*ексмонарх*, ale ne **ексцар*). V bulharštině je totiž konkurenční domácí adjektivum *бивш* (*бивши цар*) stejně jednoslabičné jako *ex-*, což aspoň v mužském rodě a v jednotném čísle oslabuje jeden z hlavních argumentů expanze *ex-*, jímž je jeho větší úspornost. Naproti tomu české adjektivum *bývalý* je se svými třemi slabikami v podstatně větší nevýhodě zvláště v mediálních textech, kde je snaha o úspornost vyjádření standardem novinářské práce.

Prefixoidem s časovým významem je *post-* / *пост-*, označující následnost (*postkomunista*, *postmoderna*), a v širším slova smyslu také *neo-* / *нео-*, označující novost obsahu vyjádřeného základem (*neobolševik* / *необолшевик*, *neokonzervativec* / *неоконсерватор*). Oba prefixoidy pojí společný významový odstín „nová podoba, reinkarnace“.

2.3.1.2.4. Další okolnostní vztahy

Prefixoid *inter-* s významem „existující mezi dvěma nebo více věcmi, skutečnostmi“ se v češtině pojí především s adjektivními základy (*interdentální*, *interetnický*, *intergalaktický*) a konkuruje si s domácím formantem *mezi-*. Bulharština dává v obdobných případech přednost domácímu *между-*. Se substantivními základy se pojí homonymní radixoid *inter-*, vzešlý krácením ze slova *internacionální*: *интербригадист*, *интерпрограма*, *интерхотел*. Tomuto slovotvornému modelu se budeme věnovat v dalších částech této kapitoly.

Prefixoid *vice-* / *вице-* s hierarchickým významem „náměstek, zástupce, druhý, další v pořadí“ je aktivní v obou jazycích: *vicekancléř*, *vicepředseda*, *viceropák* (umístil

se na druhém místě v anketě Ropák roku), *вицеконсул*, *вицепрезидент*. V bulharštině také dochází k okazionálnímu osamostatnění, kdy se *vice-* synekdochicky používá jako samostatné slovo s významem celého tvaru, ze kterého se „ulomilo“ (*Вицето поема властта*. = *Вицепрезидентът поема властта*.). Toto užití, které je v bulharských médiích poměrně časté, je projevem jak jazykové ekonomie, tak tendence k expresivizaci. Konkurenčním domácím formantem v bulharštině je radixoid *зам-* s významem „zástupce“, např. *зам-ректор*, *зам-директор* atd.

2.3.1.2.5. Případ *auto-* / *авто-*

Do kategorie okolnostních prefixoidů patří i *auto-* / *авто- I* ve významu „sám“, tj. vyjadřující totožnost původce a předmětu děje (např. č. *autokorekce*, *autocenzura*, *autoportrét*, *autosugesce* / b. *автобронзатор*, *автопортрет*, *автогнушение*, *автоцензура*). Homomorfní prvek *auto-* / *авто- II* ve významu „automobilní“ považujeme za radixoid a věnujeme se mu v části 2.3. Řada autorů považuje za radixoid *auto-* v obou významech. Například NSČ1 definuje *auto- I* a *auto- II* jako „první část složených slov“. Nepředmětlost významu „sám“ však poskytuje argumenty pro to, považovat jej v tomto významu za prefixoid.

V češtině se vyčleňuje i třetí homomorfní formant *auto-* / *авто- III*: radixoid s významem „automatický“, který je sice velmi blízký významu „sám“, ale obsahuje navíc odstín strojového charakteru původce děje: např. *autoladění*, *autopřehrávání*. Podobné užití lze najít v ruštině, např. *автонастройка телевизора*. V bulharštině tento význam není příliš rozšířený, lze ho snad identifikovat v *автопилот*, i když je opravdu nesnadné jej odlišit od významu *авто- I*.

S formantem *auto-* ve významu „sám“ souvisí problematika zařazení domácích *samo-* / *само-* a *sebe-* / *себе-*, které jsou tradičně chápány jako první část kompozit, popřípadě tzv. nepravých spřežek. Jak ale poznamenává I. Bozděchová (Bozděchová 1994, str. 75), vlastní význam obou formantů je ve „složených dějových substantivech (termín I. Bozděchové) ... oslaben, a tak se jejich funkce blíží funkci předpon – složeniny s těmito komponenty se proto někdy považují za odvozená slova“.

Koexistence dvou domácích a jednoho přejatého formantu vede k určitému stírání sémantických rozdílů a častějšímu synonymickému užívání, např. *autoléčba* – *sebe-*

léčba – *samoléčba*²⁵. V obou jazycích ale existují rozdíly v aktivitě a ve významových polích domácích formantů: v češtině je aktivnější *sebe-*, v bulharštině *само-*. Je to dáno mj. tím, že bulharské *само-* má reflexivní význam, který české *само-* postrádá (viz Gladkova 2000). To vede k řadě ekvivalentních dvojic neologismů za účasti českého *sebe-* a bulharského *само-*: např. *sebezničení* – *самоунищожение*, *sebereklama* – *самореклама*.

Dalšími domácími produktivními formanty, které řadíme do skupiny prefixoidů, jsou české *sou-* (*soukmenovec*), *spolu-* (*spoluakcionář*, *spolukomentátor*) a bulharské *съ-* (*съакционер*, *съотборник*), jež vyjadřují relaci, souvislost či součinnost. U *spolu-* dochází k oslabení vlastního významu podobně jako u *sebe-* a k postupnému přehodnocení statusu směrem k prefixoidizaci. *Sou-* a *съ-* jsou tradičně chápány jako předložky, ale věnujeme se jim na tomto místě kvůli „příbuznosti“ se *spolu-*. K nim se přidává i konkurenční internacionální prefix *ko-* / *ко-*, takže vznikají synonymní páry: *koproducent* – *spoluproducent*, *котреньор* – *сътреньор*.

2.3.3. Radixoidy

Jak jsme již poznamenali v 2.2.1, základním rysem, který odlišuje radixoidy od prefixoidů, je jejich předmětná sémantika. Nová slova, která vznikají spojováním radixoidů se substantivním základem, lze pak považovat za velmi blízká složeninám a proces jejich vzniku za **druh kompozice**. Tento přístup je standardní v české jazykovědě (Jedlička 1978, Martincová 1983, MČ1 1986, Martincová – Savický 1987, Bozděchová 1994, Gazda 2012 a další). Akceptují ho také autorky detailních konfrontačních česko-bulharských studií C. Avramovová (Avramova 2003) a B. Niševová (Niševa 2009).

2.3.3.1. Vzhledem k převážně cizímu původu neaktivnějších radixoidů se v české jazykovědě vžil pojem **hybridní kompozice** (Mejstřík 1965, Martincová 1983, Martincová – Savický 1987, Bozděchová 1995, Mitter 2003 a další). Samotné formanty se kromě radixoidů nazývají též lexikomorfémy a výsledné novotvary **hybridní kompozita**. V bulharské literatuře se po vzoru ruské lingvistiky pro radixoidy dlouho používal termín *лексикоморфема* (lexikomorféma, viz Jordanova 1978, 1980, Krumova 1981, Murdarov 1983, Radeva 1991) a pro jimi tvořené neologismy

²⁵ Jednotlivá slova se liší frekvencí užívání (nejběžnější je z uvedené trojice *samoléčba*), popř. jsou preferována v určitých kontextech a stylech (*autoléčba* v odborném vyjadřování).

*сложностьъкратени думи*²⁶, popřípadě *групови абривиатури* (skupinové abreviatu-ry). V naší práci Vačkov 1998 a Vačkov – Vačkova 1999 jsme pod vlivem anglické terminologie (*combining forms*) použili názvy *комбинационни форманти* a *свързани корени*. Nezávisle na názvosloví se ale všichni autoři shodují, že se jedná o proces kompozice.

2.3.3.2. Další shoda panuje v sémantické analýze: první část vyjádřená radixoi-dem determinuje část druhou. Jedná se tedy o podobný, ne však identický vztah jako mezi adjektivem a substantivem. Jak poznamenává O. Martinová (Martinová 1983, str. 123), zatímco adjektivum explicitně vyjadřuje kvalitu, předmět nebo okolnost ve vztahu k substantivu, významový vztah mezi radixoidem a substantivním základem není tak jednoznačný (*autostanice* = *automobilová stanice*, kvalita; ale *autooprava* = *oprava automobilů*, předmět).

2.3.3.3. Vztahem mezi hybridními kompozity a adjektivně-substantivními syn-tagmaty se dostáváme k problému původu, procesu vzniku a slovotvorné fundovanosti radixoidů a jimi tvořených neologismů. Z diachronního a genetického pohledu je zřejmé, že velká část hybridních složenin pochází z víceslovných pojmenování, např. *екологично движение* → *екодвижение*, *radiofonni přijímač* → *radiopřijímač*. Podle O. Martinové se jedná o specifický projev univerbizace, a tudíž jazykové ekonomie. Radixoid vzniká z adjektiva vyčleněním, abreviací, je vlastně fragmentem či úlomkem (angl. *splinter*).

Jak je ale vidět (ze záměrně vybraných starších příkladů výše), jakmile se radi-xoid osamostatní, původní slovotvorná motivace abreviací je ze synchronního pohledu už velmi slabá, pokud ještě vůbec existuje. Je to příklad novějších slov *екоминисър* ≠ **екологичен минисър*, *radiotelefon* ≠ **radiofonni telefon*. Zcela souhlasíme s C. Avramovovou (Avramova 2003, str. 52), že jakmile se původní „úlomek“ konsoliduje for-málně a významově, vstupuje do slovotvorných procesů nebo i do syntaktických vztahů už samostatně, bez vědomí abreviace.

Takto se ostatně šíří radixoidy, u kterých bychom marně hledali v češtině nebo bulharštině fundující slovo, z nichž se „ulomily“: např. *akva-*, *audio-*, *fero-*, anebo je fundace záležitostí dávné minulosti a ze synchronního pohledu je netransparentní, jako

²⁶ Doslovný překlad tohoto nepovedeného termínu s původem v ruštině je sice „*složitě zkrácená slova*“, ale významově se jedná o „*zkrácená složená slova*“.

např. *stereo-* ze *stereofonní* a další. Narážíme zde na obtížný problém přejetí jako celku nebo slovo tvorby až v jazyce příjemce. Podle našeho názoru pro zařazení prvků je rozhodující synchronní pohled, tj. zda je v tomto okamžiku fundující slovo součástí aktivní slovní zásoby mluvčích přejímajícího jazyka. V případě *stereofonní* už lze o tom pochybovat.

Na šíření radixoidů mají klíčový vliv přejatá pojmenování, která je obsahují, popřípadě jejich kalky. Např. radixoid *info-* / *инфо-* se sice vztahuje k „informační“, do obou jazyků ale masivně vstupuje už ve zkrácené podobě v rámci anglicismů jako *info-radio*, *infolinka*, *infotext*, *infozábava* / *инфобизнес*, *инфотехнология* atd.

2.3.3.4. Pohled na radixoidy dále komplikuje skutečnost, že nezřídka jejich osamostatnění dosahuje stavu částečné nebo úplné lexikalizace: v češtině *auto*, *info*, *foto*, *porno*, *rádio*, *stereo*, v bulharštině *енерго*, *porno*, *фото*. Řada autorů automaticky považuje tvary jako *foto studio*, *porno herec* za kompozita (k tomu vede psaní dohromady). Zkusme si je ale porovnat s pojmenováními *fitness studio* a *gay herec*. Jsou i tyto příklady kompozita? Podle našeho názoru (a také podle NSČ1 a NSČ2) zde narážíme na hranici mezi kompozicí a syntaktickým spojením (v našem schématu 1 je to prostor mezi body 4 a 5). Tímto problémem se budeme zabývat podrobněji v další kapitole, věnované právě neohebným adjektivům.

Pokud uplatníme striktně synchronní hledisko, můžeme prvky uváděné v literatuře jako radixoidy rozřídít do dvou skupin:

a) pravé radixoidy, které nejsou lexikalizovány, tj. v daném jazyce se vyskytují pouze jako součást složených slov, např. *agro-* / *агро-*, *akva-* / *аква-*, *astro-* / *астро-*, *fyto-* / *фито-*, *elektro-* / *электро-*, *narko-* / *нарко-*, *profi-* / *профи-*, *psycho-* / *психо-*, *repro-* / *репро-*, *tele-* / *теле-*, *termo-* / *термо-*.²⁷ Mají blízko k prefixoidům, ale odlišuje je od nich jejich věcná sémantika. Tou se naopak přibližují k samostatným slovům. Jak podotýká B. Niševová (Niševa 2009, str. 167), tyto radixoidy jsou méně aktivní (časté) než prvky, ze kterých se stávají samostatná slova. Důvody jsou zřejmě dva a jdou ruku v ruce: vyšší frekvence užívání napomáhá lexikalizaci a samotná lexikalizace, pokud už proběhla, dále zvyšuje frekvenci užívání.

²⁷ U některých z nich může docházet k okazionalní lexikalizaci, např. internetový titulek „Další psycho z MHD: žena napadla revizora“.

b) **lexikalizované radixoidy**, které se v daném jazyce už vyskytují jako samostatná substantiva a v antepozici před jiným substantivem jsou na přechodu směrem k **nesklonným adjektivům**. Jsou to například *bio-/bio // бiо-/био, foto-/foto // фото-/фото, stereo-/stereo // стерео-/стерео, video-/video // видео-/видео, zoo-/zoo // зоо-/зoo* a další.

Ve skutečnosti jsou obě kategorie spíše póly, mezi kterými se pohybuje řada přechodných případů, u kterých je proces osamostatnění různě pokročilý, např. prvek může být lexikalizován v řeči, ale ještě ne v jazyce. Jak uvidíme dále, je také časté, že dokonce poměrně časté, že stejný prvek je lexikalizován v jednom jazyce, zatímco v jiném není.

2.3.3.5. Značné potíže při zařazování jednotlivých prvků do různých kategorií působí jejich **polysémantičnost** a **polyfunkčnost**. Jedná se o projev jazykové ekonomie, který je typický pro analytické jazyky. Například *disko-* / *дуско-* ve významu **I** „diskotékový“ působí jako radixoid vyčleněný ze slova diskotéka, diskotékový (*diskopříběh, diskozábava / дуско парти, дуско купон, дуско среща*). Ve významu **IIa** „hudební styl disko“ je lexikalizován (*poslouchám disko / слушаю дуско*) a v antepozici před jiným substantivem působí už jako neohebné adjektivum s významem **IIb** „související se stylem disko“ (*disko skladba, disko skupina / дуско песен, дуско група*). V obou jazycích je chování formantu identické. Zakončení *-o* ovšem působí jako nepravý kompoziční interfix a brání úplnému osamostatnění v roli analytického adjektiva, místo toho ho „vrací“ do role radixoidu (viz 3.2.3.5.2.). Pokusili jsme se znázornit tyto úvahy tabulkou:

disko / дуско	čeština			bulharština		
	radixoid	subst.	neskl. adj.	radixoid	subst.	neskl. adj.
disko- I „diskotékový“	●			●		
disko IIa „styl disko“		●			●	
disko IIb „související se stylem disko“	●		●	●		●

2.3.3.6. Další velmi rozšířený příklad *video / видео* působí v obou jazycích ve funkci radixoidu, samostatného substantiva a nesklonného adjektiva, což se ostatně pro-

jevuje v jeho psaní dohromady, se spojovníkem nebo zvlášť. Jaká je ale jeho sémantika? NSČ2 přináší tyto definice:²⁸

- **video** -a, s.
 1. Zařízení pro záznam / reprodukci obrazu a zvuku, videorekordér, videopřehrávač: zapnout video, koupit si nové video...
 2. Videozáznam, videonahrávka, natočit video, poslat video...
 3. Videoprodukce: komise pro film a video
- **video** neskl. příd., týkající se videa, videový: video ocenění, video místnost
- **video-** první část (radixoid, pozn. autora) složených slov mající význam
 1. Obraz, obrazový: videodata, videotelefon
 2. Týkající se záznamu / reprodukce obrazu a zvuku, související s nimi: videokamera, videokavárna

Domníváme se, že radixoidy z druhé skupiny s významem „videový“ se v důsledku existence samostatného substantiva také konstituují jako nesklonná adjektiva.²⁹ Ve výsledku to znamená, že **video** má pouze dva hlavní významy a každému z nich odpovídá jiná funkce: **video- I** s významem „obrazový, vizuální“ je radixoid (*videozáznam, videodokument, videokontakt*), zatímco **video IIa** s významem „videozáznam, zařízení pro videozáznamy, produkce videozáznamů“ je už samostatné substantivum. V antepozici před jiným substantivem se chová jako nesklonné adjektivum s významem **video IIb** „týkající se videozáznamu či technologie jeho snímání a reprodukce“. Zakončení *-o* ovšem působí jako nepravý kompoziční interfix a brání úplnému osamostatnění v roli analytického adjektiva, místo toho ho „vrací“ do role radixoidu (viz 3.2.3.5.2.). Naše úvahy znázorňuje následující tabulka:

video / видео	čeština			bulharština		
	radixoid	subst.	neskl. adj.	radixoid	subst.	neskl. adj.
video- I „obrazový“	●			●		
video IIa „videozáznam“		●			●	
video IIb „videový“	●		●	●		●

²⁸ Ještě v NSČ1 jsou uvedeny jenom dva významy a funkci neohebného adjektiva není věnováno samostatné heslo.

²⁹ Převládající psaní dohromady je zřejmě důsledkem historicky staršího stavu, kdy *video* ještě nevystupovalo ve funkci neohebného adjektiva.

2.3.3.7. V předchozích případech jsme mohli pozorovat symetrii mezi češtinou a bulharštinou. Zdaleka ne vždycky je ale tomu tak. Mezi oběma jazyky existují jak paralely, tak četné rozdíly v chování radixoidů. Kromě případů, kdy je radixoid aktivní v jednom jazyce, zatímco ve druhém se nevyskytuje (např. *aero-*, *cyklo-*, *gastro-*, *gramo-*, *dia-*, *digi-*, *hipo-*, *meteo-*, *monstr-*, *moto-* pouze v češtině, *епотик-*, *лесбо-* a formanty staršího původu *нпес-*, *соу-*, *снеу-* pouze v bulharštině), registrujeme také prvky, které mají jiné významové odstíny nebo jsou lexikalizovány v odlišné míře.

Například *zoo-* / *зоо-* funguje v obou jazycích jako radixoid s významem **I** „živočišný“ (*zoolékař*, *зоомерання*). V češtině ale existuje i samostatné substantivum s významem **IIa** „zoologická zahrada“, zatímco v bulharštině nikoli. V pozici před jiným substantivem pak může v češtině fungovat jako radixoid s významem **IIb** „vztahující se k zoologické zahradě“ (*зоокутек*, *зоозвіре*), zatímco v bulharštině to nejde. Transformace substantiva v nesklonné adjektivum je blokována jeho radixoidní formou stejně jako u *disko* a *video*. Situaci lze znázornit následující tabulkou:

zoo- / зоо-	čeština			bulharština		
	radixoid	subst.	neskl. adj.	radixoid	subst.	neskl. adj.
zoo- I „zoologický“	●			●		
zoo IIa „zoologická zahrada“		●				
zoo- IIb „související se zoologickou zahradou“	●		●			

Leckdy je poměrně složité rozplést odlišnosti v důsledku sémantiky a v důsledku lexikalizace. Například už zmiňované *auto* má v češtině tři hlavní významy (**I** „sám“, **IIa** „automobil“, **IIb** „automobilový, související s automobilem“, **III** „automatický“). V bulharštině má pouze významy **I** a **IIb**, omezeně **III**, neboť na rozdíl od češtiny nevytvořila samostatné substantivum **аемо* s významem „automobil“ a tento prvek ve významu „automatický“ používá výjimečně (*автомилот*). V češtině i v bulharštině je pak *auto I* prefixoid (*autoportrét*, *autosugesce*, *автопортрет*, *автовнушение*), *auto III* je také prefixoid (*autoladění*, *autoprogramování*). *Auto II* je v bulharštině pouze radixoid (*автоклуб*, *автомивка*), v češtině by díky existenci samostatného substantiva mohl být na přechodu mezi radixoidem a nesklonným adjektivem. V praxi je ale tento přechod

zablokován a *auto* se jako analytické adjektivum nevyskytuje (*automuzeum, autosalon*), což lze prokázat prozodicky. Blokace zřejmě souvisí s paralelou s homofonním prefixoidem a radixoidem, s existencí slov *automobil, automobilový*, ze kterých je auto zjevným „úlohem“, a v neposlední řadě s formální podobou prvku (zakončením na *-o*). Naši analýzu ukazuje další tabulka, která znázorňuje rozdíly mezi oběma jazyky:

auto / авто	čeština				bulharština			
	prefixoid	radixoid	subst.	neskl. adj.	prefixoid	radixoid	subst.	neskl. adj.
auto- I „sám	•				•			
auto IIa „automobil“			•					
auto IIb „automobilový“		•		•		•		
auto III „automatický“		•						

2.3.3.8. Přehled nejaktivnějších (pravých a lexikalizovaných) radixoidů

V této části se podíváme na nejaktivnější prvky obvykle považované za radixoidy, a to jak z hlediska jejich sémantiky, tak s ohledem na stupeň jejich lexikalizace. Budeme je řadit abecedně s tím, že se nejdříve podíváme na prvky, které se vyskytují v obou jazycích, a poté na prvky, jež jsou aktivní pouze v jednom z nich.

2.3.3.8.1. Prvky vyskytující se v obou jazycích

V důsledku působení tendence k internacionalizaci a terminologizaci a požadků jazykové ekonomie slovanské a další východoevropské jazyky doslova zaplavily desítky radixoidních prvků cizího původu. V dnešní češtině a bulharštině je tak celá řada formálně identických radixoidů. Některé z nich mají také stejný význam a ve stejné míře (ne)podlehly lexikalizaci. Jiné však mají v jednom jazyce i jiné významy než v tom druhém. Časté jsou také případy, kdy v jednom jazyce dochází k přeměně radixoidu v samostatné slovo, zatímco v tom druhém k ničemu takovému nedochází.

Podívejme se proto na jednotlivé radixoidy se zvláštním zřetelem k paralelám a rozdílům v obou jazycích. Uvádíme nejproduktivnější radixoidy z NSČ1 a 2 a РНДБЕ 2010 podle analýz C. Avramové (Avramová 2003, str. 141-147) a B. Niševové (Niševa 2009, str. 165-209) v některých případech doplněné naším komentářem:

- **afro- / афро-** se vyskytuje v obou jazycích jako radixoid s významem **I** „africký, související s Afrikou, popř. s černou rasou“ (č. *Afročech* / b. *афроазуат*), substantivum s významem **IIa** „účes ve stylu afro“ (č. *nosit afro* / b. *правя си афро*) a nesklonné přídavné jméno s významem **IIb** „související se stylem afro“ (č. *afro účes, afro hudba* / b. *афро прическа, афро плутка*);
- **agro- / агро-** s významem „agrární, zemědělský“. Spojuje se jak s cizími základy (č. *agrofarma, agrometeorologie, agroprodukce, agrosalon* / b. *агробизнес, агроборса, агрометеорология, агрокредит*), tak s domácími substantivy (č. *agroobchod, agropodnikání, agrovýrobce* / b. *агропазар, агропредприемач, агропроизводител*). V NSČ2 je radixoid **agro-** registrován i ve velmi úzkém významu „agroturistický“ (např. *agrofarma* = farma pro agroturistiku).
- **akva-/аqua- // аква-** s významem „vodní, související s vodou“ se objevuje v přejatých názvech nových skutečností jako č. *akvaerobik, akvacentrum, akvagymnastika, akvapark* / b. *аквааеробика, аквагимнастика, аквапарк, аквацентър*. Tento radixoid zatím úplně nezdomácněl ani v jednom z jazyků, což je znát i na variantním pravopisu v češtině (*akvapark* i *aquapark*).
- **aero- / аеро-** s významem „letadlový, související s letadly“, např. č. *aerofanatik, aerotaxi, aeroholding* / b. *аероцентър, аеротакси, аеротехника*.
- **astro- / астро-** s významem **I** „hvězdný, související s hvězdami“ nebo už častěji s významem **II** „astrologický, související s astrologií“ (č. *astrovečer, astromedicína* / b. *астрохороскон*).
- **audio- / аудио-** s významem „týkající se zvuku, jeho záznamu a reprodukce“.
- **auto- / авто-** viz 2.3.3.7.
- **bio- / био-** s původním významem „živý, související s životem“ je dalším polysémantickým radixoidem s vysokou aktivitou v obou jazycích v důsledku tendence k internacionalizaci. Diferencují se aspoň čtyři základní významy shodné jak v bulharštině, tak v češtině: **I** „biologický“ (č. *bioléčba, bioteror, biozbraň* / b. *биовойна, биооръжие, биотероризъм*), **II** „biologicky čistý, přírodní, související s výrobou, prodejem a konzumací přírodních, organicky čistých produktů“ (č. *biostrava, biobrambory, biofarma, biopěstitel, bioprodejna, biozemědělství* / b. *биовино, биозеленчук, биоземеделие, биокартофи, биомесо, биомляко, биоплодове, биоферма*), **III** „biometeorologický“ (č. *biopředpověď*,

biozátěž / b. *бионпрогноза, биоритми*), **IV** „bioenergetický“ (č. *bioléčba, bioprole, bioterapeut* / b. *биодиагностика, биолечител, биотерапия*).

Nejexpanzivnější je význam **bio- II** v souvislosti s marketizací zdravé stravy a zdravého životního stylu. Radixoid s konkrétní sémantikou „biopotravina“ se začíná lexikalizovat a proměňovat v substantivum (*Купију pouze bio. / Не прекалявайте с биото.*) a analytické adjektivum (č. *bio mléčná čokoláda* / b. *био млечен шоколад*).

Ve významu **bio- II** dochází k částečné konkurenci s radixoidem **eko- / еко-** (zachyceno už v Martincová – Vačkova 1992). Podle našeho názoru však četné dvojice jako č. *ekofarma – biofarma, ekopalivo – biopalivo, ekozahrada – biozahrada, ekozelenina – biozelenina, ekozemědělství – biozemědělství* / b. *екогориво – биогориво, екоземеделие – биоземеделие, екосирене – биосирене, екотуризм – биотуризм, екохляб – биохляб* nejsou synonymní, a dokonce se postupně významově diferencují i díky zavádění certifikace výrobců a s ní spojené osvětě.³⁰

- **demo- / демо-** s významem „předváděcí, demonstrační“, např. č. *demodisk, demosingl, demodisk, demonahrávka, demovideo* / b. *демоверсия, демозапис*). V obou jazycích, nejčastěji v oblasti počítačových her, se **demo / демо** objevuje i samostatně jako substantivum středního rodu s významem „nedokončená verze něčeho (počítačové hry, programu atd.), která se předvádí předem“ (PHДБЕ 2010), např. *Nabízíme nejnovější dema her. / Излезе демото на играта XY*. Vytvářejí se tedy podmínky k plné lexikalizaci radixoidu, což by znamenalo, že v pozici před jiným substantivem začne fungovat jako přídavné jméno (*demo hra / демо игра*).
- **disko- / диско-** viz 2.3.3.5.
- **eko- / еко-** je dalším z mimořádně produktivních radixoidů posilující lexikální konvergenci mezi češtinou a bulharštinou. Jeho produktivnost je tak vysoká, že vytlačuje víceslovné konstrukce *ekologický + substantivum* (Martincová – Vačkova 1992). Základní je význam „ekologický, související s ekologií“ (č. *ekopolitika, ekoministr, ekostavba* / b. *екозамърсяване екоорганизация, екостратегия*), diferencuje se však i významový odstín „ekologicky čistý, šetr-

³⁰ Viz titulek přednášky „*Биото не винаги е еко*“.

ný vůči přírodě“ (č. *ekodomácnost, ekoplenka, ekoobal, ekovesnice, ekozboží* / b. *ekoопаковка, екограда, екоселище, екохартия, екохрани*). V běžné hovorové bulharštině dochází k substantivizaci radixoidu ve významu „ekoprodukt“ nebo jako názvu pro úřad pro ochranu životního prostředí *Инспекция по околната среда и водите (шефът на екоето)*.

- **elektro-** / **електро-**: zatímco v bulharštině neexistuje jako samostatné slovo, nýbrž pouze jako radixoid s významem „elektrický, související s elektřinou“ (b. *електроустройство, електроразпределение*), v češtině se osamostatňuje jako singularium tantum s významem „elektrické spotřebiče, elektronika“ (*Nabízíme zákazníkům elektro a počítače.*). V pozici před jiným substantivem pak funguje jako adjektivum s významem „týkající se elektronických spotřebičů“, např. *Datart – opravdový elektro specialista*.
- **energo-** / **енерго-** s významem „energetický, související s energií“ (č. *energocentrum, energoregion* / b. *енергоизносител, енергоминистър*). V bulharštině se v běžné řeči osamostatňuje substantivum **енерго** (nejčastěji s členem) označující pobočky společnosti NEK (bulharské obdoby ČEZ).
- **etno-** / **етно-** se velmi podobá prvku **afro-** / **афро-**. V obou jazycích se vyskytuje jako radixoid s významem **I** „etnický, národnostní“ (č. *etnointegrace* / b. *етноконфликт*), substantivum s významem **IIa** „hudební nebo módní styl etno“ (*poslouchat etno, kombinovat etno s retrem*) a nesklonné přídavné jméno s významem **IIb** „související se stylem etno“ (č. *etno náušnice, etno výšivka* / b. *етно мода, етно концерт*). V bulharštině je tento význam vytlačován významem **III** „народен, фолклорен“ (lidový, folklorní, v lidovém, folklorním stylu): b. *етно хотел, етно комплекс, етно ресторант*.
- **euro-** / **евро-** je prvkem, který s notnou dávkou nadsázky lze považovat za symbol celé kategorie internacionálních radixoidů, která se konstituovala ve slovan-ských jazycích ve sledovaném období.³¹ Diferencují se jeho tři základní významy. V původním významu **I** „evropský“ funguje jako radixoid (eurocentrismus, euroatlantismus). Nejmasověji se ovšem užívá ve významu **II** „týkající se EU“, a to jak pro označení nových skutečností (č. *eurokomisař, europarlament, euro-*

³¹ S odkazem na velkou produktivitu prvku **euro-** a na jeho sémantiku spojenou s historickým procesem evropské integrace jsme nazvali příspěvek z roku 1999 Европрилагателни: възникване, строеж и правопис (Vačkov – Vačkova 1999).

volby, euroústava / b. *евронорма, еврокомисар, евроконституция, европарламент, европрисъединяване*), tak jako aktualizací prostředek (č. *eurofanatik, eurojazyk, euroúředník* / b. *евробюрократ, евромечта, евроезик*). Třetí význam souvisí s evropskou měnou: ve významu **IIIa** „měna euro“ funguje jako substantivum, ve významu **IIIb** „týkající se měny euro, eurový / евров“ plní funkci nesklonného přídavného jména (č. *euro bankovka, euro platba, euro obligace* / b. *евро бонд, евро курс, евро плащане*). V obou jazycích ortografická praxe odráží nejistotu ohledně statusu, resp. kolísání mezi radixoidem a neohobným adjektivem. A jak konstatuje C. Avramovová (Avramova 2003, str. 145), **евро-** je v bulharštině výrazně aktivnější než **euro-** v češtině.

- **foto- / фото-** se jako radixoid využívá ve starším významu **I** „světelný, související se světlem“ spíše okrajově (*fotosmog*), hlavně v odborné terminologii. Je ale na ústupu (*světelný smog*) pravděpodobně kvůli zaměnitelnosti s významem **II** „fotografický“. Právě tento význam je aktivnější (č. *fotobanka, fotokniha, fotopráce, fototapeta* / b. *фотобанка, фотоваканция, фотоколаж, фотороман*) a u něj dochází k substantivizaci v obou jazycích ve významu „fotografie“ a v bulharštině také ve významu „fotoateliér“.
- **fyto- / фито-** s významem „rostlinný, související s rostlinami, s užitím rostlinných prvků“, např. č. *fytokrém, fyto medicína, fyto lékař* / b. *фитобалсам, фитокозметика, фитолечение*.
- **info- / инфо-** s významem „informační, související s informacemi“ (č. *inforádio, infolinka, infostánek, infotext, infozábava* / b. *инфобизнес, инфотехнология, инфоцентър*) je produktivnější v češtině. V ní se také zřetelněji lexikalizuje v substantivum s významem „informace, data“, i když v hovorové bulharštině se vyskytuje v této roli také. To je zřejmě důvod, proč se v pozici před substantivem ocitá na přechodu k analytickému přídavnému jménu (naznačuje to rozkolísaný pravopis dohromady nebo zvlášť).
- **krimi- / крими-** s významem **I** „kriminální, zločinný“ je aktivní pouze v bulharštině (*кримигрупа, кримидосие*). V obou jazycích se pak vyskytuje s významem **II** „s kriminální tematikou“, např. č. *krimidrama, krimikomiks, krimi román* / b. *кримироман, кримирубрика, кримихроника*). V tomto významu

pak kolísá mezi radixoidem a neohebným adjektivem, neboť dochází k hovorové substantivizaci s významem „kriminální film, román, hra“.

- **kyber-** / **кибер-** s původním významem **I** „kybernetický, související s kybernetikou“ se nyní šíří v obou jazycích jako radixoid s významem **II** „související s internetem a IT technologiemi“, např. č. *kyberprostor*, *kyberzločin* / b. *киберпространство*, *киберпрестъпление*. Děje se tak pod vlivem četných anglicismů s první částí **cyber-**, např. *cyberattack* – *kyberútok* – *кибератака*, *cyberterrorist* – *kyberterorista* – *кибертерорист* a dalších.
- **narko-** / **нарко-** se vyskytuje jako radixoid s významem „narkotický, drogový, tykající se výroby, distribuce a užívání drog“. Je silně aktivní v obou jazycích: č. *narkobaron*, *narkobyznys*, *narkoekonomika*, *narkomafie*, *narkoobchod* / b. *наркобарон*, *наркобизнес*, *наркобос*, *наркокартел*, *наркомафиот*, *наркомафия*, *наркотрафик*, *наркотърговец*. V češtině je tento radixoid méně frekventovaný, což je dáno konkurencí ze strany přídavného jména **drogový**.
- **onko-** / **онко-** s významem „onkologický, tykající se rakoviny“ je velmi aktivní v bulharštině, např. *онкоболен*, *онкоболница*, *онкодиспансер*, *онкозаболяване*, *онкофондация* a už méně v češtině, např. *onkomarkery*, *onkoforum*. V bulharštině dochází k lexikalizaci s významem „onkologické oddělení“ (nejčastěji v podobě s určitým členem **онкото**).³²
- **para-** / **пара-** jako původní předpona s významem „vedle, vedlejší, paralelní“ (*parajednotka*, *paramedik*) se dále uplatňuje v obou jazycích s předmětným významem „paraplegický“, např. č. *paralympiáda/paraolympiáda* / b. *параизри*, *параолимпиада*. V češtině se navíc vyskytuje s významem „parašutistický“, např. *parasoutěž*, *paravýcvik*.
- **porno-** / **порно-** lze interpretovat stejně jako **info-** / **инфо-**: radixoid, který se vyčlenil ze slov *pornografie*, *pornografický*, v obou jazycích podlehl slovnímu osamostatnění s významem **I** „pornografická produkce“. V antepozici před jiným substantivem se začíná chovat jako neohebné přídavné jméno s významem **II** „související s pornem“ (č. *pornobranže*, *pornomagnát*, *pornoserver* / b. *порнозвезда*, *порнолюбител*, *порноканал*). Úplné vyhranění jako analytické

³² V bulharštině existuje celá skupina bývalých „úlomků“, které se mj. lexikalizují s významem „sídlo, místo vykonávání činnosti, úřad“. Mají rys hovorovosti a jejich funkce je téměř vždy signalizována určitým členem, např. *енергото*, *онкото*, *тотото*, *фотото*.

adjektivum blokuje zakončení na *-o*, působící jako falešný interfix (viz 3.2.3.5.2.).

- **psycho-** / **ncuxo-** s významem **I** „psychický, související s psychikou“, např. č. *psychorelaxace, psychostres* / b. *ncuxocmpec, ncuxomepop*, nebo **II** „psychologický“, např. č. *psychofilm, psychotest, psychoválka* / b. *ncuxoataka, ncuxotrenirovka, ncuxotрилъp*).
- **promo-** / **промо-** je v bulharštině mnohem aktivnější díky přejatému termínu z oblasti obchodního marketingu *промоция* (z angl. promotion), kterému v češtině odpovídají termíny dva: *promoce*, ale především *akce (стока на промоция = zboží v akci)*. S významem **I** „reklamní, propagační“ se vyskytuje např. ve slovech č. *promokampaň, promoklip, promonahrávka* / b. *промозапис, промоклип, промоматериали*. Ve frekventovanějším významu v bulharštině „související s cenovou promoci, slevou“ se vyskytuje např. v *промоанонс, промопредложение*.
- **radio-** / **радио-** je další zajímavý případ přechodu radixoidu v samostatné slovo. Původní význam „rádiový, týkající se elektromagnetické radiace“ je dnes již okrajový a vyskytuje se jako radixoid pouze v odborném názvosloví, např. č. *radiosnímek* / b. *радиоснимка*. V obou jazycích došlo k substantivizaci **rádio** / **радио** ve smyslu „rozhlas, rozhlasové vysílání, rozhlasový přijímač“ (č. *radiobudík, radioreklama, radiotext, radiošou* / b. *радиошоу, радиопредаване, радиоръководство*). Oproti češtině ale bulharština postrádá konkurenční domácí název *rádio – rozhlas* a ani neumí vytvořit derivační přídavné jméno odpovídající českým *rozhlasový, rádiový*. Významy, které tedy čeština vyjadřuje těmito adjektivy, musí bulharština vyjádřit jinak: buď předložkovou konstrukcí (*за, на, от радио-то*), anebo povrchovou realizací XS, tj. *радио* + substantivum). Jaká je v těchto případech povaha prvku *rádio*? Podle některých autorů (např. Martinová – Savický 1987) je to radixoid, podle jiných (Avramova 2003) samostatné slovo vstupující do kompozice. Pro analýzu je zajímavý jeden detail: zatímco v bulharštině jsou samostatné substantivum a radixoid formálně naprosto identické, v češtině je mezi nimi rozdíl: substantivum **rádio** obsahuje foném dlouhé *á*, zatímco v pozici X je **radio-** s krátkým *a*. Pokud by v češtině šlo o kompozitum, měla by jeho první část obsahovat také dlouhé *á*, neboť kompozice nevyvo-

lává podobné alternace. Zdá se, že v češtině se jedná nadále o radixoid, zatímco v bulharštině je to nejednoznačné. Mohli bychom uvažovat také o tom, že **radio-** je analytické přídavné jméno. Jak ale ukazuje prozodie (obě složky nemají samostatný přízvuk), máme co do činění s kompozity. Podle našeho názoru to umožňuje formální podoba slova, tj. jeho zakončení na *-o*, které funguje jako falešný spojovací formant (viz 3.2.3.5.2.)

- **retro-** / **petpo-** má v obou jazycích shodnou sémantiku **I** „nazpět, se zpětnou platností“ (*retroaktivita*), **II** „vracející se k staršímu, minulému období, jsoucí ve stylu retro“ (č. *retrofilm, retrostyl, retrodrama, retrokomedie, retromóda* / b. *ретродизайн, петроклуб, петроколекция, петроснимка*). V obou jazycích, podobně jako u **afro-**, **etno-** a dalších, dochází také k substantivizaci ve smyslu „styl retro“.
- **tele-** / **теле-** je silně polysémantický radixoid. V internacionalismech, odkud pochází, má tyto významy: **I** „daleko, na dálku“ (č. *telekonference, telekonzultace, telekooperace*), **II** „televize, televizní“ (č. *telerada, teleshop, telezážitek* / b. *телезрител, теленовела, телеманяк*), **III** „telepatie, telepatický“ (*telemost I, телемост I*) a **IV** „telefon, telefonní“ (č. *telebankovníctví, telemarketing, telemost II, teleprodej, teleslužba* / b. *телебанкинг i телебанкиране, телеконференция, телемост II, телецентър*). Silným konkurenčním prostředkem je zkratka **TV/TB** (č. *TV program* / b. *TB предаване i TV предаване*).
- **termo-** / **термо-** se v obou jazycích vyskytuje jako radixoid s původním významem „teplý, teplotní, související s teplotou a jejím působením“ (č. *termopapír, termosklo, termotisk* / b. *термолепило, термопанел, термопечат, термостъкло*). Tato sémantika ovšem mutuje v blízký, ale přece jen odlišný význam „zachovávající teplotu, termoizolační“ (č. *termočepice, termokošile, termoprádlo, termorukavice, termotaška* / b. *термоодеяло, термопанталони, термочаша, термочорани* aj.).
- **video-** / **видео-** viz 2.3.3.6.
- **zoo-** / **зоо-** viz 2.3.3.7.

Ve specializovaných, odborných textech, nejčastěji jako součást teminologických složenin, se v obou jazycích dále můžeme setkat s formanty jako například (pro úspornost zde uvádíme pouze jejich českou podobu): **alfa-**, **amino-**, **arzeno-**, **beta-**,

brom(o)-, delta-, fluor(o)-, gama-, chlor(o)-, chrom(o)-, infra-, izo-, jod(o)-, karbo-, keto-, kyan(o)-, leuko-, methoxy-, nitro-, olig(o)-, orto-, plagio-, poly-, rekta-, selen(o)-, speleo-, spiro-, sulfo-, supra-, trafo- a dalšími.³³

2.3.3.8.2. Prvky vyskytující se pouze v jednom z jazyků

Kromě dlouhé řady „sdílených“ radixoidů, které prohlubují konvergenční internacionální trend ve slovnících obou jazyků, v každém z nich se vyčlenily také prvky, které v tom druhém přítomny nejsou. V češtině se mj. jedná o tyto aktivnější radixoidy³⁴:

- **cyklo-** s významem „cyklistický“ (č. *cyklomapa, cykloservis, cyklovýlet*), jehož bulharský protějšek je *VELO-*, např. b. *велопарк, велочаст, велотур* a nově také neohebné adjektivum *байк*, např. b. *байк парк, байк състезание*.
- **dia-** / **dua-** s významem **I** „diabetický, pro diabetiky“ (č. *diacukroví, diadžem, diadžus, diakompot, diasušenky*), nebo méně často **II** „dietický, vhodný pro dietu“ (*diabar, diaokénko*). Podle NSČ1 se také osamostatňuje jako nesklonné adjektivum, např. *dia tvarohový koláč, dia mléčná čokoláda*.
- **digi-** s významem „digitální“ (digifotografie, digikamera, digimédium). Podle NSČ2 se v češtině souběžně osamostatňuje formálně a sémanticky totožné nesklonné adjektivum. Podle našeho názoru je toto tvrzení sporné. Stejně sporné, nebo přinejmenším předčasné je tvrzení, že se ustaluje substantivum **digi** s významem „digitální přístroj, zařízení“.
- **gastro-** významově odkazuje k adjektivu „gastronomický“, např. č. *gastrofestival, gastrorevue, gastrosloupek, gastroturistika*.

Dalšími radixoidy vyskytující se v češtině, nikoli však v bulharštině, jsou **gramo-**, **hipo-**, **meteo-**, **monstr-** (blíží ke kvantitativním prefixoidům *mega-*, *giga-*), **moto-**, **šéf-** a další.

³³ Velmi podrobný přehled afixoidů v češtině zachycených různými slovníky obsahuje monografie P. Mittnera (Mittner 2003).

³⁴ Opět uvádíme nejproduktivnější příklady z NSČ1 a 2 a РНДБЕ 2010 podle analýz C. Avramové (Avramová 2003, str. 151) a B. Niševové (Niševa 2009, str. 176-179) a dopňujeme je naším komentářem.

Naopak v bulharštině se vyskytují mj. tyto produktivní radixoidy, které se nevyskytují v češtině:

- **прес-** má původní význam „tiskový, týkající se tisku“, který se postupně rozšířil na „týkající se médií, agendy spojené s nimi“, např. b. *прессекретар, пресслужител, пресдайджест, пресдосие, пресинформация, пресклуб, пресмониторинг, преснаграда*. Konkuruje mu adjektivum **медиен**, např. *медийна награда, медиен клуб*.
- **соц-** ve významu „socialistický, spojen s obdobím socialismu nebo se socialistickou stranou“, např. b. *соцдепутат, соцдържава, социзкуство, соцпартия, соцромантика, соцграда*.
- **спец-** je další ze dříve konstituovaných radixoidů (zřejmě pod vlivem ruštiny, kde jsou procesy krácení prvních částí dvouslovných pojmenování nadále velmi aktivní, např. *террористический акт* → *теракт*). **Спец-** ve významu „speciální“ se využívá např. ve slovech *спецархив, спецгост, спецдосие, спецкарта, спецотряд, спецпрепарат, спецстатут, спецфонд* atd. Významovou podskupinu tvoří význam „související s tajnými službami“, např. *спецслужба, спецсредстава, спецтехника*. Substantivizuje se jako hovorový ekvivalent slova *специалист* a dokonce tvoří formu v ženském rodu **спецка** ve významu *специалистка*.
- **юго-** existuje dlouhodobě v bulharštině jako kořenový morfém vstupující do kompozit jako *югозапад, югоизток* (podobně v češtině *jihozápad, jihovýchod*). Radixoid stejného znění, ale s významem „jugoslávský“ vznikl vyčleněním z názvu bývalé Jugoslávie. Produktivita **юго-** zaznamenala svůj vrchol během války v bývalé Jugoslávii (b. *югоармия, югодържава, югоембарго, югоконфликт, югокриза, югопарламент, югопрезидент*) a nyní je logicky na ústupu.

Dalšími pouze „bulharskými“ radixoidy uvedené v odborné literatuře jsou **латино-, лесбо-, орг-**, jejich frekvence užívání je ovšem poměrně nízká.

2.3.3.8.3. Zvláštní případy

V pracích věnujících se radixoidům se často zmiňují i prvky *art / apm, web / yeб* nebo typicky mediální *блиц* ve významu „bleskový, bleskurychlý“, který se mimo kontext médií de facto nevyskytuje. Analyzujeme je v následující kapitole jako neskloňná přídavná jména, nikoli jako radixoidy. Nejsou to „úlomky“, nýbrž přejímky, které vstoupily do češtiny či bulharštiny buď rovnou jako adjektiva, nebo se utvořily z též přejatých substantiv konverzí (viz 3.2.1.). Jejich jednoslabičnost je však výslovnostně přibližuje k radixoidům (viz 3.2.3.5.1.), což se projevuje v rozkolísaném pravopisu.

Za radixoid je často považován také *sex- / секс-* ve výrazech jako *sex aféra, sex pilulka, sex festival*. Zařazujeme jej do kategorie analytických adjektiv (viz kapitola 3), která vznikají z přejatých substantiv nulovým morfémem. Zároveň musíme konstatovat, že v praxi tento formant kolísá mezi adjektivem a radixoidem, což se projevuje v psaní dohromady, se spojovníkem, popř. zvlášť. Důvod tkví zřejmě jak v jednoslabičnosti, tak v tom, že z ryze synchronního hlediska, které je pro uživatele jazyka primární, můžeme *sex* v antepozici před substantivem vnímat i jako odvozeninu z podstatného jména „sex“, i jako „úloemek“ z přídavného jména „sexuální“. První interpretaci napomáhá skutečnost, že také „sexuální“ je odvozeno z podstatného jména „sex“. Druhé interpretaci napomáhá společná adjektivní sémantika.

Naopak za radixoidy považujeme maximálně kompresivní jednofonémové komponenty *e- / e-, i- / u-, m- / m-*. Mají totiž předmětný význam (tím pádem nejsou prefixoidy), geneticky jsou zjevně vyčleněny z fundujících přídavných jmen³⁵ a zároveň nejsou lexikalizovány jako samostatná slova (nejsou tedy ani substantivy, ani adjektivy). Výrazy s těmito komponenty (z velké části se jedná o přejaté „technointernalismy“ nebo jejich kalky) pak považujeme v souladu s M. Zikovou (Ziková 2001, str. 87) a Z. Opavskou (Opavská 2005b, str. 234) za kompozita.

V obou jazycích se „technoradixoidy“ šíří díky rychlé technologizaci společnosti a v rámci tendence k internacionalizaci. Jejich maximální stručnost je dále dělá vhodnými nástroji pro marketing.

- *e- / e-* s významem „elektronický“ je aktivní v obou jazycích, např. *e-banka, e-kniha, e-obchod, e-podpis / e-банкиране, e-бизнес, e-вестник, e-подпис*,

³⁵ Vyčlenění proběhlo už v angličtině, odkud se tyto prvky přejímají.

e-търговия. V češtině se u nepozměněných přejímek někdy zachovává anglická výslovnost [i:], např. e-mail, e-learning). Tato výslovnost je zřejmě také důvod, proč v bulharštině dochází k splývání *e-* a *u-*, resp. k tomu, že se *e-* prosazuje jako jediný komponent.

- *i-* / *u-* s významem „internetový“ se v češtině vyskytuje méně často, např. *i-noviny*, *i-kavárna*, *i-komerce*, zatímco v bulharštině se de facto nevyskytuje.
- *m-* / *м-* s významem „mobilní“ a výslovností [em] je sice nejnovější ze všech tří komponentů, ale díky boomeru mobilních přístrojů se šíří velmi rychle zvláště v bulharštině³⁶, např. č. *m-bankovníctví*, *m-byznys*, *m-komerce* / b. *м-бизнес*, *м-банкиране*, *м-пазар*, *м-търговец*, *м-услуга*.

2.3.4. Suffixoidy

Suffixoidy se samozřejmě neobjevují v antepozici a nemohou hrát roli *X* v strukturách *XS*. Proto jim zde nevěnujeme zvláštní pozornost. Uvádíme je pouze pro úplnost výčtu afixoidních prostředků tvorby neologismů.

L. Janovec a A. Rangelovová (Janovec – Rangelova 2005) rozlišují dva druhy radixoidních komponentů postponovaných za jiný slovní základ: ty, které mají primární vlastnosti komponentů, např. *-fil* / *-фил*, *-filie* / *-филия*, *-fob* / *-фоб*, *-gate* / *-гейт*, *-holik* / *-холик*, *-holismus* / *-холизъм*, *-log* / *-лог*, *-logie* / *-логия*, *-man* / *-ман*, *-téka* / *-тека*, a ty, které představují slovo v různém stadiu transformace na úroveň komponentu, např. *-mánie* / *-мания*, *-maniak* / *-манияк*, *-fobie* / *-фобия*, *-centrum* / *-център*, *-milovník*, *-milec*, *-terapie*.

Suffixoidy mají pevně danou postpozici za základem a tím se podobají sufixům. Jejich obsah je sice méně konkrétní než obsah prefixoidů, ale věcnější než obsah prefixů. Ukazuje se to i na tom, že vznikají afixoidní kompozita, tj. taková, která se skládají z radixoidu a suffixoidu (č. *eurofob* / b. *телеман*), ale nevznikají slova skládající se z radixoidu a sufixu. Suffixoidy, stejně jako radixoidy, se účastní procesu kompozice, ne derivace. L. Janovec a A. Rangelovová (Janovec – Rangelova 2005) si ovšem všimají přehodnocování některých suffixoidů směrem k sufixům, např. *-fil* / *-фил* a *-man* // *-ман/-мен*.

³⁶ Například v databázi neologismů v bulharštině *Neolex* jsme našli čtyři hesla s prvním komponentem *e-*, ani jedno s *u-* a už sedm s *м-*.

Z hlediska slovotvorných postupů přechod mezi sufixoidním skládáním a vlastní kompozicí je plynulý. Výsledné útvary ve shodě s českou lingvistickou tradicí chápeme jako kompozita.

KAPITOLA 3: Analytická adjektiva – vznik, distribuce, funkce

Klíčová slova: neohebná adjektiva, adaptace přejímek, polyfunkční slova, konverze, distribuce, systém a parasystém, pravopis, funkce v médiích

Intenzivní přejímání cizích slov a nestejná míra jejich morfologické adaptace vedou v češtině i v bulharštině k vytvoření několika velmi dynamických skupin nových adjektiv. V rámci této kapitoly se zaměříme na jejich popis a na analýzu slovotvorných procesů, které je formují. Na konkrétním materiálu se pokusíme demonstrovat souhru několika aktuálně působících nominačních tendencí a jazykových zákonitostí. Nominační jednotky, které zkoumáme, jsou totiž výsledkem současného působení tendencí k internacionalizaci, typologické tendence k posílení analytismu a potřeby adaptace (morfologické integrace). To vše na pozadí působení především požadavku úspornosti, který je v jazyce masových médií nadměru silný.

3.1. Definice a vznik

Oba zkoumané jazyky tvoří nová jakostní a vztahová denominální adjektiva prefixací, sufixací, kombinací obou a také kompozicí (viz např. Radeva 1987, Světlá 2005, str. 90–119, Niševa 2009, str. 57–70). Náš zájem se ale soustředí především na vznik a užívání **neohebných adjektiv**, která dle naší interpretace tvoří bod č. 5 schématu 1 z předchozí 2. kapitoly.

Kromě shod jsme mezi oběma jazyky konstatovali řadu rozdílů, které mají své kořeny v odlišné typologii adjektivního komplexu obou jazyků (podrobněji viz kapitola 4). Už S. Ivančev (Ivančev 1983) si všiml, že bulharština sice disponuje relativně bohatým repertoárem tvoření adjektiv, ale nevyužívá jej v tak široké míře, jak to dělá flektivní čeština.³⁷ Místo toho upřednostňuje předložkové konstrukce, např. *билетно гише* – *гише за билети*, *кайсиев компот* – *компот от кайсии*. V porovnání s češtinou je v

³⁷ Ivančev poukazuje na to, že „ochota“ bulharštiny tvořit a užívat adjektiva je relativní. Zatímco vůči češtině se zdá nízká, vůči francouzštině je vysoká.

bulharštině minimalizováno i užívání osobních adjektiv, např. *Ivanova taška / чантата на Иван*. Bulharština má také sníženou schopnost tvořit adjektiva ze substantiv. Jako příklady substantiv, ze kterých nelze vytvořit adjektiva, uvádí Ivančev ta zakončená na *-че, -ле, -е, -ец, -це, -ице*³⁸ a řadu dalších izolovaných, ale velmi často používaných slov jako *маса, врата, мазе* atd. (Ivančev 1983, str. 303). Naproti tomu flektivní čeština odpovídající adjektiva systematicky tvoří a běžně využívá: *stůl – stolní/stolový, dveře – dveřní, sklep – sklepní*. Jak uvidíme dále, tento rozdíl se u přejatých substantiv potvrzuje a prohlubuje.

Chceme v této kapitole ukázat, že bulharština pokračuje v tendenci omezeného tvoření a užívání „klasických“ ohebných (především vztahových) adjektiv. K tomu čím dál častěji využívá nový prostředek: **neohebná adjektiva převážně cizího původu, jejichž slovnědruhovú příslušnost je signalizovaná slovoslednou antepozicí**. Taková slova nazýváme **analytická adjektiva** (typy A1 a A3 z podkapitoly 3.2.).

Právě v jazycích s pokročilým analytismem, jako je angličtina, jeden a tentýž slovní tvar dokáže plnit více slovnědruhových rolí. Slovtvorně se jedná o proces konverze nulovým morfémem. Povrchovým signálem adjektivní funkce je slovosledná antepozice. V této souvislosti F. Daneš (Daneš 1985) mluví o „slovosledném formantu“. Gramatikalizovaný slovosled je též typickým znakem analytismu. Termín „аналитическое прилагательное“ použil poprvé A. A. Reformatskij (Panov 1960, 1971) a poté se prosadil především v ruské jazykovědě. Vyhýbáme se tak termínu O. Martinové „kvazislovo“, který považujeme – zvláště pro bulharštinu, kde se kategorie analytických adjektiv vyčleňuje velmi jasně – za málo konkrétní (viz 1.3.1.).

3.1.1. Pokud jde o konverzi,³⁹ důležitou otázkou je, **kde probíhá** – zda v jazyce zdrojovém, nebo v jazyce přejímajícím. Zdá se, že poměrně bezpečně můžeme tento

³⁸ Klíčovou roli hraje zakončení substantiva. Obecně je vokalizké zakončení pro afixální derivaci adjektiv v bulharštině velkou překážkou. Zakončení *-u, -e, -y* tvorbu desubstantivních adjektiv efektivně blokují, *-a* tvorbu omezuje a *-o* působí jako nepravý interfix. Zakončení má také zásadní dopad na rodovou adaptaci substantivních výpůjček (Vačkov 1997).

³⁹ Konverze je v české tradici v souladu s M. Dokulilem (Dokulil 1962) chápána přece jen širěji než pouze jako derivace nulovým morfémem, což je definice, se kterou pracují anglické morfologické práce (viz např. Matthews 1991, str. 65, podobně Bauer 1983, Dušková 1998). Za konverzní považuje Dokulil mj. adjektiva jako např. *holubí, vlčí, žabí*. U nových slov podobný pohled uplatňuje J. Světlá (Světlá 2005, str. 99), která jako konverzní označuje okazionální adjektiva jako např. *internetí, mikrosotí, missí, pokémoní*. Pro bulharštinu V. Radevová (Radeva 1987) uznává konverzi pouze v okrajových případech jako např. *вълчи, сврачи*. Se zásadně odlišným pohledem a především se širší definicí konverze přichází B.

proces lokalizovat ve zdrojovém jazyce, tj. většinou v angličtině. Lexikální jednotky jako *cash*, *fitness*, *sex* atd. jsou v cílovém jazyce přejímány jako samostatná substantiva i jako součásti kolokací, ve kterých mají adjektivní funkci (např. *fitness centre*, *sex shop*). Jinými slovy, vstupují do přejímajících jazyků jako invariantní polyfunkční slova. V povědomí uživatelů se následně pod vlivem užívání přejatých kolokací stejného typu utváří určitý pojmenovací model, což umožňuje nejdříve kalkování (např. b. *секс магазин*, č. *fitness centrum*) a pak vznik volných, nefrazeologických spojení (např. b. *фитнес състезание*, č. *fitness soutěž*).

Takovým způsobem se cizojazyčné lexémy konstituují v přejímajícím jazyce jako neohebná adjektiva i v případech, kdy nemají substantivního protějška (kategorie A1, viz 3.2.), viz např. *smart* ve významu „chytrý, inteligentní, multifunkční“ ve více-slovních pojmenováních jak např. č. *smart karta*, *smart body* / b. *смарт карта*, *смарт точки*.

3.1.2. Každopádně, zatímco se v českých výzkumech a slovnících s neohebnými adjektivními novotvory analytického typu počítá, v bulharské jazykovědě je předmětem sporů samotná existence takovýchto adjektiv. Tezi, že analytická adjektiva v bulharštině nejen existují, ale že se jedná o dobře vymezenou a produktivní kategorii, jsme poprvé vyjádřili v článku Vačkov 1998 a rozvinuli podrobněji v článku Vačkova – Vačkov 1999.⁴⁰ Tvrzení, že útvary jako *бизнес дама*, *тенис турнир*, *офис техника* a tisíce dalších nejsou kompozita, nýbrž spojení neohebného adjektiva s podstatným jménem, vyvolalo zajímavou a podnětnou polemiku. Jak jsme zmínili v kapitole 2, nesouhlasil s námi např. K. Gutschmidt (Gutschmidt 2003, str. 199), C. Avramovová (Avramova 2003) a především C. Avramovová a P. Osenovová (Avramova – Osenova 2003). Také РНДЗБЕ 2001 s útvary vzniklými konverzí nulovým morfémem de facto nepočítá a uvádí pouze okrajové příklady jako *антибръчки ампула*, *антипаркинг стълбчета*,

Bednaříková (Bednaříková 2009). Podle ní se jedná o specifický neadiční morfologický slovtvorný/onomaziologický proces vyvolaný syntaktickými potřebami vyjadřování. Staví se proti podřizování konverze derivaci a jejího vnímání jako bezafixální derivace. Přes originalitu a inspirativnost její koncepce vycházíme v této práci z tradičnějšího pojetí, zažitého v jazykovědné slavistice i anglistice.

⁴⁰ V době psaní těchto článků jsme nevěděli, že podobnou tezi – ovšem pro ruštinu – vyjádřil mnohem dříve Panov (1968 a pozdější práce) a jeho analýza byla široce akceptována v pozdějších rusistických pracích (např. Golanova 1998 nebo Zemskaja – Jermakova – Rudnik-Karwat 1998), které zastávají názor, že se v ruštině vyvinula kategorie tzv. analytů neboli analytických přídavných jmen (аналит-прилагательные).

антиспин концерт. Podporu naší tezi naopak vyjádřila E. Pernišková (Perniška 2001), nově pak L. Kirovová (Kirova 2012). O neměnných přídavných jménech cizího původu píše ve své gramatice také Nicolovová (Nicolova 2008). Příklady, které uvádí (*унам дете, поп музика*), ukazují, že se jedná právě o výskyty sledovaného jevu. K naší tezi a k našemu doporučení pro bulharský pravopis⁴¹ se přidal také nejnovější pravopisný slovník bulharštiny ОПРБЕ 2012 (podrobně viz 3.2.3.7.).

Následující stránky jsou tak do značné míry zpřesněním naší původní teze a odpovědí na argumenty proti ní.

⁴¹ V článku Vačkov – Vačkova 1998 jsme v intencích našeho tvrzení o existenci subkategorie analytických adjektiv formulovali toto doporučení pro bulharskou ortografii: „*Spolu se píšou výrazy, jejichž první část se neuzívá v bulharštině jako samostatné slovo. Zvlášť se naopak píšou výrazy, jejichž první část může fungovat v bulharštině jako samostatné slovo.*“

3.2. Kategorizace a analýza adjektivních neologismů cizího původu

Nová adjektiva cizího původu rozdělujeme podle jejich fundace (zda jsou přejatá pouze jako adjektiva, nebo koexistují s též přejatým substantivem stejné formální podoby) a podle míry jejich adaptace v cílovém jazyce (zda jsou flektivizovaná, či nikoli). Vznikají tak čtyři skupiny:

A1. Neohebná přejatá adjektiva, např. č. *all-road, casual, cool, dotcom, freestyle, high, nonfood, free, fit, light, live, offline, offroad, online, open, sexy, singl, soft, top, trendy, travesty* / b. *арт, кежуъл, куул, нонстон, онлайн, офлайн, секси, стендбаї, хаї, хаїтек, фпуї* a další.

A2. Ohebná (flektivizovaná) přejatá adjektiva, např. č. *favoritní, incentivní, investigativní, kredibilní, profitabilní* / b. *инсентивен, кредибилен, презентативен, профитабилен*. Do této kategorie spadají také adjektiva vytvořená z adjektiv typu A1, např. *allroadový, artový, hightechový, nonfoodový, offlinový, offroadový, onlinový* / b. *онлайннов, офлайннов*.

A3. Neohebná adjektiva tvořená z též přejatého substantiva, např. č. *cash, displej, fantasy, fitness, sex, wellness* / b. *аеробик, байк, бизнес, блус, джаз, допинг, интернет, клип, медия, офис, поп, рап, пънк, рок, спа, тенис, фен, фентъзи, фитнес, фолк, хит, шоу* atd.

Jak ukážeme dále, neohebná desubstantivní adjektiva jsou mnohem běžnější v bulharštině než v češtině. Zdá se, že **v bulharštině se jedná o systémové, zatímco v češtině o parasystémové tvoření.**⁴² Čeština preferuje strategii A4, tj. užívání adjektiv derivovaných sufixálně z přejatých substantiv. Za adjektiva typu A3 můžeme v češtině považovat *fitness* ve výrazech jako *fitness trenér, wellness (wellness hotel), taxi (taxi přeprava)*. V roli atributu se mohou octnout také propria jako *Windows (Windows aplikace)*. Nejsou výjimkou případy, kdy se neohebné adjektivum objevuje paralelně s ohebným (*rave skupina a raveová skupina*), přičemž neohebné slovo je zatíženo příznakem „novost, neobvyklost“, popřípadě „příslušnost k profesní či jiné užší sociální skupině“. O zvláštních případech jednoslabičných slov jako *cash, sex, web* nebo o těch končících na *-o* jako *kino, rádio, video* viz 3.2.3.5.

⁴² Pojem *parasystém* využívá D. Šlosar (viz např. Šlosar 1999) v souvislosti se svým zkoumáním slovo-tvorného vývoje českých substantiv. K obecným rysům, které charakterizují jednotlivé parasystémy, patří příznakovost v rovině slovo-tvorné. Tato příznakovost se projevuje tzv. parasystémovým tvořením, které je založeno „na volnějších pravidlech derivace a kompozice a disponuje osobitými formanty a slovo-tvornými typy“ (Ziková 2001).

A4. Ohebná adjektiva tvořená z přejatého substantiva, např. č. *aerobikový, bikový, byznysový, bluesový, džezový, dopingový, internetový, klipový, mediální, popový, rapový, punkový, rockový, tabletový, tenisový, folkový* / b. *допингов, интернетов (интернетски), медиен, клипов, офисен, тенисов, фенски, хитов* atd.

Jak je vidět na některých z uvedených příkladů, ve stejném jazyce mohou paralelně fungovat adjektiva flektivní a neflektivní, tj. adjektiva různě integrovaná ze stejného základu např. č. *online vysílání* (A1) i *onlinové vysílání* (A2), *cash platba* (B1) i *cashová platba* (B2) / b. *онлайн канал* (A1) i *онлайнов канал* (A2), *офис техника* (B1) i *офисна техника* (B2). Základní sémantiku mají tyto páry adjektiv téměř identickou, může se ale lišit stylový registr, který signalizují. Například v bulharštině užívání flektivního adjektiva nově začíná signalizovat hovorovost (např. *интернетски легенди, гейска екскурзия*) oproti neutrálnosti užití analytické formy (*интернет легенди, гей екскурзия*). Naproti tomu adaptovaná flektivní adjektiva v češtině hovorovost či nespisovnost nesignalizují (viz Mravinacová 2005, str. 198), i když v dřívějších dobách tomu tak v některých případech bylo (např. *fajnový* vs. *fajn*). V češtině se stylistické rozdíly mohou projevit v rovině „odborný styl – neutrální styl“, např. *offshore bankovníctví* vs. *offshorové bankovníctví*.

V obou jazycích je tedy možné rozlišit čtyři skupiny nových adjektiv cizího původu. Odlišné jsou ale preference každého jazyka pro ten který druh. Zatímco čeština upřednostňuje tvorbu a užívání ohebných přídavných jmen A2 a A4, v bulharštině sílí analytická adjektiva B3. Neohebná adjektiva A1 jsou pro oba jazyky relativně periferní, i tento typ je ale v bulharštině zastoupen silněji. Než se pustíme do ověřování těchto tezí (viz 3.3.), podívejme se na každou skupinu zvlášť. Musíme se také vypořádat s argumenty pro a proti existenci kategorie analytických adjektiv v bulharštině.

3.2.1. Neohebná přejatá adjektiva (A1)

Neohebná adjektiva z této skupiny jsou přejatá (většinou z angličtiny) pouze jako přídavná jména. V cílovém jazyce nejsou tyto lexikální jednotky polyfunkční, tj. nevyskytují se substantiva stejného tvaru, i když ve zdrojovém jazyce více slovnědruhových rolí plnit mohou. Jsou buď kvalitativní (*cool, crazy, free, high, hot, light, open, sexy, singl, smart, trendy*), nebo tzv. „citátová“, tj. vzniklá přejetím adjektivních syn-

tagmat z angličtiny (*all-inclusive, dotcom, last-moment, nonfood, offline, offshore, online, open-source, user-friendly*), nebo relační, jejichž základové substantivum přejaté nebylo (*gipsy, fashion, travesty*).

Jsou buďto na začátku adaptace, anebo je proces transformace v ohebné adjektivum blokován. Adaptace může pokročit dál směrem k sufixaci a flektivizaci (č. *singlový, offlinový, offshorový* / b. *онлайннов, офлайннов*), ale také nemusí, zvláště pokud frekvence užívání není vysoká a/nebo se přejaté adjektivum vyskytuje hlavně jako součást víceslovného pojmenování, např. *crazy komedie / крейзи комедия, nonfood obal / нон фууд опаковка, open-source nástroj / оупънсорс инструмент, smart body / смарт точки*.⁴³

Proměnu neohebného adjektiva v ohebné z kategorie A2 často blokuje zvuková charakteristika zakončení přejímky. Obecně platí, že konsonantická zakončení nekladou překážky. Vokalická zakončení *-e, -i* (*crazy, free, gipsy, sexy, travesty*) ovšem afixaci brání. Zakončení má velmi významný vliv také na adaptaci desubstantivních adjektiv (viz 3.2.3.).

Srovnávací pohled na oba jazyky ukazuje relativně silnější preferenci bulharštiny ponechat adjektiva v původní neohebné podobě a naopak relativně silnější preferenci češtiny adjektiva flektivizovat. Rozdíl se projevuje dvěma způsoby. Zaprvé tím, že bulharština v řadě případů afixální derivaci neprovádí, zatímco čeština ano. Například č. *cashový, fitnessový, hotlinový, lastmomentový, outdoorový* a mnoho dalších nemají své bulharské flektivní protějšky. V důsledku toho má bulharština vyšší podíl neohebných adjektivních jednotek (viz Niševa 2009, str. 58, která srovnala slovníková hesla v neologických slovnících obou jazyků). Za druhé, i když bulharština ohebnou podobu vytvoří, frekvence jejího užívání je nižší než v češtině (viz 3.3.). Může za to konkurence ze strany neohebného analytického adjektiva a předložkových vazeb (konkurují si tedy konstrukce 5, 6 a 7 ze schématu 1 v předchozí 2. kapitole).

⁴³ Jak je vidět z uvedených příkladů, jedná se velmi často o přejímání celého sousloví, které leckdy má terminologickou platnost.

3.2.2. Ohebná (fektivizovaná) přejatá adjektiva (A2)

Jak jsme zmínili výše, do skupiny A2 patří adjektiva z kategorie A1, která jako další krok v jejich adaptaci byla fektivizována (č. *allroadový, artový, hightechový, non-foodový, offlinový, offroadový, onlinový* / b. *онлайнъ, офлайнъ*).

Jinou podskupinu v rámci kategorie A2 tvoří adjektiva adaptována převážně slo-
votvornou příponou **-ní** (*-iv-ní, -bil-ní, -ál-ní, -ár-ní, -óz-ní*) nebo **-ický** v češtině a **-en** (*-ив-ен, -бил-ен, -ал-ен, -ар-ен, -оз-ен*) a také **-ичен** (*-ически*) v bulharštině, např. č. *favoritní, incentivní, integrativní, investigativní, humanitární, komunitární, kontextuál-
ní, kredibilní, mediatický, profitabilní, reprezentativní, terestriální* / b. *инвестигативен, инсентивен, контекстуален, кредибилен, репрезентативен, профитабилен, хуманитарен* atd.

3.2.3. Neohebná adjektiva vytvořená z přejatého substantiva (A3)

Zatímco v české lingvistické literatuře je existence neohebných adjektivních pří-
vlastků považována za sice okrajový, leč prokázaný jev (viz např. Daneš 1985, Kučera
1995, Bozděchová 1997 a další), v bulharské neologii a lexikografii je toto téma před-
mětem sporu. Vzhledem k velké produktivitě a frekvenci tohoto jevu se jedná o důležité
téma, jehož vyjasnění má mj. dopad na ortografická doporučení.

V jeho rámci se střetávají dvě protichůdné interpretace. Jsou sériově tvořené
konstrukty jako *бизнес вестник, гей движение, джаз среща, допинг проба, екшън
герой, интернет доставчик, метал певец, офис техника, тенис турнир, фитнес
оборудване, фолк почитател, чейнч бюро, шоу предаване*⁴⁴ a tisíce dalších kompo-
zita, anebo volná spojení analytického adjektiva v antepozici s podstatným jménem.
Existují vůbec v bulharštině analytická adjektiva jako produktivní jev?

3.2.3.1. Argumenty pro existenci analytických adjektiv v bulharštině

Jak jsme už zmínili, v pracích Vačkov 1998 a Vačkova – Vačkov 1998 a 1999
jsme na tuto otázku odpověděli kladně. Na počátku naší teze stálo srovnání bulharštiny
s češtinou a angličtinou. Pozorování čtených trojic příkladů jako a. *rock music* – b. *рок
музика* – č. *roková hudba* nás vedlo k závěru, že bulharské konstrukce mají stejnou
strukturu jako ty anglické, tj. že se jedná o spojení neohebného adjektiva se substanti-

⁴⁴ V souladu s naší analýzou píšeme příklady sledovaných konstrukcí primárně zvlášť.

vem. Uvedli jsme taky několik argumentů, proč se nejedná o kompozita. Sebekriticky musíme uznat, že zdaleka nebyly „neprůstřelné“, na což oprávněně poukázaly C. Avramovová a P. Osenovová svým článkem Avramova – Osenova 2003. Autorky naopak argumentovaly ve prospěch teze, že máme co do činění s čistou kompozicí bez spojovacího interfixu. Jako kompozici interpretují sledované procesy také K. Gutschmidt (Gutschmidt 2003, str. 199) a B. Niševová (Niševa 2009, str. 209).

3.2.3.1.1. I s odstupem patnácti let se ale domníváme, že analytická adjektiva v bulharštině nejen existují, ale že se jedná o systémový jev s vysokou produktivitou. Stejně jako Avramovová – Osenovová budeme argumentovat dvěma způsoby: negativně, tj. proč se nemusí jednat o kompozita, a pozitivně, tj. proč se naopak jedná o spojení neohebného adjektiva s podstatným jménem.

Autorky uvádějí celkem šest charakteristik (Avramova – Osenova 2003, str. 71) typického kompozita, které podle nich sledované konstrukce naplňují. Uvádíme je postupně spolu s naším komentářem:

- 1) „*Skládá se aspoň ze dvou kořenů.*“ – Dva kořeny jsou přítomny také v kterémkoli syntagmatickém spojení volného adjektiva s podstatným jménem.
- 2) „*Aspoň jedna ze složek ztrácí svou mluvnickou charakteristiku a nemění se co do čísla či určenosti (v určené jmenné skupině se člen nepřipojuje k nim).*“ – Pokud ale máme co do činění s neohebnými adjektivy, totéž platí i pro ně, viz adjektiva z kategorie A1, která se také nemění co do čísla ani se k nim nepřipojuje člen, např. **крейзито комедия*, nebo starší analytická spojení tureckého původu, např. **шкембето чорба*.
- 3) „*Obě složky, nezávisle na svém významu, označují jeden pojem.*“ – Jeden pojem ovšem označují také syntagmatická víceslovná pojmenování, např. *vysoká pec, hladká mouka, platební karta* atd.⁴⁵
- 4) „*Mezi částí složeného slova nelze vsunout jiný prvek. To znamená, že ani jedna z obou složek nemůže mít vlastní přívlástek.*“ – Toto pravidlo opravdu platí pro kompozita, nikoli ale pro konstrukce, které analyzujeme. Například mezi částí konstrukce *онлайн игра* lze vložit „normální“ ohebné adjektivum: *онлайн логическа игра*. Podobně v češtině *online logická hra, fitness proteinový koktejl*. Anebo se dá vložit další neohebné adjektivum: *онлайн фентъзи игра / online*

⁴⁵ Více o víceslovných pojmenováních v češtině viz Martincová 2005d.

fantasy hra. V tomto druhém případě by se teoreticky mohlo jednat o třísložkové kompozitum. Nenasvědčuje tomu ale prozodie (každé slovo má vlastní hlavní přízvuk). Dovedeno do důsledku by se pak takové kompozitum mělo psát dohromady *онлайнфентъзиигра*, což stěží navrhnou i zastánci kompozitní interpretace. „Rozštěpení“ útvarů, které vypadají jako kompozita, můžeme pozorovat i v dalších příkladech: *bio mléčná čokoláda* / *био млечен шоколад*, *био нерафинирана тръстикова захар*.

- 5) „Slovosledná výměna komponent není možná, aniž by se narušil význam celku.“ – Ano, je samozřejmě pravda, že například *бизнес уеб* ≠ *уеб бизнес*, ale je to proto, že slovosled je markerem, který manifestuje adjektivní roli anteponovaného slova. V okamžiku, kdy se slovosled mění, logicky dochází ke změně významu.
- 6) „Mezi oběma složkami existuje koordinační nebo subordinační vztah.“ – Ve volných spojeních *пřídavné jméno – podstatné jméno* máme ovšem také subordinační vztah determinátor – determinant.
- 7) Autorky dodávají ještě jeden argument „psycholingvistické povahy“: „Většina konstrukcí je uživateli jazyka vnímána jako jednoslovné konstrukce, čemuž nasvědčuje převládající psaní dohromady.“ – Tento argument s odstupem několika let naprosto neobstojí, neboť v bulharštině v praxi dochází k přesně opačnému trendu: posunu od psaní dohromady k psaní zvlášť. Dokládají to doporučení v nejnovějším bulharském pravopisném slovníku ОПРБЕ 2012 (viz 3.2.3.7.). Také naše sondáže v rámci korpusu Капитал (viz 4.3.1.) ukazují, kam se pravopisná praxe ubírá: za celý rok 2013 bylo například slovo *екшън* v antepozici před jiným substantivem psáno zvlášť 26x (např. *екшън герой*, *екшън план*, *екшън зрелища*), zatímco dohromady ani jednou. Podobně *фолк* zvlášť 9x (např. *фолк дива*, *фолк изпълнителки*, *фолк традиционалисти*), dohromady pouze jednou (*фолкпевица*). Také *сна* se vyskytlo zvlášť 45x (*сна обекти*, *сна център*, *сна услуга*) s pomlčkou 2x (*СПА-центрове*, *сна-център*), dohromady ani jednou.

Ukazuje se, že argumenty č. 1, 2, 3, 5 a 6 nejsou dostačující pro to, aby prokázaly, že sledované konstrukce je třeba interpretovat jako kompozita. Argument č. 4 svědčí

přímo proti této interpretaci a argument č. 6 je vyvrácen trendem pravopisné praxe. Na konci svého článku (str. 73) C. Avramovová a P. Osenovová v souladu se svou analýzou dokonce doporučují jednotné psaní dohromady ve všech případech. S odstupem několika let a s oporou v nejnovějším normativním vydání pravidel bulharského pravopisu ОППБЕ 2012 můžeme konstatovat, že toto doporučení neprošlo testem jazykové praxe (dále viz 3.4.3.7.).

Poslední polemická poznámka k článku C. Avramovové a P. Osenovové se týká starších konstrukcí, které autorky v souladu s dalšími autory (Murdarov 1980, Baltova 1986) a staršími pravopisnými slovníky považují za nezpochybnitelná kompozita. Jedná se o příklady jako *блоккалендар*, *вакуумпомпа*, *скитрамплин*, *скишаница*, *скиакробатика*, *тенискорт*. Podle našeho názoru je nutná reanalýza těchto konstrukcí. Zvláště u *ски* a *тенис* dochází k osamostatnění těchto slov ve funkci velmi produktivních analytických adjektiv, čemuž opět napovídá prosazující se psaní zvláště.⁴⁶

3.2.3.1.2. Zajímavý kritický postřeh k naší tezi měl i K. Gutschmidt (Gutschmidt 2003a, str. 351). Ten odmítá existenci analytických adjektiv, protože by znamenala revidizi pravidel distribuce klitik v bulharštině: *известния състав*, *известния им състав* vs. *рок съставът*, *рок съставът им*. Domníváme se, že se jedná o nesoulad pouze na úrovni povrchové reprezentace. Generativní pravidlo zůstává stejné a není porušeno (viz Halpern 1995 a Avgustinova 1997): určitý člen obsazuje pozici po prvním členu nominální skupiny, který je formálně schopen člen vázat. Vzhledem k tomu, že analytické adjektivum je neohebné, nedokáže člen vázat a první možná pozice je až na konci podstatného jména. Krátké posesivní zájmeno člen jenom následuje. Máme zde stejnou situaci jako ve starších výrazech typu *ишембе чорбата им*, nikoli **ишембето им чорба* (o bývalých izafetech viz 3.2.3.2.).

3.2.3.1.3. Kromě negativní argumentace vůči kompozitní teorii ve prospěch analytických adjektiv mluví další dva argumenty:

- 8) Platí naše dřívější pozorování (Vačkova – Vačkov 1999), že se sledované konstrukce – s výjimkou nevyhraněných případů (viz 3.2.3.5.) – vyslovují zpravidla **se dvěma hlavními přízvuky**, nikoli s jedním hlavním a jedním vedlejším, jak by to mělo být, pokud by se jednalo o kompozita. Platí to především pro více-

⁴⁶ Obecně je zajímavá otázka (spíše z oblasti teorie vědy), zda může být stejný jev analyzován odlišně – a pokaždé svým způsobem správně –, když se změní jeho kontext, v našem případě, když se narůstající kvantita analytických adjektiv promění v kvalitu samostatné kategorie.

slabičné jednotky, jednoslabičné mají tendenci se prozodicky přimykát k substantivu.⁴⁷

- 9) Nezapomínejme ani na argument, který máme takřikajíc nejvíc na očích: zkoumané konstrukce mají v bulharštině **obrovskou, v podstatě neomezenou produktivitu**. Žádná první složka nezpochybnitelných kompozit neproказује takovou sériovost. Podobnou produktivitou se vyznačují pouze volná syntagmata anebo přechodové radixoidní tvary.

Produktivita modelu je tak vysoká, že skoro nemá smysl uvádět příklady, protože lze vytvořit spojení příslušných analytických adjektiv s jakýmkoli jiným substantivem. Přesto pro znázornění potenciálu tohoto modelu slovních spojení uvedeme některé výskyty se třemi velmi aktivními adjektivy.

Například mimořádně aktivní slovo **бизнес** se vyskytuje ve funkci analytického adjektiva s významem „vztahující se k byznysu“ ve výrazech *бизнес абонат, бизнес асоциация, бизнес братство, бизнес вестник, бизнес виза, бизнес группировка, бизнес дама, бизнес дела, бизнес ден, бизнес екип, бизнес екскурзия, бизнес елит, бизнес етика, бизнес инкубатор, бизнес интереси, бизнес информация, бизнес карта, бизнес клиент, бизнес климат, бизнес кореспонденция, бизнес лидер, бизнес минало, бизнес мрежа, бизнес опит, бизнес организация, бизнес отношения, бизнес оферта, бизнес офис, бизнес партия, бизнес партньор, бизнес план, бизнес планиране, бизнес програма, бизнес проект, бизнес реклама, бизнес сграда, бизнес сдружение, бизнес секретар, бизнес среда, бизнес среща, бизнес тарифа, бизнес университет, бизнес управление, бизнес училище, бизнес факултет, бизнес форум, бизнес център, бизнес школа, бизнес шпионаж* atd.

Dříve přijaté slovo **допинг** funguje jako neohebné adjektivum s významem „vztahující se k dopingu a jeho použití“, např. *допинг афера, допинг контрол, допинг лаборатория, допинг полицай, допинг проба, допинг санкции, допинг скандал, допинг тест, допингченге, допинг форум* atd.

Další v dnešní době mimořádně aktivní analytické adjektivum je **интернет** (konkuruje si s **нет** a **уеб**), jako například ve spojeníх *интернет бизнес, интернет връзка, интернет доставчик, интернет компания, интернет контакт, интернет*

⁴⁷ Další výzkum problematiky by se mohl zaměřit na zkoumání fonetických charakteristik sledovaných konstrukcí. Ideální by bylo laboratorní zkoumání většího mluveného korpusu, které by vyloučilo subjektivní dojmy výzkumníků.

книжарница, интернет потребление, интернет престъпност, интернет разговор, интернет публика, интернет списание, интернет страница, интернет телефон, интернет технологии, интернет търговец, интернет търсачка, интернет услуга, интернет явление atd. Takto můžeme pokračovat v podstatě bez omezení.

Všimněme si, že všechny tyto výrazy bychom do češtiny překládali spojením desubstantivního flektivního adjektiva *byznysový, dopingový, internetový* (A4) s příslušným substantivem (viz 4.2.4.).

3.2.3.2. Jak jsme poznamenali už v článku Vačkova – Vačkov 1999, neohebná polyfunkční slova, která mohou plnit funkci substantiva i adjektiva, nepředstavují v bulharštině úplné novum. V jiném historickém období se do jejího slovníku dostala skupina ustálených spojení jako např. *шкембе чорба, тахан халва, дроб сарма, тас кебан, рахат локум, кадаиф сарма, курбан чорба* atd. Jedná se o původní **izafetové konstrukce**, jako např. *Tas Kebabi a İşkembe Çorbasi*, které byly adaptovány jako kolokace z turečtiny tím, že vypadl morfologický marker posesivity *-i* (Boev – Berov 1976).⁴⁸ V souvislosti s těmito jednotkami se v bulharské odborné literatuře objevil názor, že i novodobé konstrukce s prvky cizího, většinou anglického původu jsou vlastně izafety (Bajramova 1982, 1999), podobné stanovisko ohledně analytických adjektiv v ruštině zastávají i někteří ruští lingvisté (např. Kostomarov 1996).

Domníváme se, že pro toto tvrzení neexistuje dostatečné opodstatnění. Z tureckých izafetových konstrukcí zbyla pouze ustálená spojení, popř. se utvořila některá nová nápodobou, jedná se ale o izolované výrazy (např. *леца чорба*), produktivita je tedy nízká. Ze synchronního pohledu chápeme slova jako *шкембе, тахан, тас* atd. ve výše uvedených výrazech jako analytická adjektiva. Tomu napovídala i existence další skupiny adjektiv tureckého původu popisujících lidské vlastnosti (*баши, инат, ербан, кутсуз, пишман, сербез* a další), která také lze interpretovat jako analytická adjektiva ve výrazech jako *баши майстор, инат момиче, ербан човек*. Ani srovnání s češtinou a dalšími slovanskými jazyky, jež nebyly ovlivněny turečtinou a přitom mají konstrukce s analytickými adjektivy, nepodporuje tezi o existenci „živých“ izafetů

⁴⁸ Zbytky tureckých izafetových konstrukcí lze nalézt i v některých toponymech podle vzoru **Şumen sokakları** – šumenské ulice, např. *Ханъм кайнак, Мандра чешима, Кая бунар, Баш бунар, Джеде дере, Караач дере, Демир Хисар, Демир капия, Петрич кале* atd.

v bulharštině. Můžeme pouze spekulovat, zda jejich fosilizované zbytky v bulharštině aspoň nějak napomohly šíření konstrukcí s analytickými adjektivy (viz Gulová 1986, Kirova 2012).

3.2.3.3. Na základě všech dosud uvedených argumentů se domníváme, že **v bulharštině vznikla velká skupina polyfunkčních lexikálních prvků, která se dále rozrůstá.** Zajímavou otázkou je, zdali čistá konverze substantiv v analytická adjektiva probíhá až v přejímajícím jazyce, anebo už v angličtině, odkud se tato slova přejímají rovnou jako polyfunkční. Podle E. Marinovové (Marinova 2007) je slovně-druhá polyfunkčnost přejímána společně se slovem. Tento pohled je nám blízký. Často dochází k paralelnímu přejímání substantiva a zároveň homofonního analytického adjektiva v rámci ustálených spojení, popřípadě v částečně kalkovaných výrazech (viz 3.1.1.).

3.2.3.4. Skupiny analytických adjektiv

„Ozbrojení“ teorií o analytických adjektivech, můžeme konstatovat, že v bulharštině se jedná o značně produktivní jev, kterému nahrávají současné sociolingvistické podmínky. Ve funkci analytického adjektiva se v bulharštině vyskytují celé komplexy přejímek z oblastí s velkou společenskou dynamikou. Jedná se například o tyto oblasti (vždy uvádíme jenom po jednom příkladu různých analytických adjektiv, každé z nich je v praxi schopné vstupovat do dalších a dalších spojení):

3.2.3.4.1. Obchod, finance a marketing, např. *бизнес кредит* (další příklady s *бизнес* viz výše), *бонус точки*, *имидж консултант*, *лизинг решение*, *маркетинг кампания*, *офис площи*, *форекс сделка*, *франчайз потенциал*, *фючърс финансиране*, *шопинг събития* a další.

3.2.3.4.2. Nové technologie, např. *имейл адрес*, *интернет тролове* (další příklady s *интернет* viz výše), *онлайн запознанство*, *офлайн режим*, *фейсбук парола*, *чат канал* a další.

3.2.3.4.3. Zábava a volný čas, např. *бинго зала*, *екшън герой*, *клип предаване*, *лайфстайл журналистка*, *спа терапия*, *фентъзи сага*, *фюжън готвене*, *шоу водеца* a další.

3.2.3.4.4. Sport a rekreace, např. *байк пътека, бърнджи въже, голф проект, допинг проба* (další příklady s *допинг* viz výše), *спа терапевт, тенис турнир, скейтборд федерация, ски бегач, сноуборд писти, фитнес инструктор* a další.

3.2.3.4.5. Hudební a umělecké styly, např. *блус албум, денс група, гръндж изпълнител, джаз музикант, метал почитател, поп звезда, поп арт художник, пънк култура, рок джаз импровизации, рап певец, рејв фен, рок фестивал, ска изпълнител, хаус сцена / house сцена* a další.

3.2.3.4.6. Další slova nelze jednoznačně zařadit do žádného ze zmíněných tematických okruhů. Aktivní je například **гей** (konkuruje si s radixoidem **хомо-** a s přidavným jménem *хомосексуален*), např. *гей движение, гей двойка, гей заведение, гей запознанство, гей култура, гей организация, гей парад, гей протест, гей сватба, гей филм* a další. Specifické pro bulharskou kulturní situaci je slovo tureckého původu **чалга**, které také funguje jako analytické adjektivum ve výrazech jako *чалга балада, чалга дует, чалга заведение, чалга конкурс, чалга култура, чалга кръчма, чалга поколение, чалга текст* atd. V adjektivní pozici a funkci se vyskytují také **кафе** (*кафе пауза*), **медиа** (*медиа агент*), **фен** (*фен форум*), velmi aktivní je **секс** (*секс индустрия*).

3.2.3.5. Nevyhraněné případy

Hranice mezi analytickým adjektivem na straně jedné a první složkou kompozita (radixem nebo radixoidem) v konstrukcích typu XS není zdaleka vždy jednoznačná a nezpochybnitelná. Podívejme se na dvě významné **nejednoznačné a nevyhraněné** podskupiny.

3.2.3.5.1. Zvláštního zřetele si zaslouží **prvky jednoslabičné**, které se prozodicky přiklání k následujícímu podstatnému jménu. Výslovnost s jedním přízvukem, tj. „dohromady“, je pak staví do pozice prvků na přechodu od neohebných adjektiv k radixoidům či výjimečně prefixoidům.

Jak jsme už psali v 3.3.1., o začínající prefixoidizaci lze mluvit v případě **top / mon** a **high / хаї**. Je to podobný proces jako ten, kterým prošla např. řecká slova **μικρός** (malý) nebo **μακρός** (dlouhý), na jehož konci jsou internacionální prefixoidy **mikro-** a **makro-**. Prefixoidizaci **top** a **high** zřejmě napomáhá jak jednoslabičnost, tak jejich v širším slova smyslu kvantitativní sémantika, která je odlišuje od jiných ne-

sklonných adjektiv cizího původu se sémantikou kvalitativní, jako např. *free, open, soft*. Přejechodovému charakteru odpovídá také rozkolísaný pravopis dohromady nebo zvlášť, např. *top manažer* i *topmanažer, топполитик* i *топ политик, хайсреду* i *хай среду*.

Za radixoid je často považován také *sex / секс* ve výrazech (opět s rozkolísaným pravopisem) jako *sex aféra, sex pilulka, sex festival / секс салон, секс линия, секс тема*. Kromě jednoslabičnosti tomu napomáhá skutečnost, že ze synchronního hlediska, které je pro uživatele jazyka primární, lze *sex / секс* v antepozici před substantivem vnímat jak jako analytické adjektivum odvozené z podstatného jména „sex“, tak jako radixoidní „úlolek“ z přídavného jména „sexuální“.

Pro angličtinu je charakteristické velké množství jednoslabičných slov. I proto „zvláštní případ“ jednoslabičných prvků, které plní roli analytických adjektiv, ale mají formu radix(oid)ů, je ve skutečnosti velmi častý: *art / арт, блиц, cash / кеи, bike / байк, blues / блус, pop / поп, rap / рап, punk / пънк, rock / рок, сна, фен, folk / фолк, hit / хит, show / шоу, web / веб* atd.

3.2.3.5.2. Dosud jsme v této kapitole záměrně neuváděli příklady prvků v antepozici před substantivem, jež mají **zakončení -o**. Toto vokalické zakončení totiž působí jako nepravý kompoziční interfis a posouvá tyto prvky směrem k první části kompozit. Tomu také odpovídá nejčastěji výslovnost dohromady, tj. s jedním hlavním a jedním vedlejším přízvukem.

Jedná se přitom o velmi frekventovaná slova jako *euro / евро* ve významu „evropská měna“ (např. *eurolatba / европлатване*), *kinó / кино* (např. *kinohit / кинохит*), *porno / порно* (např. *pornoherec / порноактьор*), *rádio / радио* (např. *radioreklama / радиореклама*, pro další příklady viz 2.3.3.8.1.), *video / видео* (např. *videohra / видеоигра*, pro další příklady viz 2.3.3.6.), *tomo* ve významu „sázková loterie“ (např. *tomo милионер*), *metro / метро* ve významu „související s dopravním prostředkem metro“ (např. *метро станция*) a nověji také jako radixoid ve významu „metropolitní“ (např. č. *metrobus*, b. *метро стил*).

Přejechodový, nevyhraněný charakter jednoslabičných prvků a prvků končících na *-o* se projevuje velmi rozkolísaným pravopisem v obou jazycích. Není také divu, že se badatelé v jejich analýze často neshodnou. Zatímco např. C. Avramovová (Avramova 2003) je považuje za první část kompozit, Zemská (Zemskaja 1992) a Gazda (Gazda 2012, str. 128–147) analyzují řadu z nich (v ruštině) jako analytická adjektiva.

3.2.3.6. Abreviatury v roli analytických adjektiv

Specifický případ jak v bulharštině, tak v češtině tvoří iniciálové zkratky v roli analytických adjektiv. Opět velká část z nich pochází z angličtiny, která abreviace snadno tvoří, lexikalizuje a následně konvertuje. Bezprostřední spojení s angličtinou a nízkou mírou adaptace prozrazují mj. rozkolísaná výslovnost a v bulharštině dokonce velmi časté využívání zápisu latinkou, **MP3** *музика*, **VIP** *зосту*, **US** *демократу* atd. Další abreviatury, které běžně plní atributivní roli v obou jazycích jsou např. *CD*, *DVD*, *EU*, *GSM*, *NATO*, *PC*, *PIN*, *PR*, *TV*, *UFO* atd.

Čeština aktivně dál integruje tyto a další zkratky afixací. V hovorovém registru tak vznikají nové slovotvorné řetězce (**polyfunkční**) **zkratka** → **adaptované substantivum** → **flektivní adjektivum** odvozené od adaptovaného substantiva, např. *DVD* [*dé vé dé*] → *dévédéčko* → *dévédéčkový*, *MP3* → *empétrojka* → *empétrojkový*, *SMS* → *esemeska* → *esemeskový*.

Bulharština umí substantivizovat zkratky bez formálních změn: *DVD* → *дивиду* (subst. stf.), *GSM* → *джиесем* (subst. m.), *SMS* → *есемес* (subst. m.). Zařazení do rodových paradigmat probíhá automaticky podle zakončení (viz Vačkov 1997). V některých případech dochází i k sufixační adaptaci, např. *MP3* → *MP тройка*, *PR* → *пярка*. Další krok, tj. vytvoření nového ohebného adjektiva odvozeného od adaptovaného zkratky probíhá v bulharštině méně často než v češtině. Příslušné slovotvorné řetězce jsou pak o jeden slovotvorný komponent kratší: *GSM* → *джиесем* → *джиесемен* (*джиесемски*), ale *DVD* → *дивиду* → \emptyset .⁴⁹

3.2.3.7. Pravopis analytických adjektiv

Vyjasnění teoretických otázek napomáhá systémovému přístupu ke stanovení pravopisných zásad. Zvláště v bulharštině, kde je produktivita sledovaných konstrukcí s neohebným adjektivem téměř neomezená, vyvolává otázka jejich pravopisu spory mezi jazykovědci a hlavně nejistotu mezi uživateli. Jak psát tyto útvary: dohromady, zvlášť, nebo se spojovníkem?

⁴⁹ Abreviačnímu tvoření v bulharštině a v češtině se podrobně věnuje práce N. Kalajdziové (Kalajdziová 2013), která dospívá k závěru, že „bulharština nepoužívá morfologické zeslovnění, ale pouze zeslovnění prosté, flektivizační přípony se objevují až u následných tvarů, což je výrazným odlišujícím rysem bulharštiny ve srovnání s češtinou... Slovotvorná aktivita v češtině je vyšší než v bulharštině, což pravděpodobně souvisí s flektivním typem češtiny.“ (str. 167)

Již v článku Vačkova – Vačkov 1999 jsme navrhli toto uživatelsky jednoduché pravidlo: „*Spolu se píšou tyto konstrukce, jejichž první část se neužívá v bulharštině samostatně (еконпрограма, телепредаване, югомедиум atd.). Zvlášť se píšou ty, jejichž první část může fungovat v bulharštině samostatně (бизнес решение, джаз музика, рок фестивал, ЖП гара, УС бизнесмен, ТВ шеф atd.).*“

Toto řešení odpovídá tradicím bulharské ortografie a naší systémové analýze. Znamená to, že jako jedno slovo se mají psát kompozita všech druhů. Zvlášť se mají psát naopak ty útvary, které považujeme za atributivní syntagmata s prvním členem konvertovaným adjektivem a druhým členem substantivem, např. *гей парад, джаз певец, офис техника, секс труженичка atd.*

Vycházejíce ze své analýzy, která všechny sledované útvary považuje za kompozita a odmítá konverzi nulovým morfémem, C. Avramovová a P. Osenovová (2003) doporučují, aby se všechny tyto konstrukce psaly jednoslovně. Toto řešení je z našeho pohledu systémově nesprávné a v praktické rovině neperspektivní. Naši odlišnou systémovou analýzu jsme už vyložili. Pokud jde o (ne)praktický aspekt, psaní dohromady vytváří pro uživatele minimálně dva problémy. Za prvé, delší slova kladou větší překážky vnímání a pochopení. Zvláště velké překážky by v bulharských textech kladla nezvyklá případná trojsložková slova jako např. *бизнеспътеводител, аргобизнесподделение, джазрадиостанция*.⁵⁰ Za druhé, jednoslovné tvary se musí častěji dělit. Zvláště v jazyce tištěných médií a speciálně v titulcích mají tyto dva argumenty velkou váhu.

V. Murdarov (Murdarov 2003) se vyslovuje pro uplatnění sémantického principu, podle kterého se jednotky, které tvoří sémantický celek, mají psát dohromady (*вълнолом, газопровод*), naopak zvlášť se mají psát takové, kde ke splynutí nedochází (*водец предаване, държава собственик*). Tento princip je však v řadě případů nejednoznačný a pro neškolené uživatele jazyka matoucí. Pokud jde o neohebná adjektiva, Murdarov akceptuje náš přístup:

„Zvlášť se píše... pojmenování s podřízenou komponentou cizího původu, která se prosadila jako samostatné slovo (tento způsob je v souladu s masově se prosazující tendencí psaní zvlášť): *бизнес администрация, блок шрифт, гей клуб, гол линия*,

⁵⁰ Tento polysyntetický způsob spojování je sice běžný v němčině a dalších germánských jazycích, pro bulharského uživatele jsou ale podobné výrazy na hranici srozumitelnosti.

допинг проба, екиън герой, лифт карта, офис обзавеждане, рок изпълнител, ски спускане, стерео уредба, тенис корт, топ листа, фолк певец, чейндж служител.“

Zdá se, že nakonec byl spor nejen v praktické, uзуální rovině, ale také v teoretické rovině rozhodnut ve prospěch našeho návrhu. Nejnovější normativní vydání pravidel bulharského pravopisu ОПРБЕ 2012 doporučuje:

- (str. 53): „Složená podstatná jména, v nichž je podřízenou komponentou zkrácené přídavné jméno (převážně cizího původu) a je spojeno s hlavní komponentou spojovací hláskou nebo také bez ní (anebo je ukončeno samohláskou, která roli spojovací hlásky plní), se píší dohromady (*авиомоделизъм, автомивка, автопилот, агротехника, астроботаника, аудиосистема, афроамериканец, биофизика, вибробетон, геополитика, демозапис, еврокомисар, екосистема, електроуред, енергосистема, зоосвят, компактдиск, копирхартия, космофизика, масмедии, мотоклуб, наркокартел, националдемократ, порноиндустрия, пресконференция, проектопрограма, профсъюз, психодиспансер, радикалдемократ, социалдемократ, телекомуникации, телемост, термоизолация, турбогенератор, хидросистема, химиотерапия*).“

- Když je první část takového jména využívána i jako samostatné slovo, připouští se psaní zvlášť: *видео клип, етно музика, поп изпълнителка, спа хотел, фолк певец*.

- (str. 63): „Zvlášť se píší... pojmenování s podřízenými součástmi cizího původu, která se prosadila jako samostatná slova (*бизнес администрация, бинго зала, блок шрифт, боулинг център, гей клуб, гол линия, домино ефект, допинг контрол, дроб сарма, екиън план, имейл съобщение, интернет страница, кънтри певец, латино танци, лифт карта, офис обзавеждане, паник бутон, паркинг място, парти център, пиар акция, покер машина, рали маратон, риалити шоу, рок изпълнител, сити център, соло изпълнител, тас кебап, тахан халва, тенис корт, топ листа, фен клуб, фешън прическа, фитнес център, фолк певец, чалга култура, чейндж бюро, шах турнир, шкембе чорба, шоу програма*).“

Domníváme se, že by se takto formulovaná pravidla dala ještě více zpřesnit ve směru našeho doporučení, což napomůže jejich pochopení a využívání obyčejnými,

neškolenými uživateli jazyka. Zatím není jasně kodifikována psaní neohebných adjektiv ze skupiny A1. Podle naší interpretace by se měla psát zvlášť. V tomto případě ale výše zformulovaná pomůcka neplatí, neboť se jedná o slova, která nefungují též jako samostatná substantiva. Vše nasvědčuje tomu, že nakonec bude nutné vyčlenit samostatnou kategorii neměnných analytických adjektiv v rámci slovního druhu a kodifikovat jejího psaní zvlášť.

3.2.4. Ohebná adjektiva vytvořená z přejatého substantiva (A4)

Relační adjektiva derivovaná sufixem, popř. prefixem a sufixem, ze substantiv tvoří převládající skupinu nových adjektiv v češtině i v bulharštině. Nárůst těchto adjektiv chápeme jako pokračování procesu adaptace substantivních přejímeček. Jedná se o tradiční způsob tvoření v obou jazycích, který nepředstavuje pro lingvistickou teorii žádnou zásadní výzvu či problém. Z tohoto důvodu se jim v této práci nevěnujeme detailněji, resp. zajímá nás především jejich vztah vůči analytickým adjektivům.

V češtině jsou aktivní tyto přípony (Niševa 2009, str. 60): nejběžnější je **-ový**, následuje **-ský/-cký** a varianty **-ovský**, **-anský**, **-ánský**, **-enský**, **-inský** a **-ácký**, **-ecký**, **-ický**, **-istický**, **-nický** a **-ní/-jní** a varianty **-oidní**, **-ózní**. V bulharštině je nejaktivnější přípona **-ски** a variantní podoby **-ески**, **-овски**, **-енски**, **-ански**, **-ически**, **-ичен**, následuje sufix **-(е)н** a s větším odstupem **-ов**.

Vznikají tak četná nová přídavná jména, jako například v češtině: *bannerový*, *billboardový*, *bestsellerový*, *brandový*, *carvingový*, *facebookový*, *fastfoodový*, *fundraisingový*, *gamblingový*, *gayovský*, *gayský*, *headhunterský*, *hostingový*, *chatový*, *imag(e)ový*, *kontroloingový*, *lastmomentový*, *leasingový*, *lifestylový*, *macovský*, *lobbingový*, *offsetový*, *offshorový*, *onlinový*, *outdoorový*, *pokémonový*, *pokémoní*, *pokémonský*, *ratingový* atd. Podobně v bulharštině: *бонусен*, *гейски*, *модемен*, *мониторингов*, *мултимедиен*, *онлайн*, *офлайн*, *скейтбордистки*, *софтуерен*, *таблетен*, *франчайзингов* atd.

Existují četné případy, kdy se ke stejnému základu připojuje v každém jazyce jiný sufix: např. *bestsellerový* vs. *бестселърски*, *tabletový* vs. *таблетен*. Takové *faux amis* jsou pak zdrojem častých chyb mluvčích bulharštiny, když se učí česky, nebo opačně.

Jak jsme už zmínili v 3.2.1., rozdíly spočívají ve frekvenci tvorby a užívání. Jak poukázala např. B. Niševová (Niševa 2009, str. 58) na základě analýzy slovníkových hesel neologických slovníků obou jazyků, čeština vykazuje znatelně silnější preferenci pro tvorbu afixálních desubstantivních adjektiv než bulharština. Rozdíl chápeme jako projev typologických rysů obou jazyků.

Kromě typologických preferencí o tom, zda se utvoří ohebné nesubstantivní adjektivum, rozhoduje také vokalické zakončení zdrojového substantiva. Zakončení *-i / -u, -e / -e, -u / -y* tvorbu desubstantivních adjektiv blokuje. Proto ani v češtině, ani v bulharštině nelze vytvořit ohebné adjektivum ze slov *party / napmu, šou / uoy*, i když byla přejata už před několika desetiletími. Zatímco v bulharštině je blokáce uvedenými zakončeními bez výjimek, čeština si v některých případech přece jen „dokáže poradit“, např. *country* → *countryový*, *yuppie* → *yuppieovský*. V bulharštině plní blokační funkci také zakončení *-o*. Proto na rozdíl od češtiny netvoří ohebná adjektiva jako *legový, videový, rádiový* (ve významu „související s rozhlasem“), *rodeový* atd. Místo toho zakončení *-o* funguje jako nepravý kompoziční interfix (viz 3.2.3.5.2.).

Zvláštní kategorii v obou jazycích tvoří odvozování přídavných jmen ze zkratkových základů, např. *esemeskový / есемеceн* (více viz 3.2.3.6.).

3.3. Distribuce analytických adjektiv

Bulharština a čeština mají stejný repertoár prostředků, jak vyjádřit relační význam determinující sémantiku podstatného jména: 1. neměnným analytickým adjektivem, 2. flektivním adjektivem, 3. předložkovou (pádovou) vazbou v rámci jmenné skupiny, např. *гольф игрище – голфово игрище – игрище за голф* / *wellness poukaz – wellnessový poukaz – poukaz na wellness*. Konkurují si tedy konstrukce 5, 6 a 7 ze schématu 1 v předchozí kapitole 2. Připomeňme si část, která nás bude nyní zajímat:

Ø/slovosled	suffix+flektivní koncovka	předložka (+pádová koncovka v č.)
5	6	7
syntagma An+S	syntagma Af+S (deriva- ce+shoda)	předložková/ pádová vazba (shoda) Sp

Porovnáme-li tvary, jež jsou předmětem našeho zkoumání, pohled na oba jazyky ukazuje rozdíly v tom, kterému prostředku dávají přednost. Zatímco čeština upřednostňuje tvorbu a využívání flektivních adjektiv, bulharština vykazuje relativně silnější preferenci pro to, ponechat adjektiva v původní neohebné podobě. Jak jsme už naznačili v 3.1.1., bulharština v řadě případů afixální derivaci neprovádí, zatímco čeština ano, např. *fitnessový, legový, outdoorový, popový, rastový, webový, zipový, zoomový* a mnoho dalších nemají své bulharské flektivní protějšky. Rozdíl spočívá také v tom, že bulharština ohebnou podobu leckdy sice vytvoří, užívá ji však méně často než čeština. Naše hypotéza je, že za to může konkurence ze strany neohebného analytického adjektiva.

3.3.1. Distribuce v psaných bulharských a českých textech

Abychom otestovali tato pozorování, provedli jsme **sérii sondáží** ve dvou nepracovaných textových korpusech. Jedná se o textový archiv českého deníku Lidové noviny za rok 2013 a společný archiv bulharského týdeníku Капитал a přidruženého deníku Капитал Daily ze stejného časového období, tj. 1. ledna až 31. prosince 2013 včetně.

Cílem bylo srovnat frekvenci výskytu čtyř kategorií slov a konstrukcí (patřících do stejného slootovorného hnízda): *přejaté substantivum (S) – analytické neohebné ad-*

jektivum (An) – flektivní adjektivum (Af) – předložková vazba v rámci jmenné skupiny (Sp).

Archiv Lidových novin za rok 2013 obsahuje celkem 25 447 článků (textových jednotek v databázi) různé délky. Archiv Капитал obsahuje za stejné období 10 025 článků různé délky. Rozdíl ve velikosti korpusů nebyl na překážku, protože cílem nebylo srovnat nominální počet výskytů, ale podíly jednotlivých druhů konstrukcí v rámci jednoho jazyka a mezi jazyky. Volba titulů byla do velké míry dána skutečností, že autor měl volný přístup k archivům a mohl získat dodatečné informace od jejich správců. Obě média jsou navíc srovnatelná, neboť patří do kategorie nebulvárních zpravodajských titulů novinového formátu.

Pro účely srovnání jsme náhodně vybrali 20 substantiv cizího původu, která jsou přejata většinou z angličtiny do obou jazyků (jsou zaznamenána buď ve slovnících nových slov, nebo už ve standardních „akademických“ slovnících). Jejich seznam přinášíme v příloze 3. U každého jsme počítali se všemi flektivními tvary slova. V bulharštině jsme tak například kromě tvaru **тенис** vyhledali také *тениса, тенисът, тениси, тенисите* a kromě **тенисен** také *тенисния, тенисният, тенисна, тенисната, тенисно, тенисното, тенисни, тенисите*. Ze všech excerpce jsme vyřadili výskyty, které byly součástí proprií (např. *списание Тенис, časopis Billboard*), složenin (*folkrockový*), ustálených termínů a spojení (např. *alternativní rock*) a názvů rubrik či podrubrik (např. *byznys* jako název rubriky nebo *tenis* ve výsledkovém servisu).

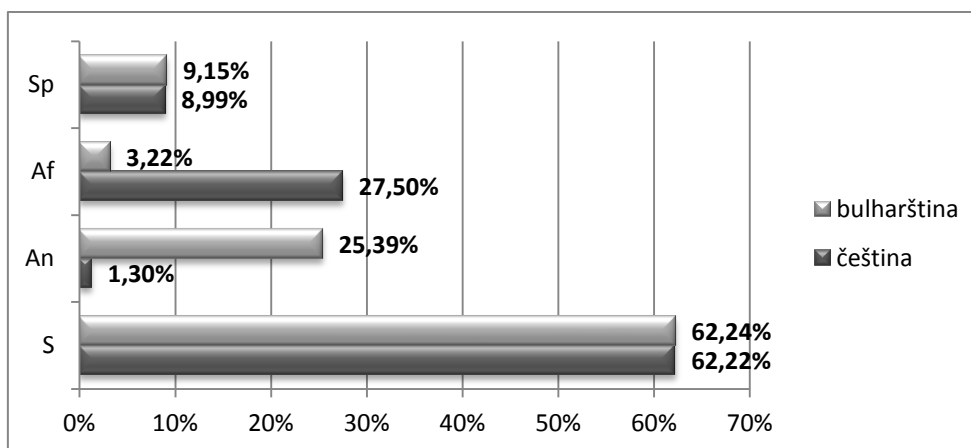
Ukázku excerpce z bulharských textů (*тенис – тенисен*) obsahuje **příloha I**, příklad českých excerpce (*folk – folkový*) uvádíme v **příloze II**. Výsledky všech excerpce přinášíme v **příloze III**. Zde shrneme hlavní závěry:

- Neohebná analytická adjektiva (An) se vyskytují v bulharských textech častěji než v českých.⁵¹
- Naopak, až na jeden případ se v českých textech využívají flektivní adjektiva (Af) častěji než v bulharských.

⁵¹ Poměrově ke všem výskytům sledovaného základního substantiva a z něj odvozených adjektiv a pádových konstrukcí.

Ukažme si to na grafech znázorňujících výskyt všech dvaceti slov cizích a z nich odvozených analytických a flektivních adjektiv a předložkových (pádových) konstrukcí (údaje jsou v procentech ze všech výskytů):

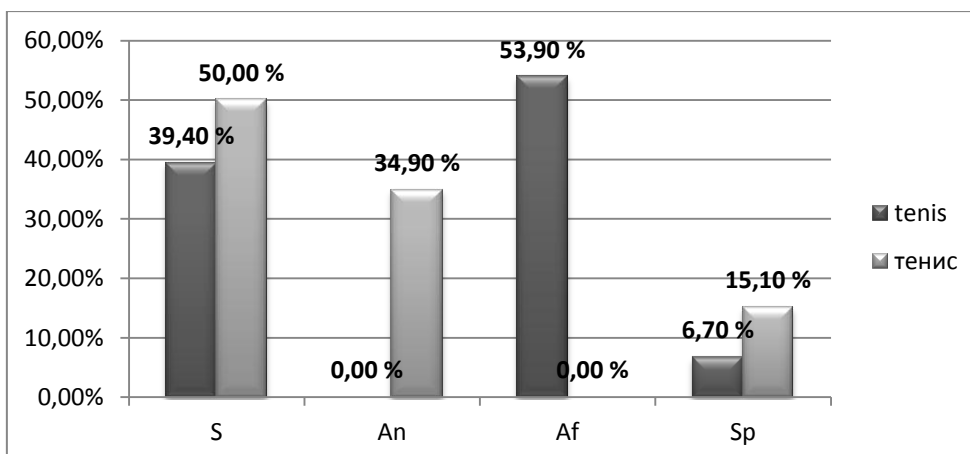
Graf 1

Zatímco se v českých textech analytická adjektiva **An** vyskytují opravdu minimálně (tvoří 1,30 %), v bulharských textech tvoří více než čtvrtinu (25,39 %). Naopak, zatímco v českých textech tvoří výskyty ohebných adjektiv **Af** přes čtvrtinu všech výskytů (27,50 %), v bulharských textech se vyskytují minimálně (3,22 %).

- Pokud jde o jmenné předložkové (pádové) vazby **Sp**, excerpované příklady nevykazují rozdíl v jejich podílu mezi oběma jazyky. V rámci bulharštiny se ale potvrzuje, že se takové konstrukce využívají častěji než flektivní adjektiva (spíše *точка за голф* než *голфова точка*), a to v poměru **Sp** 9,15 % vs. **Af** 3,22 %. Naopak v češtině je podíl flektivních adjektiv **Af** vyšší (27,50 %) oproti pádovým konstrukcím **Sp** v rámci nominální skupiny (8,99 %).
- Výše popsaný rozdíl (čeština preferuje ohebná adjektiva, bulharština neohebná) je logicky nejmarkantnější v případech, kdy bulharština flektivní adjektivum vůbec netvoří. Ale i když adjektivum existuje, jeho užívání je omezené. Ukažme si to na grafu znázorňujícím výskyt slov *tenis* a *меню* a z nich odvozených analytických a flektivních adjektiv a předložkových (pádových) konstrukcí:

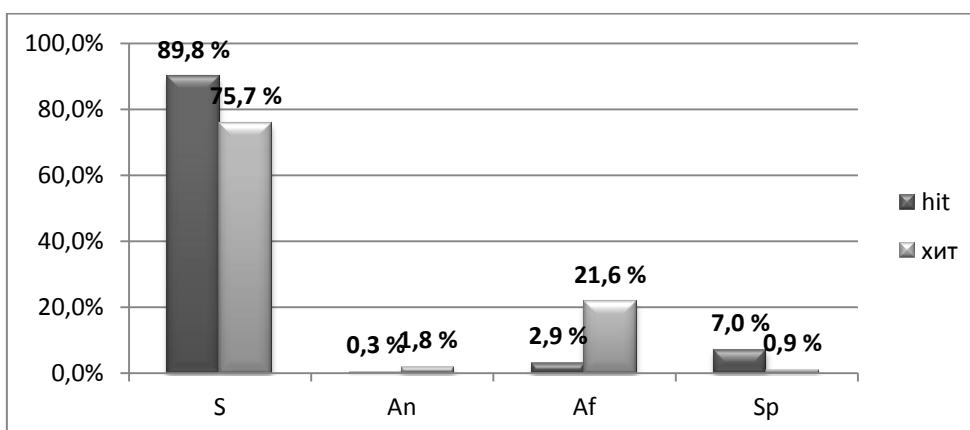
Graf 2:

Zatímco v českých textech se *tenis* nevyskytuje v roli analytického adjektiva **An** ani jednou, v bulharských textech tvoří výskyty slovních tvarů *тенис* v této roli více než třetinu (34,9 %). Naopak, zatímco v českých textech tvoří výskyty ohebného adjektiva **Af** *tenisový* přes polovinu všech výskytů (53,9 %), v těch bulharských se *тенисен* nevyskytl ani jednou. Pokud jde o jmenné předložkové (pádové) vazby **Sp**, bulharština jich využila zdatelně častěji (15,1 %) než čeština (6,7 %).

Z výše uvedených trendů se vymyká slovo *хит* a především flektivní adjektivum *хитов* v bulharštině, které vykazuje vyšší relativní frekvenci užití než české *hitový*. Ukazuje se, že jednotlivé případy se mohou chovat v rozporu s převládajícím trendem. V tomto konkrétním případě hraje zjevně roli aktuální módnost slova *хитов* v bulharštině:

Graf 3:

Ostatní příklady neprezentujeme graficky, číselné hodnoty jsou uvedeny v tabulce v příloze 3.

Provedené sondáže samozřejmě nemají váhu statistického důkazu, neboť vzorek příkladů, se kterým jsme pracovali, lze stěží považovat za statisticky dostatečně relevantní. K tomu bychom potřebovali rozsáhlejší, nejlépe označované korpusy a větší počet příkladů. S využitím statistických metod by se pak dalo prokázat, zda existuje jasná korelace mezi počtem výskytů analytických a flektivních adjektiv v obou jazycích a jaký je vztah mezi výskytem obou skupin a frekvencí pádových/předložkových konstrukcí. Sondáže jsou spíše pokusem na reálném materiálu přiblížit chování sledovaných jednotek v obou jazycích.

3.3.2. Distribuce analytických adjektiv v mluvených mediálních projevech

Mnozí badatelé sdílejí názor, že tendence ke tvoření a užívání komplexních a zároveň kompresních pojmenování za pomoci afixů, afixoidů a analytických adjektiv se v posledních desetiletích prosazují ve všech komunikačních sférách a funkčních stylech jazyka. Domníváme se, že rozsah těchto neologických jevů může být (a často zřejmě je) poněkud přeceňován z důvodu velké pozornosti, jež je věnována psané formě jazyka v masových médiích. Tato pozornost je samozřejmě logická: jedná se o prestižní a vlivné komunikáty, které jsou navíc zaznamenány v podobě, kterou lze snadno zkoumat zpětně. Je ale důležité poukázat na **nestejnost** rozsahu a aktivity neologických procesů v různých stylech, žánrech a komunikačních situacích.

Z toho důvodu jsme provedli **další sérii excerpceí**, tentokrát v mluvených masmediálních textech v bulharštině⁵² a srovnali jsme je s psanými texty ze stejného období (jednoho týdne v únoru 2014). Zajímala nás frekvence využívání analytických adjektiv v hlavních zpravodajských pořadech dvou nejsledovanějších televizních stanic v Bulharsku БНТ a bTV ve srovnání se dvěma deníky Дневен Труд a Всеки ден.

V případě БНТ jsme monitorovali sedm vydání poledního pořadu **Централна емисия в 12 часа** s průměrnou délkou 22 minut (průměrně 3740 slov). V případě bTV jsme se zaměřili na vydání večerního zpravodajského pořadu **Новините – Централна**

⁵² Pokus provést excerpce z českých mluvených textů (jejich prepisů) ze stejného období ztroskotal na velmi malém počtu výskytů. Vzhledem k celkové okrajovosti analytických adjektiv v češtině bychom museli prozkoumat mnohem větší množství mediálních komunikátů, abychom se dobrali aspoň trochu relevantních výsledků.

емисия в 19 часа (průměrná délka 25 minut, tj. průměrně 4250 slov) ve stejných dnech. V případě deníků Дневен Труд a Всеки ден jsme zkoumali celá vydání v tomto sedmidenním období.

Výsledky srovnání přinášíme v **příloze IV**. Zde shrneme hlavní závěry:

- V poměru k celkovému množství použitých lexikálních jednotek (slov) tvoří analytická adjektiva ve všech sledovaných textech velmi malou skupinu. Jejich podíl se pohyboval kolem a pod 0,1 %.
- Excerptce vzhledem k malému rozsahu zkoumaných textů nemohly prokázat zásadní rozdíl mezi frekvencí užívání analytických adjektiv v psaných textech a mluvených masmediálních projevech.
- I když je počet analytických adjektiv celkově velmi nízký, lze vypožorovat, že jsou častěji využívána v méně seriózních médiích (bTV oproti БНТ, Всеки ден oproti Труд). Tato skutečnost signalizuje, že jejich užívání souvisí s vyšším stupněm expresivity.⁵³
- Zajímavým zjištěním bylo také to, že v mluvených textech všechny výskyty byly v částech prezentovaných moderátory nebo reportéry. Ani jedno užití nebylo v rámci výroků novinářů. Tato skutečnost svědčí o tom, že analytická adjektiva jsou do značné míry specifická pro zpravodajské a publicistické projevy, tvořené novináři.

Ve světle těchto zjištění se potvrzuje naše očekávání, že analytická adjektiva jsou specifickým jevem, který je v bulharštině sice na vzestupu, ale především v médiích a v několika dalších oblastech (v reklamě, marketingu, technologiích, sportu). V běžné řeči zůstává na periferii. Podobný názor, i když pro ruštinu, zastávají mimo jiné E. Zemská (Zemskaja 1992, str. 45) a V. Šapošnikov (Šapošnikov 1998, str. 96). Ten se domnívá, že mnohé analytické konstrukce se ve skutečnosti nacházejí mimo oblast přirozené řečové komunikace. Jsou charakteristické pro některé profesní slangy a především pro žurnalistiku a reklamu, které mají nejen informativní, ale také apelativní a získávací funkci, a taky se snaží o maximální úspornost vyjádření.

⁵³ Bude zajisté velmi zajímavé v budoucnu srovnat z hlediska využívání analytických adjektiv také jednotlivé žurnalistické žánry.

3.4. Funkce analytických adjektiv v jazyce médií

Pokud je pravdivá hypotéza, že analytická adjektiva se vyskytují v jazyce masových médií častěji než v jiných oblastech, stylech a situacích, musíme si položit otázku, jaké funkce vyžadované médii plní.

Tuto otázku musíme zasadit do širšího kontextu role adjektiv v mediálních komunikátech. L. Uhlířová si ve svém velmi zajímavém článku Uhlířová 1998 mj. všímá, že v jazyce českých médií je zvýšený podíl vztahových adjektiv.⁵⁴ Souvisí to se skutečností, že relační adjektiva jsou součástí složených pojmenování, čímž se stávají důležitým nástrojem **intelektualizace** mediálních textů. V konkrétních realizacích získávají také hodnotící významy, čímž se stávají rovněž prostředky **expresivizace** (viz Kraus 1972). L. Uhlířová si dále všímá (str. 29), že relační adjektiva jsou též účinnými prostředky kondenzace. **Ekonomičnost** je totiž mimořádně žádanou kvalitou zvláště ve zpravodajských textech.⁵⁵

Postřeh L. Uhlířové se týká především deverbativních adjektiv, jimiž se kondenzují vedlejší věty. Například větu *Společnost chce růst příjmů, který je možné dlouhodobě udržet* (o 61 znacích včetně mezer) lze za použití adjektiva kondenzovat do podoby *Společnost chce dlouhodobě udržitelný růst příjmů* (o 49 znacích včetně mezer).

Desubstantivní adjektiva také dokážou efektivně nahradit vedlejší větu, např. *skupina, která hraje folk* (25 znaků vč. mezer) lze kondenzovat na *folková skupina* (15 znaků vč. mezer). V bulharštině, která v tomto případě netvoří ohebné desubstantivní adjektivum, nýbrž pouze adjektivum analytické, je úspora ještě větší: *група, която свири фолк* (23) vs. *фолк група* (10).

Desubstantivní adjektiva si konkurují také s předložkovými a bezpředložkovými (pádovými) konstrukcemi. Například větu *Mediální skupina chce vyšší příjmy z internetu* lze přepsat takto: *Mediální skupina chce vyšší internetové příjmy*. Nedochází ale k úspoře, protože výrazy *příjmy z internetu* a *internetové příjmy* mají stejnou délku.

⁵⁴ L. Uhlířová si všímá i sníženého podílu jakostních přídavných jmen. Ta se v novinářské praxi stávají snadnou „obětí“ krácení v časové tísní, což je ostatně nejčastějším editorským úkonem. Editoři v novinách jsou dokonce cíleně vedeni k tomu, aby kromě vysloveně nežádoucích pasivních konstrukcí a vedlejších vět odstraňovali z textů přídavná jména, která „čtenáře jenom zdržují“, např. věta „Slávisté předvedli rychlý obrát“ se nejrychleji zkrátí vypuštěním adjektiva „rychlý“.

⁵⁵ Jedná se o úspornost výrazovou, nikoli významovou. Struktury typu *byznys styl* „trpí“ významovou víceznačností. Styl práce v byznysu, nebo styl oblečení lidí v byznysu? V druhém případě se jedná o metonymii *lidí z byznysu*, která však zůstává v rámci velmi kondenzovaného vyjádření skrytá. Takové metonymické užívání je velmi charakteristické pro angličtinu (Dušková a kol. 1998).

Adjektivní konstrukce může být dokonce méně úsporná než konstrukce předložková, např. věta *Společnost chce navýšení příjmů z internetu* je kratší než věta *Společnost chce navýšení internetových příjmů*. V bulharštině s předložkovými konstrukcemi často soupeří pouze výrazy s analytickým adjektivem, které jsou většinou přece jen úspornější, např. *приходи от интернет* (19) vs. *интернет приходи* (16).

Jednoznačnější je, co se týče úspornosti, vztah mezi ohebnými a analytickými adjektivy ze stejného základu. Analytická adjektiva jsou logicky úspornější, např. *wellness poukaz* (15) vs. *wellnessový poukaz* (18), *гольф игрище* (11) vs. *голфово игрище* (14).

Význam úspornosti ale nesmíme přeceňovat. Je zřejmé, že tvorba a užívání analytických adjektiv se řídí souhrou a konkurencí několika různých tendencí, zákonitostí a potřeb. Jedná se o vývojové tendence k internacionalizaci, intelektualizaci a expresivizaci jazyka, které jsou shodné pro oba jazyky. K tomu se přidává tendence k úspornosti, která jde v médiích nad míru běžného tlaku principu jazykové ekonomie. To vše ovšem probíhá na pozadí dvou odlišných jazykových „šablon“. Typologické souvislosti analytických adjektiv jsou předmětem další kapitoly.

KAPITOLA 4: Analytická adjektiva jako výsledek souhry vývojových tendencí

Klíčová slova: internacionalizace, expresivizace, úspornost, formální neměnnost, deflektivizace, tendence k analytismu a aglutinativnosti, typologie adjektiv v bulharštině

Nominační procesy, které byly v centru naší pozornosti v předchozích dvou kapitolách, jsou výsledkem souhry několika souběžně působících tendencí jazykového vývoje a pragmatických požadavků charakteristických pro jazyk masových médií. Konkrétně jde o:

- tendenci k **internacionalizaci**,
- požadavky **úspornosti a expresivnosti**, k nimž lze přiřadit také pragmatický požadavek **formální neměnnosti**, charakteristický pro současný věk intenzivní informační výměny,
- typologické tendence k **posílení analytismu a aglutinativnosti**.

V této kapitole se podíváme podrobněji na jednotlivé tendence a požadavky v uvedeném pořadí a speciálně se zaměříme na typologické aspekty námi sledovaných analytických adjektiv.

4.1. Tendence k internacionalizaci

Internationalizace slovní zásoby slovanských jazyků včetně bulharštiny a češtiny se projevuje několika hlavními způsoby: a) přejímáním nových lexémů, b) aktivací dříve přejatých lexémů cizího původu (popř. jejich neosémantizací), c) intenzivním využíváním slovtvorných prvků cizojazyčného původu, d) replikováním cizojazyčných slovtvorných a syntagmotvorných modelů.

Lexikální přejímání jako takové a aktivace dříve přejatých cizojazyčných lexémů nejsou předmětem této práce. Pokud nás zajímaly, bylo to především z hlediska morfologické adaptace přejímaných prvků a lexikálních jednotek. V předchozích dvou kapitolách jsme naopak prozkoumali celou škálu prvků a procesů, které dokládají působení tendence k internacionalizaci způsoby c) a d), tj. využíváním slovtvorných for-

mantů cizího původu a přenosem slovtvorných a syntagmotvorných modelů mezi jazyky.

Zopakujme si schéma 1 z kapitoly 2:

Formant:	prefix	prefixoid	radixoid	radix	Ø/slovosled	sufix+flektivní koncovka	předložka (+pádová kon- covka v č.)
	1	2	3	4	5	6	7
Proces:	derivace kompozice		syntagma An+S	syntagma Af+S (deriva- ce+shoda)	předložková/ pádová vazba (shoda)

Prefixy, prefixoidy, radixoidy, radixy a analytická adjektiva převážně cizího původu (body 1 až 5) tvoří plynulý přechod, přičemž hranice mezi jednotlivými kategoriemi jsou, jak jsme ukázali, často neostře.⁵⁶

Jako systémově nejzajímavější se jeví analytická adjektiva (bod 5), neboť v jejich případě se nejedná o pouhé přejímání lexikálních jednotek, ale i o přenos (kopírování) jednoho celého „kusu“ syntaxe z angličtiny do přejímajících jazyků a jeho následnou replikaci. Místo toho, aby se nové lexikum morfologicky adaptovalo přejímajícímu jazyku, adaptuje se sám přejímající jazyk.

Přes relativní perifernost těchto jevů (viz 3.3.2.) je přenos nominačních a syntagmotvorných modelů dokladem masivního a dlouhotrvajícího působení tendence k internacionalizaci. Nakolik se do budoucna tyto modely rozšíří v přejímajících slovanských jazycích, bude záležet jak na extralingvistických faktorech, tak na působení opačné tendence k nacionalizaci a adaptaci, která je do velké míry podmíněna strukturálně typologicky a v každém jazyce působí s různou silou.

⁵⁶ Hranice mezi tradičně pojatou morfologií a syntaxí, mezi slovem a slovním spojením vede mezi body 4 a 5.

4.2. Požadavky úspornosti, expresivnosti a neměnnosti

Než se dostaneme k jádru otázky typologického charakteru analytických adjektiv v češtině a bulharštině, udělejme jednu důležitou odbočku směrem k pragmatickým požadavkům, které se kladou na nominaci speciálně v jazyce masových médií a obecně v době intenzivní informační výměny.

Co mají společného slovtvorné a syntagmotvorné prvky 1 až 5 v pozici před podstatným jménem? Tři základní vlastnosti: **kompresivnost, expresivnost, formální neměnnost**.

Kompresivnosti sledovaných prvků jsme se věnovali v předchozích kapitolách (viz 2.3. a 3.4.), zde připomeňme, že ji chápeme jako větší časovou a prostorovou **úspornost** oproti konkurenčním „syntetickým“ syntagmatům *flektivní adjektivum + substantivum* (bod 6) a *předložková/pádová vazba* (bod 7).

Expresivnost pramení především z kvality „novosti“, popřípadě „odbornosti“, které doprovází význam výsledných slov či slovních spojení. Jak úspornost, tak expresivnost jsou vysoce ceněnými vlastnostmi nominace v rámci masové komunikace (viz 3.4.).

4.2.1. Poměrně málo diskutovaným požadavkem na nominaci, který není specifický pouze pro masová média, ale plyne z podstaty informačního věku, je požadavek formální neměnnosti přejatých lexikálních jednotek. Všimá si ho J. Šimandl (Šimandl 2001, str. 269) a také J. Gazda (2012, str. 133). Podle Šimandla si informační věk žádá, aby se při adaptaci přejímané jméno co nejméně vzdálilo od původní formální podoby a zůstalo co nejspíše identifikovatelné i v dalších tvarech a derivátech. Snaha minimalizovat změny ústí ve využívání takových prostředků, které tendenci neskloňovat, formálně neadaptovat umožňují.

Není pochyb, že internacionální formanty a struktury, o nichž především je v této práci řeč, tuto roli v současných slovanských jazycích plní. Jsou to mimo jiné prostředky **deflektivizace**, která je doprovázena „syntaktickou relevancí morfologické struktury a její hybridností“ (Uličný 2003, str. 160).

Flektivní čeština využívá i další deflektivizační struktury, které umožňují zachování důležitých slov, nejčastěji názvů, v základním tvaru nominativu singuláru. Jedná se v první řadě o tzv. **nominativ jmenovací**, např. *v deníku Lidové noviny, po knize s názvem Sekyra, před hotelem Slavia* atd. Další konstrukce, která vytváří v češtině „ostřívky nesklonnosti“ (Šimandl 2000), je tzv. **nominativ značkový**, tj. skloňovací para-

digma typu *Gambrinus liga*, *Renault partneři*, *Česká pojišťovna play-off* nebo dokonce *Škoda stromky*⁵⁷. Atributivní funkce jména firmy či značky je signalizována těsnou antepozicí před druhou částí, která může být buď sklonná, nebo také nesklonná.

Přes oprávněný pocit cizosti a nepřírozenosti a přes odpor některých mluvčích, který tyto konstrukce vyvolávají⁵⁸, nelze očekávat jejich ústup. První pozice v názvu produktů, soutěží či jiných událostí a neměnná podoba značky jsou standardními podmínkami většiny smluv o tzv. titulárním partnerství a stojí sponzory nemalé prostředky.

Dalším faktorem, který tvoření a šíření podobných konstrukcí nahrává, je full-textové vyhledávání na internetu. Firmy investují do optimalizace svých stránek pro vyhledávače typu Google, která má za cíl snadnější vyhledávání názvů společností a jejich obchodních značek. Ohebnost je ovšem „nepřítelem“ optimalizace. Například řetězec písmen ŠKODA je z pohledu výrobce automobilů stejné značky vhodnější pro vyhledávání (automobilka se objeví výš ve výsledcích) než řetězec ŠKODY (automobilku přeskochí význam „újma“, díky čemuž se ve výsledcích poměrně vysoko objeví např. pojišťovny).

4.2.2. Neflektivní bulharština mnohem snadněji zachovává názvy značek a firem v původní, nezměněné podobě, a proto se nemusí uchýlovat k podobným konstrukcím. Podle anglického vzoru se však i v bulharštině vyskytují syntagmata s názvem značky v těsné antepozici před substantivem, např. *Лада Център*, *Форд сервиз*, *Левски фен клуб* a další.

Naopak, specifickým projevem tendence k neměnnosti cizích lexémů a především názvů v bulharštině, který v češtině chybí, je využívání latinky místo přepisu azbukou. Zatímco čeština tvoří „ostrůvky nesklonnosti“, bulharština si vypomáhá „ostrůvky latinky“⁵⁹. Na koexistenci grafických kódů narážíme v jazyce médií a snad i o něco častěji v marketingu a v obchodu, např. *Кървава баня в US университет*, *Новият Samsung Galaxy S5 бе пуснат за продажба*, *Седалището на Infiniti Motor Company Ltd. е в Хонконг* atd.

⁵⁷ Z tiskové zprávy společnosti Škoda Auto „První ŠKODA stromky za rok 2011 míří do přírody“ z 13. 4. 2012.

⁵⁸ Ředitel ÚJČ AV K. Oliva dokonce v novinovém rozhovoru označil tyto konstrukce za „nechutné“ (Hospodářské noviny, magazín Víkend, 10. 5. 2013, str. 24).

⁵⁹ V podstatě identická je situace v ruštině, viz Gazda 2012, str. 172–179.

Téměř dokonalý příklad – navíc s českou účastí – demonstrující hned několik v této kapitole zmiňovaných jevů je následující titulek: *Специален Staropramen pempo трамвай тръгва по улиците на София* (časopis Регал, 14. 5. 2014). Můžeme zde pozorovat:

- zachování původní podoby značky *Staropramen*, psané latinkou,
- postavení názvu *Staropramen* v antepozici, signalizující adjektivní funkci ve vztahu k substantivu *трамвай*, tj. výskyt ve funkci analytického adjektiva,
- výskyt slova *pemпо* v antepozici ve funkci nevyhraněného morfému (prefixoidu) osamostatňujícího se v analytické adjektivum, čemuž nasvědčuje psaní zvlášť.

4.3. Typologická charakteristika analytických adjektiv

Formální neměnnost lexikálních jednotek úzce souvisí s typologickými tendencemi, které pozorujeme během posledních desetiletí ve slovanských jazycích. O nich V. Skalička, z jehož typologie vycházíme (viz 1.2.4.), soudí, že jsou „do značné míry typologicky smíšené“ (Skalička 1952, str. 77), tj. sice si do velké míry zachovávají původní syntetický typ, ale zároveň rozvíjejí vlastnosti aglutinační a analytické. Podobně se Skalička vyjadřuje o jazycích balkánského jazykového svazu (Skalička 1974): jsou v nich zastoupeny především typ syntetický a analytický, ale sílí též typ aglutinační.

Už od konce 60. let minulého století, nejdříve o ruštině (Panov 1968, Zemskaja 1968) a později i o dalších slovanských jazycích, se objevuje teze o sílící tendenci k analytičnosti a aglutinativnosti v oblasti tvarosloví a slovtvorby. Hlavním argumentem pro ni jsou právě afixoidy, radixoidy a také analytická adjektiva (i když interpretovaná často odlišně). Souhlasíme s J. Gazdou (Gazda 2012, str. 128), že i když se tato tendence „v jednotlivých slovanských jazycích projevuje s různou intenzitou..., jedná se o obecnou, dlouhodobě působící tendenci, jejíž vliv na typologické systémově-strukturní vlastnosti slovanských jazyků může v historické perspektivě dále sílit tou měrou, s jakou se budou prosazovat všeobecné globalizační tendence.“

4.3.1. Jsou ale zmíněné slovtvorné a syntagmotvorné procesy důkazem sílícího analytismu, nebo sílící aglutinativnosti? Jsou tyto pojmy vůbec dostačující pro zachycení inovačních tendencí, jichž jsme svědky?

K. Gutschmidt (Gutschmidt 2003, str. 341–355) se domnívá, že projevy analytismu jsou ve slavistických pracích velmi často přeceňovány v důsledku nekorektní interpretace vycházející z tradiční dichotomie „syntetismus vs. analytismus“. Podle něj v současných slovanských jazycích lze pozorovat tendence ke všem pěti Skaličkovým typům. Pokud jde o slovtvorbu pomocí afixů a afixoidů, považuje ji za projev aglutinace, což je názor, který sdílíme.

Jak už jsme uvedli dříve (viz 3.2.3.1.2.), K. Gutschmidt považuje spojení analytického adjektiva se substantivem za kompozita. V souladu s touto interpretací považuje tento jev za projev polysyntetismu. Podobný názor zastává, i když méně rezolutně, i O. Martincová (Martincová 2005).

Naše odlišná strukturní analýza (viz 3.2.3.1.) znamená též odlišný pohled na typologickou platnost sledovaného jevu. Jak ostatně naznačuje námi zvolený název, považujeme analytická adjektiva za projev silícího analytismu. Hlavním argumentem je jejich polysémnost ve smyslu slovnědruhov⁶⁰ polyfunkčnosti (stejná formální podoba adjektiva a substantiva) a především jejich syntagmaticnost (slovosledný formant namísto afixální derivace).

Ostatně opozice *slovo paradigmatické – slovo syntagmatické* asi nejlépe zachycuje typologickou situaci, kterou pozorujeme ve slovanských jazycích, konkrétně v jejich jmenné skupině. Dříve se v těchto jazycích vyskytovala téměř výhradně ohebná jména, jež jsou součástí souboru tvarů, paradigmatu.⁶¹ Nyní přibývá a) slovních formantů, které se nemění a mechanicky se přimykají ke kořenům, aniž by vyvolávaly fúzi či jiné formální změny, a b) slov, která také nemění podobu a o jejichž funkci ve větě rozhoduje slovosled.

Jak poznamenává J. Gazda (Gazda 2012, str. 130), „dynamika slovníku současné ruštiny i ostatních slovanských jazyků se projevuje především v tom, že jako nastupující produktivní slovotvorný model vystupuje právě slovo jako syntagma morfémů, které částečně vytěsňuje a částečně přetváří typologicky starší typ slova jako paradigmatu slovních tvarů: namísto pojmenování jako „chemické sloučeniny“ vznikají slova cestou mechanického spojování (aglutinace) jednotlivých autonomních fragmentů, nepodléhajících fúzím na morfémových švech.“ Dodáváme, že se posilující syntagmaticnost netýká pouze slovotvorby *per se*, ale též syntaxe (analytická adjektiva jsou samostatná slova vstupující do slovních spojení), pokud vůbec můžeme v této oblasti gramatiky vést jasnou hranici mezi slovem a slovním spojením.

4.3.2. V debatách o typologických tendencích současných slovanských jazyků je bulharština oprávněně vnímána jako specifický případ. Součástí bulharistického jazykovědného kánonu je teze, že „analytismus je *hlavním* rysem jazykového systému novodobé bulharštiny“ (Stojanov a kol. 1983, ГСБЕ/2, str. 34). V takto maximalistické podobě nebyla teze o převládající analytičnosti bulharštiny dosud uspokojivým způsobem,

⁶⁰ Typickým rysem analytických jazyků, jako je angličtina, je právě to, že se v nich „velmi špatně rozeznávají druhy slov“ (Skalička 1951, str. 19).

⁶¹ Slovo paradigmatické chápe jako „poziční variaci slovoforem“ V. Borisenková-Svinarská (Borisenko-Svinarskaja 2009, cit. podle Gazda 2012, str. 130).

např. kvantitativním měřením, doložena. Jako hlavní analytické rysy bulharštiny jsou tradičně uváděny tyto vlastnosti: nepřítomnost jmenných pádů, zpevnění slovosledu, analytický způsob vyjadřování infinitivu, supina, budoucího času a stupňování. Do souvislosti s analytismem je dáván také jeden z nejvýraznějších balkanismů, kategorie určitého členu.

Aniž bychom chtěli zpochybňovat *částečně* analytický ráz bulharštiny (naopak, v této práci předkládáme další argumenty ve prospěch teze o postupu tendencí k analytismu), mámě vůči tradičnímu typologickému obrazu bulharštiny **několik připomínek** jak z hlediska pražské typologie, tak obecně metodologického charakteru.

Za prvé, zdaleka ne všechny uváděné vlastnosti jsou analytického rázu. Například stupňování, kde jeden morfém (\emptyset , *no-* nebo *наъ-*) je nositelem pouze jednoho významu (gramému), je jev spíše aglutinační povahy.⁶² Dále, gramatická funkce tzv. pevného slovosledu subjektu a objektu může být v některých případech neutralizována působením prostředků aktuálního členění (Vačkov 1998c). Za druhé, opomíjí se projevy dalších typů – rozsáhlého syntetismu (zvláště ve slovesném komplexu) a aglutinace.⁶³

Další připomínka vůči tradičnímu způsobu znázorňování bulharského analytismu se týká nedostatečné pozornosti, která se věnuje srovnání s jinými jazyky (obvykle se srovnává se staroslověnštinou nebo s některým dalším slovanským nebo balkánským jazykem). Nedostatkem je i skutečnost, že v tradičních hodnoceních „zastiňuje“ výrazně analytické substantivum jak bulharské sloveso, zachovávající si silnou flexi, tak přídavné jméno, které je typologicky neméně zajímavé.

Podívejme se podrobněji na typologický charakter bulharských adjektiv.

Tvar bulharského ohebného přídavného jména může pomocí příslušných formantů vyjadřovat gramatické významy čísla, jmenného rodu a stupně.⁶⁴ O tom, že jsou prefixy vyjadřující stupeň spíše prostředky aglutinace, jsme se již zmínili. Pokud jde o kongruenční vyjadřování čísla a rodu, můžeme u bulharských adjektiv pozorovat zajímavý jev: zatímco v jednotném čísle vyjadřuje koncovka jak číslo, tak rod (např. mask.

⁶² Podle Skaličkovy typologie je pro aglutinační jazyky charakteristické, že každý gramatický morfém „přináší“ do slova pouze jeden gramém. Naproti tomu gramatické morfémy ve flektivních jazycích vyjadřují většinou více gramémů najednou (např. pád, rod, číslo).

⁶³ Je zajímavé, že jako příklad balkánského jazyka (kromě turečtiny) se silným aglutinačním charakterem uvádí Skalička právě bulharštinu (1974, str. 5).

⁶⁴ Plný člen je spíše klitické než tvarotvorné povahy.

черен, fem. *черна*, neutr. *черно*), v množném čísle formální rodová distinkce mizí (mask., fem., neutr. *черни*). Koncovky jednotného čísla tak mají flektivní ráz, zatímco jednotná koncovka pro množné číslo je spíše aglutinační povahy. Čeština naproti tomu zachovává rodové rozdíly i v plurálu: *černí/černé – černé – černá*.

Nejsilnějším argumentem ve prospěch teze o analytičnosti bulharštiny je skutečnost, že morfologické pády byly vystřídány předložkovo-jmennými syntagmaty. Tato skutečnost je snadno pozorovatelná u substantiv. Jak jsme již zmínili (viz 3.1.), podobný trend rozeznal u bulharských adjektiv Ivančev (1983). Ten konstatuje, že bulharština sice disponuje bohatým repertoárem adjektiv, ale nevyužívá je tak často, jak to dělají flektivnější jazyky. Často jim totiž konkurují synonymní analytická slovní spojení, např. *билетно гише – гише за билети, кайсиев компот – компот от кайсии*. V porovnání s češtinou je v bulharštině minimalizováno i užití osobních adjektiv, např. *Ivanova taška – чантата на Иван*. Bulharština má také sníženou schopnost tvořit adjektiva z některých substantiv, např. z těch končících na *-че, -ле, -е, -еи, -це, -ице* a řadu dalších izolovaných, ale velmi často používaných slov.

Právě omezená schopnost bulharštiny generovat „klasická“ adjektiva s flektivní koncovkou spolu s replikací cizojazyčných (anglických) konstrukcí a tlakem na zachování formální podoby nových slov jsou patrné důvody, které vedou k rozšíření analytických adjektiv typu *бизнес вестник, рок събитие, офис мебели, екипън герой, US демократи* atd.

Tentokrát se ale jedná o analytismus jiného typu. Zatímco S. Ivančev rozpoznal **analytismus francouzského typu** (předložková konstrukce místo flexe a kongruence), analytická adjektiva jsou podle našeho názoru projevem **analytismu typu anglického** (slovosledný formant místo formantu morfologického). Oba typy spojuje konkurenčnost vůči tradičnímu slovanskému flektivnímu adjektivu a mezi nimi navzájem (*джазов изпълнител – джаз изпълнител – изпълнител на джаз*).

Jak jsme mohli vidět v předchozí kapitole 3, čeština se v tomto ohledu významně liší od bulharštiny: nadále snadno tvoří flektivní adjektiva a naopak neohebná adjektiva, i když vykazují tendenci k nárůstu, zůstávají velmi periferním jevem. Obecná teze o větší míře analytičnosti bulharských jmen včetně adjektiv se tedy potvrzuje. Z našeho pohledu bylo však důležité ji precizovat, což bylo cílem této kapitoly.

Analytické rysy bulharských adjektiv jsou natolik významné, že je už nemůže lingvistická teorie (a na ni navazující pedagogická praxe) opomíjet. Na druhé straně je nesmíme ani přeceňovat. Základní adjektivní slovní zásoba bulharštiny je nadále flektivní. Stále ještě je daleko doba, pokud vůbec někdy nastane, kdy budeme moct říct, že bulharské adjektivum je *převážně* analytické.

ZÁVĚR

Lingvistická teorie, která nebere v potaz jevy okrajové a přechodné, nemůže být úplná. Mimo jiné proto, že změny v jazykovém systému začínají zpravidla na jeho periferii, aby se poté přesunuly k jádru.

Velký zájem jazykovědců o inovační procesy ve slovanských jazycích během posledních několika desetiletí přispěl ke zmapování množství jevů, prostředků a vývojových tendencí především v oblasti slovtvorby. Mnohé z nich se odehrávají právě na okraji tradičních kategorií a testují hranice dosavadních teoretických modelů.

Tato práce se zabývá škálou nově vznikajících komplexních jmenných slovních tvarů a slovních spojení, jejichž sériovost je jedním z projevů dynamiky slovanských jazyků. Největší pozornost jsme věnovali **analytickým adjektivům**, tj. invariantním lexikálním jednotkám převážně cizího původu, jejichž slovnědruhové zařazení a přívlastkovou syntaktickou funkci nemanifestuje morfém, nýbrž slovosledná pozice.

V širším plánu tato práce zkoumala jevy, jež testují hranici morfologie a syntaxe, slova a slovního spojení. Naším **hlavním závěrem** je, že se zvláště v případě bulharštiny zjevně konstituují samostatná kategorie analytických adjektiv. Z původně okrajového lexikálního jevu se stal díky intenzivnímu přejímání cizích jednotek a struktur a jejich replikaci produktivní jev gramatikalizovaný, systémový. Naproti tomu v češtině se jedná o jev „parasystémový“.

Srovnávací výzkum je pro studium dynamiky jazykového systému obzvláště vhodný. Konkrétně výzkum češtiny a bulharštiny poskytuje příležitost sledovat, jak dva genealogicky příbuzné jazyky řeší v podobných jazykových situacích své nominační potřeby někdy stejně a někdy odlišně. Hledání příčin podobností a rozdílů vede k poznání jejich hlubší systémové a typologické charakteristiky.

Pracovali jsme přitom převážně s materiálem z masových médií, která na straně jedné jazykovou dynamiku odráží, na straně druhé ji díky svému zásahu a společenskému statusu dodatečně akcelerují. Jazyk masových médií je totiž díky požadavkům kla-

deným na mediální komunikáty (informativnost, přístupnost, atraktivita, úspornost, apelativnost) prostředím jazykovým inovacím velmi nakloněným.

I. Kapitulu 1 jsme věnovali společenskému, teoretickému a metodologickému rámci práce, včetně její materiálové základny. Zdůraznili jsme, že už od 60. a 70. let minulého století souběžně působí několik společenských trendů, které významně zesílily po změnách režimů ve střední a východní Evropě v roce 1989 a akcelerovaly dynamiku slovanských jazyků. Jedná se o procesy demokratizace, evropeizace, ekonomizace, globalizace, technologizace a masmedializace (viz 1.1.).

Pokud jde o teoretický rámec práce (viz 1.2.), využili jsme za účelem propojení vnějších a vnitřních jazykových faktorů a jevů „měkký“ pojem **tendence jazykového vývoje**. Autoři, kteří tento pojem akceptují, rozeznávají: tendence systémově strukturní (internacionalizace a vyrovnávací tendence k nacionalizaci), spisovně jazykové (k intelektualizaci, demokratizaci, determinologizaci, expresivizaci), typologické (např. směrem k analytismu nebo k aglutinaci) a pragmatické. V oblasti tvoření slov jsme vycházeli z funkčně strukturní teorie pojmenování a tvoření slov M. Dokulila; v oblasti neologie především z prací O. Martinové; v oblasti jazykové typologie z principů pražské typologie, jak je definoval V. Skalička a rozvíjeli jeho pokračovatelé.

Dále jsme připomněli hlavní teoretické rámce a teze, ze kterých vycházíme, popř. vůči kterým se vymezujeme (viz 1.3.). V české lingvistické literatuře se jedná především o práce O. Martinové (Martinová – Savický 1983, Martinová 2005a–d a další uvedené v seznamu použité literatury). O. Martinová chápe námi sledované útvary jako specifická víceslovná pojmenování sestavená ze slova v úloze určovaného člena a morfologicky nevyhraněného výrazu. Vývoj těchto „kvazislov“ jde dvojím směrem: k jejich osamostatnění jako nesklonných adjektiv a k morfémům prefixoidního typu. V následujících kapitolách jsme se termínu „kvazislovo“ vyhnuli, neboť se nám zdá příliš „přechodový“ a málo kompatibilní s funkčně-strukturně definovanými termíny prefix, prefixoid (nebo sufixoid), radixoid a radix. Podle našeho názoru jsou „kvazislova“ buď nesklonná (analytická) adjektiva, nebo radixoidy v různém stupni ustálenosti. Připouštíme, že jsme při volbě tohoto přístupu byli ovlivněni situací v bulharštině, kde je kategorie analytických adjektiv vyčleněna výrazněji.

V bulharské neologické a morfologické teorii – na rozdíl např. od té ruské – není kategorie analytických adjektiv obecně uznávána. Námi sledované útvary jsou považovány nejčastěji za kompozita složená ze dvou plnovýznamových základů bez spojovacího interfixu. Tato interpretace se ale dostala do konfliktu s vývojem ortografické praxe, ve které začíná jasně převládat psaní zvlášť. Ukazuje se, že otázka povahy těchto útvarů v bulharštině není dodnes definitivně vyřešena.

V závěru kapitoly 1 jsme popsali hlavní metody výzkumu (synchronní konfrontační analýza českého a bulharského jazykového materiálu a jeho analýza slovotvorná, sémantická a syntaktická) a materiálovou základnu. Tu tvoří příklady pocházející z primárních a sekundárních excerpce. Jako zdroje jsme využívali neologické a pravopisné slovníky obou jazyků, reanalyzovali jsme materiál, který už excerpovali před námi jiní autoři, konkrétní realizace jsme ověřovali v korpusech. Prováděli jsme i vlastní excerpce a sérii sondáží v textových archivech za rok 2013 jednoho českého a jednoho bulharského periodika. Další sérii excerpce jsme provedli v mluvených masmediálních textech v bulharštině a srovnali jsme je s psanými texty ze stejného období jednoho týdne v roce 2014. Analýzu sondáží jsme pak přinesli v kapitole 3.

II. V kapitole 2 jsme nejdříve schematicky znázornili škálu formantů *prefix* – *prefixoid* – *radixoid* – *radix* – *analytické adjektivum* a odpovídající slovotvorné procesy derivace, kompozice a „syntaktické derivace“, signalizované slovosledně a prozodicky. V rámci následné analýzy konkrétních příkladů jsme se pokusili uspořádat jednotlivé typy a podtypy formantů do sémanticky příbuzných skupin. Dospěli jsme přitom k následujícím poznatkům:

- Oba jazyky využívají stejné druhy morfologických formantů (prefixy, afixoidy, radixoidy) k vytvoření kompresivních pojmenování.
- Velmi často se jedná dokonce o stejné formanty pocházející nejčastěji z klasických jazyků nebo z angličtiny, což je jedním z důsledků tendence k internacionalizaci.
- V obou jazycích se potvrzuje teze o neostrosti hranic mezi a) derivačním a kompozitním tvořením nových nominací a b) kompozitní slovotvorbou a volnými syntagmaty. Konkrétní příklady se často pohybují tím či oním smě-

rem v prostoru mezi jasně vyhraněnými druhy formantů. Jejich zařazení se navíc liší v čase a také mezi jednotlivými jazyky.

- Největší volatilitu vykazují lexikalizované radixoidy (viz 2.3.3.4.), které se v daném jazyce vyskytují i jako samostatná substantiva. V pozici před jiným substantivem se ocitají na přechodu k analytickým adjektivům, např. **bio-/bio // бiо-/био, foto-/foto // фомо-/фомо, stereo-/stereo // cmepeo-/cmepeo, video-/video // вuдeo-/вuдeo, zoo-/zoo // зoo-/зoo** a další.
- Úplnému osamostatnění radixoidů v roli analytického adjektiva může bránit vokalické zakončení *-o*, které působí jako nepravý kompoziční interfix (viz 2.3.3.4. a 3.2.3.5.2.).
- Obecně se ukazuje, že vokalické zakončení vypůjčeného lexému má v některých případech zásadní vliv, na morfologickou adaptaci: zakončení *-u/-i // -y, -e / -e, -y / -u* tvorbu desubstantivních adjektiv efektivně blokuje (viz např. *crazy, free, gipsy, sexy, travesty, show*) a *-o* působí jako nepravý interfix. Zatímco v bulharštině je blokace uvedenými zakončeními bez výjimek, čeština si v některých případech přece jen „dokáže poradit“, např. *country* → *countryový*, *yuppie* → *yuppieovský*. V bulharštině plní blokační funkci také zakončení *-o* (viz 3.2.4.). Zakončení má také zásadní dopad na rodovou adaptaci substantivních výpůjček (Vačkov 1997).
- Značné potíže působí při analýze jednotlivých prvků jejich polysémantičnost a polyfunkčnost (viz 2.3.3.5.). Jedná se o projev jazykové ekonomie, který je typický pro analytické jazyky.

III. Kapitola 3 je pro práci stěžejní, neboť obsahuje naši systémově-strukturní analýzu neohebných adjektiv v bulharštině a v češtině. Roztřídili jsme je do několika podskupin a dali do protikladu k ohebným desubstantivním adjektivům. Speciálně jsme se věnovali argumentům *pro* a *proti* tezi, že se v bulharštině systémově vyčleňuje početná skupina slovnědruhově polyfunkčních slov (viz 3.2.3.1.).

V polemice s kompozitní interpretací C. Avramovové a P. Osenovové (Avramova – Osenova 2003) a K. Gutschmidta (Gutschmidt 2003a, str. 351) jsme dospěli k následujícím závěrům:

- Část argumentů ve prospěch kompozitní interpretace nevylučuje ani interpretaci, že se jedná o volné syntagma analytického adjektiva a substantiva. Jde o tyto argumenty:
 - „*Skládá se aspoň ze dvou kořenů.*“ – Dva kořeny jsou přítomny také v kterémkoli syntagmatickém spojení volného adjektiva s podstatným jménem.
 - „*Aspoň jedna ze složek ztrácí svou mluvnickou charakteristiku a nemění se co do čísla či určenosti (v určené jmenné skupině se člen nepřipojuje k nim).*“ – Totéž ovšem platí i pro neohebná adjektiva, viz adjektiva z kategorie A1, která se také nemění co do čísla ani se k nim nepřipojuje člen, např. **крейзито комедия*, nebo starší analytická spojení tureckého původu, např. **шкембето чорба*.
 - „*Obě složky, nezávisle na svém významu, označují jeden pojem.*“ – Jeden pojem ovšem označují také syntagmatická víceslovná pojmenování, např. *vysoká pec, hladká mouka, platební karta* atd.
 - „*Slovosledná výměna komponent není možná, aniž by se nenarušil význam celku.*“ – Ano, je samozřejmě pravda, že například *бизнес уеб* ≠ *уеб бизнес*, ale je to proto, že slovosled je markerem, který manifestuje adjektivní roli anteponovaného slova. V okamžiku, kdy se slovosled mění, logicky dochází ke změně významu.
 - „*Mezi oběma složkami existuje koordinační nebo subordinální vztah.*“ – Ve volných spojeních *přídavné jméno – podstatné jméno* máme ovšem také subordinální vztah determinátor – determinant.
- Další argumenty svědčí přímo *proti* kompozitní interpretaci a *pro* interpretaci spojení analytického adjektiva se substantivem:
 - „*Mezi částí složeného slova nelze vsunout jiný prvek.*“ – Toto opravdu platí pro kompozita, nikoli ale pro konstrukce, které analyzujeme. Například mezi částí konstrukce *онлайн игра* lze vložit ohebné adjektivum: b. *онлайн логическа игра*, č. *online logická hra, fitness proteinový koktejl*. Anebo se dá vložit další neohebné adjektivum: b. *онлайн фентъзи игра* / č. *online fantasy hra*. V tomto případě by se teoreticky mohlo jednat o třísložkové kompozitum. Nenasvědčuje tomu ale prozodie (každé slovo má vlastní hlavní přízvuk). Dovedeno do důsledku by se pak takové kompozitum mělo

psát dohromady *онлайнфентъзиигра*, což stěží navrhnu i zastánci kompozitní interpretace. „Rozštěpení“ útvarů, které vypadají jako kompozita, můžeme pozorovat i v dalších příkladech: č. *bio mléčná čokoláda* / б. *био млечен шоколад, био нерафинирана тръстикова захар*.

- Podle zastánců kompozitní teorie by se měly sledované konstrukce psát dohromady. S odstupem několika let a s oporou v nejnovějším normativním vydání pravidel bulharského pravopisu ОИРБЕ 2012 můžeme konstatovat, že toto doporučení neprošlo testem jazykové praxe (viz 3.4.3.7.) a dochází k opačnému trendu: posunu od psaní dohromady k psaní zvlášť.
- Dalším argumentem *pro* analytická adjektiva je naše dřívější pozorování (Vačkova – Vačkov 1999), že se sledované konstrukce vyslovují zpravidla se dvěma hlavními přízvuky, nikoli s jedním hlavním a jedním vedlejším. Platí to především pro víceslabičné jednotky; jednoslabičné mají tendenci se prozodicky přimykát k substantivu. Nezapomínáme ani na argument, který máme nejvíc na očích: zkoumané konstrukce mají v bulharštině v podstatě neomezenou produktivitu.

V dalších částech kapitoly 3 jsme se věnovali různým aspektům analytických adjektiv a dospěli k následujícím dílčím závěrům:

- Není důvod k tomu, chápat bulharské *ижембе чорба, тахан халва, дроб сарма, тас кебан, курбан чорба* jako **izafetové konstrukce**. Stejně jako *баши майстор, инат момиче, ербан човек* je interpretujeme jako syntagmatická spojení analytického adjektiva tureckého původu se substantivem (3.2.3.2.).
- Hranice mezi analytickým adjektivem na straně jedné a první složkou kompozita není vždy jednoznačná a nezpochybnitelná. Svědčí o tom dvě významné **nevyhraněné podskupiny**: jednoslabičné tvary a tvary končící na *-o* (3.2.3.5.), jejichž členy mají tendenci se přimykát prozodicky k determinovanému substantivu a tvořit jeden celek.
- Interpretace analytických adjektiv má dopad na **pravopis** (3.2.3.7.). Zdá se, že praxe, ale už i normativní pravidla bulharského pravopisu ОИРБЕ 2012 potvrzují naši teorii, na základě které jsme už v článku Vačkova – Vačkov

1999 navrhli uživatelsky jednoduché pravidlo: „*Spolu se píšou konstrukce, jejichž první část se neužívá v bulharštině samostatně. Zvláště se píšou konstrukce, jejichž první část může fungovat v bulharštině samostatně.*“

- V češtině je užití neohebných adjektiv mnohem méně časté. Zdá se, že v bulharštině se jedná o systémové, zatímco v češtině o parasystémové tvoření. Čeština vykazuje znatelně silnější preferenci pro tvorbu afixálních desubstantivních adjektiv než bulharština (3.2.4.).

V podkapitole 3.3 jsme se věnovali distribuci analytických adjektiv ve srovnání s konkurenčními flektivními desubstantivními adjektivy a předložkovými (pádovými) konstrukcemi. Pokusili jsme se ověřit teoreticky předpovídané rozdíly mezi bulharštinou a češtinou na konkrétním jazykovém materiálu, pocházejícím z námi prováděných sond. Analýza 4 244 českých a 1 213 bulharských příkladů naznačuje, že:

- Neohebná analytická adjektiva se vyskytují v bulharských textech častěji než v českých. Zhruba čtvrtinu námi excerpovaných výskytů tvořila právě tato skupina.
- Naopak v českých textech se využívají flektivní adjektiva častěji než v bulharských. Více než čtvrtina výskytů spadá do této kategorie.
- Výjimky z tohoto základního rámce existují například díky aktuální popularitě určitého slova (viz módní *xumob* v bulharštině).

Na základě **dalších paralelních excerpací**, tentokrát z mluvených textů ze zpravodajských pořadů dvou nejsledovanějších bulharských televizních stanic ve srovnání s psanými texty ze dvou masových deníků, jsme dospěli k těmto poznatkům:

- V poměru k celkovému množství použitých lexikálních jednotek tvoří analytická adjektiva velmi malou skupinu. Jejich význam pro jazykový systém nesmíme přeceňovat.
- Excerpce neprokázaly zásadní rozdíl mezi frekvencí užívání analytických adjektiv v psaných a mluvených masmediálních textech. K tomu je zapotřebí pracovat s většími korpusy.

- I když je počet analytických adjektiv celkově nízký, lze vypořádat, že jsou častěji využívána v méně seriózních médiích. Tato skutečnost signalizuje, že jejich užívání souvisí s vyšším stupněm expresivity.
- Zajímavým postřehem byl také ten, že v mluvených textech všechny výskyty byly v částech prezentovaných moderátory nebo reportéry. Ani jedno užití nebylo v rámci výroků novinářů. Tato skutečnost svědčí o tom, že analytická adjektiva jsou do značné míry specifická pro zpravodajské a publicistické texty, tvořené novináři.
- Ve světle těchto zjištění se potvrzuje, že analytická adjektiva jsou specifickým jevem, který je zvláště v bulharštině sice na vzestupu, ale především v médiích a v několika dalších oblastech (v reklamě, marketingu, technologiích, sportu). V běžné řeči zůstává na periferii.
- Pro média jsou analytická adjektiva (a kompozita s radixoidy a prefixoidy) obzvláště vhodnými prostředky k dosažení intelektualizace, expresivizace a vyšší úspornosti.

IV. V kapitole 4 jsme se podívali na analytická adjektiva jako na **výsledek souhry několika souběžně působících tendencí jazykového vývoje a pragmatických požadavků** charakteristických pro jazyk masových médií. Jedná se o tendenci k internacionalizaci, požadavky úspornosti, expresivnosti a formální neměnnosti a typologickou tendenci k posílení analytismu a aglutinativnosti.

Tendence k internacionalizaci se projevuje nejenom přejímáním nových lexémů a slovtvorných formantů, popř. aktivací lexémů a formantů dříve přejatých, ale též kopírováním cizojazyčných slovtvorných a syntagmotvorných modelů (viz 4.1.). Analytická adjektiva jsou výsledkem přenosu celého „kusu“ syntaxe z angličtiny a jeho následné replikace. Místo toho, aby se nové lexikum morfologicky adaptovalo přejímajícímu jazyku, adaptuje se sám přejímající jazyk. Nakolik se tyto modely v přejímajících slovanských jazycích rozšíří, záleží jak na extralingvistických faktorech, tak na působení opačné tendence k nacionalizaci a adaptaci, která je do velké míry podmíněna strukturálně typologicky.

Pragmatické **požadavky úspornosti a expresivnosti** (viz 4.2.) hrají také nezanedbatelnou roli. Větší ekonomičnost analytických adjektiv oproti konkurenčním kon-

strukcím *flektivní adjektivum + substantivum* nebo *předložková/pádová vazba* a expresivnost pramenící ze sémantického odstínu „novosti“, popřípadě „odbornosti“, jsou vysoce ceněnými vlastnostmi v rámci masové komunikace.

Požadavek formální neměnnosti (viz 4.2.1.) není charakteristický pouze pro jazyk médií, ale pramení z podstaty informačního věku, který si žádá, aby se při adaptaci přijímané jméno co nejméně vzdálilo od původní formální podoby a zůstalo co nejspíše identifikovatelné i v dalších tvarech a derivátech (Šimandl 2001, str. 269). V této souvislosti dospíváme k těmto závěrům:

- Internacionální formanty a struktury, jež jsou předmětem práce, jsou prostředky, jak minimalizovat formální změny. Jsou to prostředky **deflektivizace**, která je doprovázena „syntaktickou relevancí morfologické struktury a její hybridností“ (Uličný 2003, str. 160).
- Flektivní čeština využívá i další deflektivizační struktury: **nominativ jmenovací** nebo tzv. **nominativ značkový**, tj. skloňovací paradigma typu *Gambrinus Extraliga*, *Česká pojišťovna play-off* nebo dokonce *Škoda stromky*.
- Málo diskutovaným faktorem, který tvoření a šíření podobných konstrukcí podporuje, je fulltextové vyhledávání na internetu.
- Neflektivní bulharština mnohem snadněji zachovává názvy značek a firem v nezměněné podobě. I v ní se však podle anglického vzoru vyskytují slovní spojení s názvem značky v těsné antepozici před substantivem, např. *Лада Център*, *Форд сервис*, *Левски фен клуб* a další.
- Specifickým projevem tendence k neměnnosti v bulharštině, který v češtině chybí, je využívání latinky namísto přepisu azbukou (4.2.2.). Zatímco čeština tvoří „ostrůvky nesklonnosti“, bulharština si vypomáhá „ostrůvky latiniky“, např. *US университет*, *новият Samsung Galaxy S5* atd.

Vývojové tendence a pragmatické požadavky působí na pozadí odlišných typologických „šablon“, specifických pro každý jazyk. Tato práce potvrdila často zmiňovanou větší analytičnost bulharštiny. Z našeho pohledu bylo však důležité tuto obecnou tezi precizovat, což bylo cílem finální podkapitoly 4.3. Dospěli jsme k těmto postřehům a závěrům:

- Typologická tendence k analytičnosti a aglutinativnosti v oblasti tvarosloví a slovotvorby se v jednotlivých slovanských jazycích projevuje s různou intenzitou, vyplývající mj. právě z typologického charakteru toho kterého jazyka.
- Nehledě však na rozdíly lze konstatovat, že dříve se ve slovanských jazycích vyskytovala téměř výhradně ohebná jména, jež jsou součástí souboru tvarů, paradigmatu. Nyní přibývá a) slovních formantů, které se nemění a mechanicky se přimykají ke kořenům, aniž by vyvolávaly fúzi či jiné formální změny, a b) slov, která také nemění podobu a o jejichž funkci ve větě rozhoduje slovosled. Opozice *slovo paradigmatické – slovo syntagmatické* tak nejlépe zachycuje typologickou situaci, kterou pozorujeme.
- Souhlasíme s K. Gutschmidtem (Gutschmidt 2003, str. 341–355), že slovotvorba pomocí afixů a afixoidů je projevem aglutinace.
- Naopak, nepovažujeme neohebná adjektiva za projev polysyntetismu, ale analytismu kvůli jejich slovnědruhové polyfunkčnosti a syntagmaticčnosti (slovosledný formant namísto afixální derivace).
- Tradiční pohled na analytismus bulharštiny je značně zplošťující. Vychází z některých vlastností bulharského substantiva, nebere dostatečně v potaz flektivnost slovesa a téměř se nevěnuje přídavnému jménu.
- Zatímco S. Ivančev (Ivančev 1983) rozeznal snížené využívání adjektiv ve prospěch předložkových konstrukcí („analytismus francouzský“), v posledních desetiletích je bulharské přídavné jméno zasaženo novým jevem neměnných analytických adjektiv („analytismus anglický“).

V. Cílem práce bylo přispět k teoretickému uchopení celé škály kompresivních neologických jevů a především neohebných adjektiv cizího původu. Výsledky práce mohou dále posloužit jako podnět ke zpřesnění ortografických doporučení a pravidel a mohou být užitečné rovněž pro překladatelskou praxi. Teoretická klasifikace neologických jevů je důležitá i pro případnou budoucí strojovou analýzu či produkci textů.

Naléhavost otázky povahy námi sledovaných jevů stoupá především v bulharštině, v níž vytváří značná produktivita analytických adjektiv poptávku po jejich srozumitelném popisu.

Domníváme se, že tezi o vyčlenění samostatné produktivní kategorie analytických adjektiv v bulharštině lze využít jako teoretický rámec, nebo alespoň jako inspiraci pro **další výzkum**:

- Především je nutná dodatečná verifikace našich zjištění na rozsáhlém korpusovém materiálu. Zvláště zajímavé by byly starší texty, které by mohly obsahovat „vstupní kolokace“, které importovaly polyfunkčnost cizích lexémů.
- Dále bude velmi zajímavé srovnat frekvenci užívání analytických adjektiv v různých stylech a žánrech.
- Samostatný směr zkoumání se nabízí v oblasti prozodie analytických adjektiv ve srovnání s hybridními kompozity. Ideální by bylo laboratorní zkoumání většího mluveného korpusu, které by vyloučilo subjektivní dojmy výzkumníků.
- Produktivita a sémantická různorodost analytických adjektiv poskytují materiál pro lexikografické práce na případném budoucím **slovníku analytických adjektiv v bulharštině**.
- V neposlední řadě si produktivita analytických adjektiv v bulharštině žádá vypracování srozumitelného vysvětlení pro pedagogickou a širokou veřejnost, včetně uživatelsky jednoduchých pravopisných pravidel.

ODBORNÁ LITERATURA

- Adams 1973: V. Adams. An Introduction to Modern English Word-formation. London: Longman, 1973.
- Andrejčin 1952: Л. Андрейчин. Към въпроса за аналитичния характер на съвременния български език. In: *Български език*. София 1952. щ. 1–2.
- Andrejčin 1978: Л. Андрейчин. Основна българска граматика. София 1978.
- Avgostinova 1997: Т. Avgostinova. Clustering Clitics in Bulgarian Nominal Constituents. In: Proceedings of The 2nd International Conference on Formal Description of Slavic Languages (FDSL-2), Potsdam 1997.
- Avramova 2003: Ц. Аврамова. Словообразователни тенденции при съществителните имена в българския и чешкия език в края на ХХ век. София, 2003.
- Avramova – Osenova 2003: Ц. Аврамова, П. Осенова. Отново по въпроса за границата между сложна дума и словосъчетание. In: *Български език*, бр. 1, 2003, стр. 68–75.
- Вăčваров 1990: Я. Бъчваров. Прояви на езиковата динамика в съвременния български и съвременния чешки език. In: *Съпоставително езикознание*, кн. 4–5, стр. 129–134
- Вăčваров 1996: Я. Бъчваров. Чешкият език в славянски контекст. Голяма чешка библиотека, бр. 4. София 1996.
- Вăčваров 1996: Я. Бъчваров. Динамика и иновации в българския и чешкият език през 90-те години на ХХ век. In: *Litera Scripta Manet. Сборник в чест на 65-годишнината на проф. Василка Радева*. (Съст. Ю. Стоянова, Г. Дачева, Н. Павлова, Н. Михайлова, В. Миланов). София 2005, стр. 521–528
- Вăčваров a kol. 2011: J. Вăčваров a kol. Malý česko-bulharský slovník nespisovné slovní zásoby. Sofia 2011.
- Vajramova 1982: М. Байрамова. Рецензия: А. Grannes. Loan Compounds in Bulgarian Reflecting the Turkish Idefinite Izafet-Construction. Oslo – Bergen – Tromsø,

- Universitetsforlaget, 1980, 56 стр. In: *Съпоставително езикознание*, бр. 4, 1982, стр. 58–67.
- Bajramova 1999: М. Байрамова. Хиперизмите – чуждици (главно с оглед на езика на медиите). In: *Медиите и езикът им / ни*. София, 1999, стр. 122–129.
- Bakardžieva 2007: G. Bakardžieva. O pastech a pastičkách deminutiv. In: *Bohemistika* 2007, č. 3. ISSN 1642–9893, Plovdiv, str. 203–219.
- Baltova 1986: Ю. Балтова. За някои нови явления и тенденции в изграждането на лексикалната система на съвременния български книжовен език. In: *Въпроси на съвременната българска лексикология и лексикография*. София 1986, стр. 74–80.
- Bartošek 1993: J. Bartošek. Jazyk současné české politiky, Univerzita Palackého, Olomouc 1993.
- Bartošek 1997: J. Bartošek. Jazyk žurnalistiky. In: *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. F. Daneš a kol. Praha 1997, str. 42–67.
- Bartošek 2002: J. Bartošek. Tlak profese – specifický faktor ovlivňující jazyk žurnalistiky. In: *Naše řeč*, roč. 85 (2002), č. 2.
- Bartošek 2003: J. Bartošek. Typy zpráv v žurnalistice. In: *České, polské a slovenské literární souvislosti*. Red. I. Fialová. Olomouc 2003, str. 117–123.
- Bauer 1983: L. Bauer. English Word-Formation. Cambridge University Press, Cambridge 1983.
- Bednaříková 2009: B. Bednaříková. Slovo a jeho konverze. Univerzita Palackého, Olomouc 2009.
- Bell 1991: A. Bell. The Language of News Media. Blackpool: Oxford & Cambridge, 1991.
- Vlagoeva 2006: Д. Благоева. Неологизмите в съвременния български език. In: *Български език и литература*, бр. 6, 2006, стр. 16–25.
- Bov – Berov 1976: E. Боев, P. Беров. Учебник по турски език, София 1976.
- Vojadžiev 2002: T. Бояджиев. Българска лексикология. София 2002.
- Vojadžiev – Kusarov – Penčev 1998: T. Бояджиев, И. Куцаров, Й. Пенчев. Съвременен български език. Фонетика, лексикология, словообразуване, морфология, синтаксис. Издателство "Изток - Запад". София 1998.

- Borisenko-Svinarskaja 2009: В. Борисенко-Свинарская. Современные тенденции перестройки лексического состава русского литературного языка. In: *Славистика*. Књига XIII. Београд: Славистичко друштво Србије, 2009, str. 82–88.
- Bosák 1999: J. Bosák. K (oneskorenému) úvodu. In: *Internacionalizacia v súčasných slovanských jazykoch: za a proti*. Bratislava 1999, str. 7–8.
- Bozděchová 1993: I. Bozděchová. Diskosloženiny. In: *Naše řeč* 76, 1993, str. 103–104.
- Bozděchová 1994: I. Bozděchová. Tvoření slov skládáním. Praha 1994.
- Bozděchová 1997: I. Bozděchová. Vliv angličtiny na češtinu. In: *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. F. Daneš a kol. Praha 1997, str. 271–279.
- Brezinski 1980: С. Брезински. "Шоу", "лоби", "диско"..., In: *Вечерни новини*, бр. 94, 1980.
- Buzássyová – Waszakowa 2003: K. Buzássyová, K. Waszakowa. Tendencia k internacionalizácii (s ohľadom na funkčnú diferenciaciu internacionalizácie v rozličných sférach komunikácie. In: *Komparacja systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich. Słowotwórstwo/Nominacja*. Red. I. Ohnheiser. Opole, 2003, str. 49–58.
- Cvrček – Čermák – Schmiedtová 2010: V. Cvrček, F. Čermák, V. Schmiedtová. Slovník komunistické totality. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2010.
- Čermák 1999: F. Čermák. Povaha a souvislosti některých univerzálií v sémantice a morfologii. In: *Čeština – univerzália a specifika*, eds. Z. Hladká a P. Karlík, Masarykova univerzita, Brno 1999, 67–76.
- Čmejrková 2000: S. Čmejrková. Reklama v češtině, čeština v reklamě. Praha 2000.
- Čmejrková 2008: S. Čmejrková. Jazyk médií a jeho konverzacionalizace. In: *Jazykovědné aktuality*, r. XLV (2008), číslo 3 a 4.
- Dančev 1981: А. Данчев. Англицизмите в българския език. In: *Съпоставително езикознание*, кн. 3–5, стр. 190–204.
- Daneš 1985: F. Daneš. Faktor Rh // Rh-faktor // Rh faktor. In: *Naše řeč*, ročník 68 (1985), číslo 4.
- Daneš 1997: F. Daneš. Situace a celkový stav dnešní češtiny. In: *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. F. Daneš a kol. Praha 1997, str. 12–24.

- Daneš 1999: F. Daneš. Jazyk a text. Výbor z lingvistického díla Františka Daneše, část 1.; část 2. Praha 1999.
- Daneš – Dokulil – Kuchař 1967: F. Daneš, M. Dokulil, J. Kuchař a kol. Tvoření slov v češtině 2. Odvozování podstatných jmen. Praha 1967.
- Dobreva 2004: E. Добрева. Демократизация, колоквализация и/или постмодернизация в медийния дискурс, In: *Тенденции и процеси в българския език*. Вачкова К. (съст.). Шумен: Унив. издат. “Епископ Константин Преславски”, 2004, с. 139–174.
- Dokulil 1962: M. Dokulil. Tvoření slov v češtině 1. Teorie odvozování slov. Praha 1962.
- Dokulil 1996: M. Dokulil. Tvoření slov. In: *Čeština – řeč a jazyk*. M. Krčmová a kol. Praha 1996.
- Dokulil 1997: M. Dokulil. Obsah – výraz – význam. Výbor z lingvistického díla Miloše Dokulila, část I. Red. O. Uličný. Praha, FF UK, 1997.
- Dokulil – Kuchař 1997: M. Dokulil, J. Kuchař. Slovo tvorná charakteristika cizích slov. In: *Obsah – výraz – význam. Výbor z lingvistického díla Miloše Dokulila I*. Red. O. Uličný. Praha, FF UK, 1997, str. 224–231.
- Dušková 1998: L. Dušková a kol. Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny. Academia: Praha 1988.
- Fairclough 1992: N. Fairclough. Discourse and Social Change. Cambridge, Polity Press, 1992.
- Filipec 1995: J. Filipec. Neologismy z pohledu francouzské lexikologie a lexikografie. In: *Časopis moderní filologie* 77, 1995, č. 1, str. 42–48.
- Gazda 1991: J. Gazda. Pojmenování s kořenými prepozitivními elementy cizího původu v současné ruštině a češtině. In: *Sborník prací FFBU, řada jazykovědná A 39* Brno, 1991, str. 57–62.
- Gazda 2010: J. Gazda. Integrační tendence v oblasti tvoření slov v současných slovanských jazycích (se zvláštním zřetelem k situaci v ruštině a češtině). In: *Integrace v jazycích – jazyky v integraci*. Praha: Nakladatelství LN, 2010. Str. 83–98.
- Gazda 2012: J. Gazda. Dynamika jazykových procesů v transformačním a posttransformačním období vývoje ruské společnosti. Habilitační práce, Brno 2012.

- Gladkova 1997a: H. Gladkova. Porovnání publicistického stylu v češtině a bulharštině. In: *Práce z dějin slavistiky a česko-jinoslovanských vztahů XVIII*. Praha 1997, str. 165–172.
- Gladkova 1997b: X. Гладкова. Някои бележки във връзка със статута на разговорната разновидност в чешкия и българския език. In: *Общност и многообразие на славянските езици. Сборник в чест на проф. Иван Леков*. София, стр. 147–151.
- Gladkova 2000: H. Gladkova. Kompozita se samo- a sebe- ve slovanských jazycích. In: *Studia etymologica Brunensia* 1. I. Janyšková, H. Karlíková (eds.). Praha 2000, str. 317–328.
- Gladkova – Likomanova 2002: X. Гладкова, И. Ликоманова. Языковая ситуация : Истоки и перспективы (болгаро-чешские параллели). Praha – Sofie 2002.
- Golanova 1998: E. Голанова. О “мнимых сложных словах” (развитие класса аналитических прилагательных в современном русском языке). In: *Лику языка. К 45-летию научной деятельности Е. А. Земской*, редактор М. Головинская, 1998, стр. 31–39.
- Gulová 1986: H. Gulová. The grammatical gender of originally Turkish Nouns in Bulgarian. In: *Les Études Balkaniques Tchécoslovaques VII*. Praha: Univerzita Karlova, 1986. str. 177–206.
- Gutschmidt 1998a: K. Gutschmidt. Общие тенденции и специфические формы их реализации в современных славянских языках. In: *Jazykovědný časopis* 49, 1998, str. 15–26.
- Gutschmidt 1998b: K. Gutschmidt. Понятието тенденция в Пражката лингвистична школа и неговото значение за синхронното изучаване на славянските езици. In: *Slavica Pragensia ad tempora nostra*. Praha 1998, str. 97–104.
- Gutschmidt 2003a: K. Gutschmidt. Типологични тенденции. In: *Komparacja systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich. Słowotwórstwo/Nominacja*. Red. I. Ohnheiser. Opole 2003, str. 339–356.
- Gutschmidt 2003b: K. Gutschmidt. Словообразовательные инновации (преморфемные дериваты) в славянских языках точки зрения когнитивной лингвистики. In: *Procesy innowacyjne w językach słowiańskich. Prace Slawistyczne 114 SOW*. Warszawa 2003, str. 63–76.

- Halpern 1995: A. Halpern. On the Placement and Morphology of Clitics. CSLI Lecture Notes. Cambridge University Press, 1995.
- Hatcher 1954: A. G. Hatcher. Modern English Word-formation and Neo-Latin: A Study of the Origins of English (French, Italian, German) Copulative Compounds. Baltimore: John Hopkins Press, 1954.
- Hauser 1997: P. Hauser. Prefixace, její povaha a místo v slovtvorné soustavě. In: *Slovo* 4, 1997, str. 3–8.
- Havránek 1932: B. Havránek. Vývoj spisovného jazyka českého. Praha 1932.
- Havránek 1963: B. Havránek. Srovnávací studium struktury spisovných jazyků slovan-
ských. In: *Čs. přednášky pro V. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii*. Praha 1963, str. 5–10.
- Hilmar 2010: B. Хилмар: Miscelanea za новите англицизми в българския и немския
език като лексиколожки, лексикографски и транслационен проблем. In:
Слово и словесност. Сборник в чест на доц. д-р Юлия Балтова. ЕМАС,
София 2010, str. 48–59.
- Hoffmannová 2008: J. Hoffmannová. Jazyková neformálnost a „kolokvializace“ v
českých médiích. In: *Jazykovědné aktuality XLV (2008)*, číslo 3 a 4.
- Chomsky 1986: N. Chomsky. Knowledge of Language. New York, Praeger, 1986.
- Chloupek 1978: J. Chloupek. Publicistický styl jako pole jazykového vývoje. In: *Česko-
slovenské přednášky pro VIII. mezinárodní sjezd slavistů v Záhřebu*. Praha 1978,
str. 35–41.
- Isačenko 1939–1940: A. Isačenko, Versuch einer Typologie der Slavischen Sprachen.
In: *Linguistica Slovaca I–II*.
- Ivančev 1977: С. Иванчев. Един неописан семантико-словообразователен глаголен
модел на съвременния български книжовен език. In: *Закономерности на
развитието на славянските езици*. София 1977, str. 37–54.
- Ivančev 1978: С. Иванчев. Приноси в българското и славянското езикознание.
София 1978.
- Ivančev 1983: С. Иванчев, Прилагателното под режим на аналитизъм, Български
език, кн. 4, стр. 301–304.
- Ivančev 1990: С. Иванчев. Българският език – класически и екзотичен. София
1990.

- Jakobson 1958: R. Jakobson. Typological Studies and Their Contribution to Historical Comparative Linguistics. In: *Proceedings of the 8th International Congress of Linguistics*, Oslo, str. 17–35,.
- Janovec 2003: L. Janovec. Produktivnost některých slovotvorných komponentů v bulharštině a češtině. In: *Dynamika a inovace v češtině a bulharštině (90. léta 20. století)*. ÚJČ AV ČR, Praha 2003, str. 79–84.
- Janovec – Rangelova 2005: L. Janovec, A. Rangelova. Suffixoidy a suffixoidní lexémy u substantivních kompozit. In: *Neologizmy v dnešní češtině*. O. Martincová a kol. ÚJČ AV ČR, Praha 2005, str. 85–98.
- Jedlička 1978: A. Jedlička. Spisovný jazyk v současné komunikaci. Praha 1978.
- Jedlička 1987: A. Jedlička. Projevy a prostředky dynamiky v současné spisovné češtině a slovenštině. In: *SlavPrag XXX 1987*, str. 57–75.
- Jiráček – Burton 2001: J. Jiráček, G. Burton. Úvod do studia médií. Brno 2001.
- Jiráček – Köpplová 2009: J. Jiráček, B. Köpplová. Masová média. Vyd. 1. Praha, Portál, 2009.
- Jiráček – Říhová 2000: J. Jiráček, B. Říhová. Politická komunikace a média. Praha 2000.
- Jordanova 1978: Л. Йорданова. Неологизмите в българския книжовен език. In: *Въпроси на българската лексикология*, стр. 85–101.
- Jordanova 1980: Л. Йорданова. Новите думи в съвременния български език. София 1980.
- Jordanova 1993: Л. Йорданова. Езикът на промяната, София 1993.
- Kalajdzievová 2013: N. Kalajdzievová. Abreviace v současné bulharštině ve srovnání s češtinou. Disertační práce, FF UK, Ústav slavistických a východoevropských studií, Praha 2009.
- Kirova 2012: Л. Кирова. За един модел на сложна номинация, проникнал с турски заемки, и неговото развитие в съвременния български език. In: *LiterNet*, 3. 5. 2012, № 5 (150).
- Kochová 2005a: P. Kochová. Prefixace u nových substantiv. In: *Neologizmy v dnešní češtině*. O. Martincová a kol. ÚJČ AV ČR. Praha 2005, str. 76–84.
- Kochová 2005b: P. Kochová. Nové iniciálové zkratky. In: *Neologizmy v dnešní češtině*. O. Martincová a kol. ÚJČ AV ČR. Praha 2005, str. 242–248.

- Komárek 1999. M. Komárek. Recenze pro „Nová slova v češtině. Slovník neologizmů“.
In: *Slovo a slovesnost*, Praha 1999, č. 60, str. 67–69.
- Kořenský 1995: J. Kořenský. Pojem gramatické změny a pojem synchronní dynamika.
In: *Języki słowiańskie 1945–1995: gramatyka – leksyka – odmiany*. Red. S. Gajda. Opole 1995, str. 113–117.
- Kostomarov 1996. В. Г. Костомаров. „Изафет“ в русском синтаксисе словосочетания? In: *Словарь. Грамматика. Текст: Сб. ст. М.*, 1996, str. 212–217.
- Kraus 1972: J. Kraus. On the stylistical-semantic analysis of adjectives in journalistic style (a quantitative approach). In: *Prague Studies in Mathematical Linguistics* 4, 1972, str. 95–106.
- Kraus 2008: J. Kraus. Jazyk v proměnách komunikačních médií. Praha 2008.
- Krysin 2001: Л. Крысин. Новые аналитические прилагательные и явления хиатуса.
In: *Жизнь языка: Сб. ст. к 80-летию М. В. Панова*. М. 2001, стр. 189–196.
- Kučera 1995: K. Kučera. K nejnovějším vlivům angličtiny na český jazyk In: *Přednášky z XXXIV. a XXXV. běhu LSSS, FF UK*. Praha 1995, str. 77–82.
- Lekov 1958: И. Леков. Словообразователи склонности на славянските езици. София 1958.
- Likomanova 2003: И. Ликоманова. Прояви на тенденцията за езикова икономия в южнославянските езици. In: *Komparacija systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich. Słowotwórstwo/Nominacja*. Red. I. Ohnheiser. Opole, str. 306–315.
- Lotko 2000: E. Lotko. O záporných slovech v novém slovníku neologizmů. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Philosophica. Philologica* 72, 2000, str. 173–176.
- Lotko 2002: E. Lotko. O některých vývojových tendencích v současné slovní zásobě a jejich příčinách (na materiálu češtiny, slovenštiny a polštiny). In: *Studia Slavica* V. Ostrava 2002.
- Matthews 1991: P. H. Matthews. Morphology. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.

- Marchand 1969: H. Marchand: The categories and types of present-day English word-formation: a synchronic and diachronic approach, 2nd edn. München: C. H. Beck, 1969.
- Marinova 2007: E. Маринова. Полуфункциональные неизменяемые слова в современном русском языке. In: *Русская словесность в контексте мировой культуры*. Н. Новгород 2007, стр. 295–300.
- Marinova 2010: E. Маринова. Вопрос об анаитических прилагательных в отечественной и зарубежной лингвистике. In: *Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского*, 2010, № 4 (2), стр. 628–630.
- Martincová 1983: O. Martincová. Problematika neologismů v současné spisovné češtině. Praha 1983.
- Martincová 1987: O. Martincová. Vývojové procesy v současné české slovní zásobě. In: *Dynamika současné češtiny z hlediska lingvistické teorie a školské praxe*. Praha 1988, str. 105–112.
- Martincová 1996: O. Martincová. Dopisy čtenářů jako zdroj nového lexika. In: *Spisovnost a nespisovnost dnes*. Red. R. Šrámek. Brno 1996, str. 117–120.
- Martincová 1997: O. Martincová. Konkurence prefixálních komponentů v novém lexiku. In: *Slovo* 4, 1997, str. 23–27.
- Martincová 2005a: O. Martincová. Internacionalizace a vyrovnávací tendence. In: *Internationalizmy v nové slovní zásobě*. ÚJČ AV ČR, Praha 2003, str. 17–22.
- Martincová 2005b: O. Martincová. Nová slovesná pojmenování. In: *Neologizmy v dnešní češtině*. O. Martincová a kol. ÚJČ AV ČR. Praha 2005, str. 119–133.
- Martincová 2005c: O. Martincová. Nová příslovečná pojmenování. In: *Neologizmy v dnešní češtině*. O. Martincová a kol. ÚJČ AV ČR. Praha 2005, str. 134–146.
- Martincová 2005d: O. Martincová. Nová víceslovná pojmenování. In: *Neologizmy v dnešní češtině*. O. Martincová a kol. ÚJČ AV ČR. Praha 2005, str. 212–231.
- Martincová a kol. 1998: O. Martincová a kol. Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 1, Praha 1998.
- Martincová a kol. 2004: O. Martincová a kol. Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2, Praha 2004.
- Martincová a kol. 2005: O. Martincová a kol. Neologizmy v dnešní češtině. ÚJČ AV ČR. Praha 2005 (NDČ).

- Martincová – Rangelova 1996: O. Martincová, A. Rangelova. Към проблематиката на контактовете неологизми. In: *Езикът и социалните контакти. Проблеми на социолингвистиката V. Международно социолингвистично дружество*. София 1996, стр.197–200.
- Martincová – Savický 1987: O. Martincová, N. Savický. Hybridní slova a některé obecné otázky neologie. In: *Slovo a slovesnost 2*, 1987, str. 124–139.
- Martincová – Vačkova 1992: O. Мартинцова, К. Ваčkova. Из чешката и българската неология. Съпоставително езикознание, бр. 2, 1992, стр. 11–18.
- Martinet 1955: A. Martinet, *Economie des changements phonétiques. Traité de phonologie diachronique*. Bern, Francke, 1955.
- Mathesius 1911/1970: V. Mathesius. O potenciálnosti jevů jazykových. In: *U základů pražské jazykovědné školy*. K vydání připravil J. Vachek. Praha 1970, s. 5–34.
- Mathesius 1932: V. Mathesius. O požadavku stability ve spisovném jazyce. In: *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Praha 1932, str. 14–32.
- Matijašević 2000: E. Матияшевич. Деривационные процессы в славянских языках конца XX. столетия. In: *V. Международный симпозиум Состояние и перспективы сопоставительных исследований русского и других языков. Доклады. Белград – Ниш, 30 мая – 1 июня 2000*. Белград 2000, стр. 142–148.
- Mejstřík 1965: V. Mejstřík. Tzv. hybridní složeniny a jejich stylová platnost. In: *Naše řeč*, ročník 48 (1965), č. 1.
- Mejstřík 2000: V. Mejstřík. K zpracování nových kompozit ve výkladovém slovníku. In: *Nová slovní zásoba ve výkladových slovnících*. ÚJČ AV ČR, Praha 2000, str. 28–34.
- Mitter 2003: P. Mitter. Složená hybridní substantiva s prvním komponentem cizího původu v současné češtině. Ústí nad Labem: UJEP, 2003, str. 94–98.
- Mluvnice češtiny. Fonetika. Fonologie. Morfonologie a morfemika. Tvoření slov. Díl I. ÚJČ AV ČR. Praha 1986. (MČ1)
- Mluvnice češtiny. Tvarosloví. Díl II. ÚJČ AV ČR. Praha 1986. (MČ2).
- Molotkov 1969: A. Молотков. Есть ли в русском языке категория неизменяемых прилагательных? In: *Вопросы языкознания*, 1969. № 6.

- Mravinacová 2000: J. Mravinacová. K některým jevům morfologické adaptace anglicizmů. In: *Nová slovní zásoba ve výkladových slovnících*. ÚJČ AV ČR, Praha 2000, str. 98–104.
- Mravinacová 2005: J. Mravinacová. Přejímání cizích lexémů. In: *Neologizmy v dnešní češtině*. O. Martincová a kol. ÚJČ AV ČR. Praha 2005, str. 187–211.
- Murdarov 1983: B. Мурдаров. Съвременни словообразователни процеси. София 1983.
- Murdarov 2003: B. Мурдаров. Речник на слятото, полуслятото и разделното писане за 21. век, Просвета, София 2003.
- Murdarov 2008: B. Мурдаров. Правописни правила за новите сложни думи и съставни наименования. In: *Българска реч*, 2008, č. 2–3, str. 23–26.
- Nagórko 2003. A. Nagórko. Tendencje w sferze pragmatyczno-stylistycznej. In: *Komparacja systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich. Słowotwórstwo/Nominacja*. Red. I. Ohnheiser. Opole 2003, str. 189–197.
- Nekvapil – Nekula 2006: J. Nekvapil, M. Nekula. K jazykové situaci v nadnárodních podnikách působících v České republice. In: *Slovo a slovesnost* 67, 83–95.
- Němec 1968: I. Němec. Vývojové postupy české slovní zásoby. Praha 1968.
- NDČ 2005: Neologizmy v dnešní češtině. O. Martincová a kol. ÚJČ AV ČR. Praha 2005.
- Neščimenko 2003a: Г. Нещименко. Тенденция языковой экономии – общие вопросы. In: *Komparacja systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich. Słowotwórstwo/Nominacja*. Red. I. Ohnheiser. Opole, 285–287.
- Neščimenko 2003b: Г. Нещименко. Языковая экономия как импульс динамики номинационной системы. In: *Komparacja systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich. Słowotwórstwo/Nominacja*. Red. I. Ohnheiser. Opole, 288–305.
- Nicolova 1980: P. Ницолова. За интелектуализацията на съвременния български книжовен език. In: *Проблеми на езиковата култура*. София 1980, стр. 79–87.
- Nicolova 2008: P. Ницолова. Българска граматика. Морфология. София 2008.
- Niševa 2009: B. Niševa. Inovační procesy v české a bulharské jazykové situaci (Na materiálu jazyka médií). Disertační práce, FF UK, Ústav slavistických a východoevropských studií, Praha 2009.

- Ohnheiser 2003a: I. Ohnheiser. Системно-структурные тенденции. In: *Komparacja systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich. Słowotwórstwo/Nominacja*. Red. I. Ohnheiser. Opole 2003, str. 317–338.
- Ohnheiser 2003b: I. Ohnheiser. Интернационализмы в словаре и в тексте. In: *Internacionalizmy v nové slovní zásobě*. ÚJČ AV ČR, Praha 2003, str. 115–125.
- Opavská 2005a: Z. Opavská. Nová pojmenování osob. In: *Neologizmy v dnešní češtině*. O. Martinčová a kol. ÚJČ AV ČR. Praha 2005, str. 19–39.
- Opavská 2005b: Z. Opavská. Komponenty e-, i-, m- v nové slovní zásobě. In: *Neologizmy v dnešní češtině*. O. Martinčová a kol. ÚJČ AV ČR. Praha 2005, str. 232–241.
- Osvaldová 2001: B. Osvaldová. Zpravodajství v médiích. Praha, Karolinum, 2001.
- Osvaldová – Halada 1999: B. Osvaldová, J. Halada. Encyklopedie praktické žurnalistiky, Praha, Libri, 1999.
- Ranov 1971: М. В. Панов. Об аналитических прилагательных. In: *Фонетика. Фонология. Грамматика. К 70-летию А.А.Реформатского*. Москва 1971.
- Ranov 1999: М. В. Панов. Позиционная морфология русского языка. Москва, ЯРК, 1999.
- Perniška 1978: E. Perniška. Словообразователи и семантични тенденции при относителните прилагатели в съвременния български книжовен език. In: *Помагало по българска морфология. Имена*. София 1978, стр. 376–383.
- Perniška 1993: E. Perniška. За системността в лексикалната многозначност на съществителните имена. София 1993.
- Perniška 2000: E. Perniška. Асистемни иновации при детерминацията в съвременния български език – за или против. In: *В памет на проф. Русин Русинов*. Езиковедски изследвания. Велико Търново 2000, str. 69–74.
- Radeva 1987: B. Radeva. Българското словообразуване. София 1987.
- Radeva 1990: B. Radeva. Наблюдения върху новите думи в българския език. In: *Славистични изследвания*, т. 6. София 1990, стр. 83–91.
- Radeva 1991: B. Radeva. Словообразуването в българския книжовен език. София 1991.
- Rangelova 1995: A. Rangelova. Bulharské práce v oblasti neologie. In: *Časopis moderní filologie* 77, č. 2, 1995, str. 111–112.

- Rangelova 1997: A. Rangelova. Projevy nevyhraněnosti kompozice a suffixace v nové slovní zásobě. In: *Slovo* 4, 1997, str. 27–32.
- Rangelova 2005: A. Rangelova. Neosémantizmy a neosémantizační procesy. In: *Neologizmy v dnešní češtině*. O. Martinčová a kol. ÚJČ AV ČR. Praha 2005, str. 159–179.
- Rejzek 1993: J. Rejzek. K formální adaptaci anglicismů. In: *Naše řeč* 76, 1993, s. 26–30.
- RJSO 1968: Русский язык и советское общество. Кн. 3. Морфология и синтаксис современного русского языка / Под ред. М.В. Панова. М. 1968.
- Selimski 1971: Л. Селимски, Словообразователната и морфологическа структура на прилагателните имена от чужд произход в българския език. In: *Филологически изследвания*. София 1971, стр. 121–139.
- Selimski 2003: Л. Селимски. Прояви на тенденцията към интернационализация в южнославянските езици. In: *Komparacja systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich. Słowotwórstwo/Nominacja*. Red. I. Ohnheiser. Opole 2003, str. 103–126.
- Sgall 1995: P. Sgall. Prague School Typology. In: *Approaches to Language Typology*. M. Shibatani and T. Bynon (eds.), Clarendon Press, Oxford, pp. 49–84.
- Sgall – Hronek 1992: P. Sgall, J. Hronek. Čeština bez příkras. Praha 1992.
- Sgall – Skalička 1994: P. Sgall, V. Skalička. Praguian Typology of Languages. In: *The Prague School of Structural and Functional Linguistics*. F. Luelsdorff (ed.), Benjamins, Amsterdam 1994.
- Sixtová 2003: H. Sixtová. K otázce adjektiv ovlivněných angličtinou v češtině a v bulharštině. In: *Internacionalizmy v nové slovní zásobě*. ÚJČ AV ČR, Praha 2003, str. 99–105.
- Skalička 1941: V. Skalička. Vývoj české deklinace. JČMF, Praha 1941.
- Skalička 1949 (2004): V. Skalička. O analogii a anomalii. In: *Vladimír Skalička. Souborné dílo. 1. díl*. Ed.: F. Čermák, J. Čermák, P. Čermák, C. Poeta. Praha 2004, 411–433.
- Skalička 1951: V. Skalička. Typ češtiny. Slovanské nakladatelství, Praha 1951.
- Skalička 1958: V. Skalička, Typologie slovanských jazyků, zvláště ruštiny. In: *Československá rusistika*, 3, str. 73–84.

- Skalička 1974: V. Skalička. Typologische Vergleich der Balkansprachen. In: *Les études balkaniques tchécoslovaques*, 5, str. 5–14.
- Słowotwórstwo/Nominacja 2003: Słowotwórstwo/Nominacja. Red. I. Ohnheiser. Opole 2003.
- Srpová 1998: H. Srpová. K aktualizaci a automatizaci v současné psané publicistice. Ostrava, Ostravská univerzita, 1998.
- Stančeva 1996: П. Станчева. Демократизация и интелектуализация на езика на медиите. София 1996.
- Stich 2004: A. Stich. Jazykověda – věc veřejná. Praha 2004.
- Stoeva 1999: Т. Стоева. Структурные и просодические характеристики новых сложных слов болгарского и русского языков с компонентами интернационального характера. In: *Съпоставително езиковедие*. София 1999, č. 1, str. 5–11.
- Stojanov 1977: Ст. Стоянов. Словообразуването в българския език. София 1977.
- Stojanov a kol. 1983: Ст. Стоянов и кол. Граматика на съвременния български език, том II – Морфология. БАН, София 1983.
- Stulajterová 2003: A. Stulajterová. K problematike adaptácie nových anglicizmov v systéme slovenského jazyka. Banská Bystrica 2003, str. 89-106.
- Světlá 2003: J. Světlá. Proces internacionalizace lexika v oblasti cestovního ruchu. In: *Internacionalizmy v nové slovní zásobě*. ÚJČ AV ČR, Praha, 2003, str. 174–181.
- Světlá 2005a: J. Světlá. Nová abstraktní pojmenování. In: *Neologizmy v dnešní češtině*. O. Martincová a kol. ÚJČ AV ČR. Praha 2005, str. 54–68.
- Světlá 2005b: J. Světlá. Nová adjektivní pojmenování. In: *Neologizmy v dnešní češtině*. O. Martincová a kol. ÚJČ AV ČR. Praha 2005, str. 99–118.
- Svobodová 1996: D. Svobodová. Anglické výrazy v českém publicistickém stylu. In *Naše řeč* 79, 1996, str. 99–102.
- Svobodová 1999: D. Svobodová. Anglická a hybridní kompozita v současné češtině a jejich adaptace. In: *Naše řeč* 82, 1999, str. 122–126.
- Šarošnikov 1998: В. Н. Шапошников. Русская речь 1990-х. Современная Россия в языковом отображении. Москва: Малп, 1998.
- Šebesta 2001: K. Šebesta. Jazyk zpráv. In: *Zpravodajství v médiích*. Praha 2001, str. 108–126.

- Šebesta 2004: K. Šebesta. Cesty k mediálním textům. In: *Rozvoj české společnosti v Evropské unii*. III. díl. Média, teritoriální studia. Red. J. Končelík, B. Köpplová, I. Prazová, J. Vykoukal. Praha 2004, str. 109–115.
- Šimandl 2000: J. Šimandl. Morfologická problematika v jazykové poradně (1. část), II. In: *Naše řeč*, ročník 83 (2000), číslo 2.
- Šimandl 2001: J. Šimandl. Počešťování a dnešní české tvarosloví. In: *Čeština – univerzália a specifika* 3. Brno: Masarykova univerzita, 2001, str. 265–275.
- Šlosar 1999: D. Šlosar. Česká kompozita diachronně, Brno 1999.
- Šmilauer 1971: V. Šmilauer. Novočeské tvoření slov. Praha 1971.
- Šmídová 2001: P. Šmídová. Radixoid tele- v informační společnosti. In: *Jazykovědné aktuality XXXVIII*, 2001, č. 3, str. 59–65.
- Uhlířová 1993: L. Uhlířová. Inovační procesy v slovanské nominální skupině: procesy determinační. In: *Slavia* 62, 1993, str. 131–143.
- Uhlířová 1997: Л. Ухлиржова. За езика на българските вестници (развойна динамика на изречението). In: *Съпоставително езикознание*, бр. 1, 1997, стр. 33–49.
- Uhlířová 1998a: L. Uhlířová. Zálivgate. In: *Naše řeč* 81, č. 4, 1998, str. 218–219.
- Uhlířová 1998b: Л. Ухлиржова. Българското прилагателно “под режима” на медийния език. In: *Съпоставително езикознание* 23, 1998, стр. 25–38.
- Uhlířová 2006: L. Uhlířová. Ke stavu pravopisné a výslovnostní kodifikace bulharštiny po roce 2000. In: *Slavia* 75, 2006, č. 1, s. 51–67.
- Uličný 2003: O. Uličný. K deflektivizačním tendencím ve slovanských jazycích. In: *Česká slavistika 2003. České přednášky pro XIII. mezinárodní kongres slavistů, Ljubljana 15.–21. 8. 2003.* / Ed. Ivo Pospíšil, Miloš Zelenka. Academia, Praha 2003, str. 155–163.
- Ullmann 1966: S. Ullmann. Semantic Universals. In: J. Greenberg, ed. (2. ed.), *Universals of Language*. M.I.T. Press, Cambridge 1966, pp. 217–262.
- Vačkov 1997: В. Вачков. Формални модели на родова адаптация на английските заемки в българския и чешки език. In: *Съпоставително езикознание*, бр. 2, 1997, стр. 19–25.
- Vačkov 1998a: V. Vačkov. Význam konfrontativního výzkumu pro typologický popis slovanských jazyků. Příklad bulharských konverzních adjektiv. In: *Slavica*

*Pragensia ad tempora nostra. Konference ke 150. výročí založení stolice slovan-
ské filologie na Karlově univerzitě.* (Ved. red. Hana Gladkova a Vladimír Kříž),
str. 118–122.

Vačkov 1998b: V. Vačkov. Именен род на англицизмите в български, чешки и
словашки. In: *Юбилеен сборник 25 години Шуменски университет "Епископ
Константин Преславски"*. Шумен 30. 9.– 1. 10. 1996 г. Доклади. Шумен
1998, стр. 41–49.

Vačkov 1998c: V. Vačkov. Reduplicated Objects and Information Articulation in Bul-
garian and Macedonian. Papers from the 2nd Conference on Formal Approaches
to South Slavic Languages, University of Trondheim Working Papers in Linguis-
tics, 1998.

Vačkov – Vačkova 1998: K. Ваčkova, B. Ваčkov. Словообразуване и анализъм.
Типологична обусловеност на някои словообразователни процеси в
съвременния български език. In: *Славянска филология. Доклади за XII
международен конгрес на славистите. Краков 1998.*, София 1998, стр. 95–
109.

Vačkov – Vačkova 2003: V. Vačkov, K. Vačkova. Езиковите средства за европейска
интеграция – нов обект за стандартизационна активност. In: *Internacionaliz-
my v nové slovní zásobě. Sborník příspěvků z konference. Praha, 16.–18. 6. 2003.*
ÚJČ AV ČR, Praha 2003, str. 23–34.

Vačkov – Vačkova 2004: V. Vačkov, K. Vačkova. Европрилагателни: възникване и
строеж. Актуални проблеми в типологията на славянските прилагателни. In:
Jazyk v komunikácii - Medzinárodný zborník venovaný Jánovi Bosákovi. Bratisla-
va 2004, str. 161–167.

Vačkova 1999: K. Ваčkova. Интернационализационни процеси в българския език
от края на XX век. In: *Internacionalizácia v súčasných slovanských jazykoch: za
a proti.* Red. Ján Bosák. Bratislava 1999, str. 59–66.

Vačkova – Vačkov 1998: K. Ваčkova, B. Ваčkov. Продуктивни словообразователни
модели в българския език от края на XX в. (Сравнения с чешки). In: *Práce z
dějin slavistiky XX*, Praha 1998.

Vačkova – Vačkov 1999: V. Vačkov, K. Vačkova. Европрилагателни: възникване,
строеж и правопис. In: *Български език, 1999–2000, № 4–5*, стр. 157–161.

- Vačkova – Vačkov 2003: К. Вачкова, В. Вачков. Евролингвистични иновации в славянските стандартни езици. In: *Славянска филология*, т. 23. София 2003, стр. 122–131.
- Vačkova – Vačkov 2014: К. Вачкова, В. Вачков. Стилистичната революция в езика на българските медии в сравнение с чешките. *Słowjanske spisovne reče a medije*. Mjezynarodna konferenca Komisije za slowjanske spisovne reče pri Mjezynarodnym komiteju slawistow 18. – 21. 6. 2014, Budyšin/Bautzen (v tisku)
- Videnov 1990: М. Виденов. Съвременната българска градска езикова ситуация, София 1990.
- Videnov 1999: М. Виденов. Стилистичната революция във вестникарския език. In: *Езикът на медиите*. ВСУ “Черноризец Храбър”. Варна 1999.
- Videnov 2003: М. Виденов. Българската езикова политика. София 2003.
- Vysekalová – Komárková 2001: J. Vysekalová, R. Komárková. *Psychologie reklamy*. Praha, Grada Publishing, 2001.
- Waszakowa 2003: К. Waszakowa. Kognitywne aspekty tworzenia nowych derywatów słowotwórczych (na przykładzie języka polskiego). In: *Komparacja systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich. Słowotwórstwo/Nominacja*. Red. I. Ohnheiser. Opole 2003, str. 411–435.
- Zipf 1949: G. K. Zipf. *Human Behavior and the Principle of Least Effort*. Cambridge (Mass.), Addison-Wesley Press, 1949.
- Zemskaja 1996: Е. Земская. Активные процессы современного словопроизводства. In: *Русский язык конца XX столетия (1985–1995)*. Языки русской культуры. Москва 1996, стр. 90–141.
- Zemskaja 2004: Е. Zemskaja. Analytische und agglutinative Tendenzen im Russischen. In: *Die europäischen Sprachen auf dem Wege zum analytischen Sprachtyp*. Herausgegeben von Uwe Hinrichs. Band I. Harrassowitz Verlag. Wiesbaden 2004. S. 285–292.
- Zemskaja 2005: Е. Земская. Словообразование как деятельность. Москва 2005.
- Zemskaja – Jermakova – Rudnik-Karwat 1998: Е. А. Земская, О. П. Ермакова, З. Рудник-Карват. Активные процессы в словообразовании современных славянских языков (на материале русского и польского языков). In:

Славянское языкознание. XII. Международной съезд славистов, Краков 1998 г. Доклады российской делегации. (Отв. ред. О. Н. Трубачев). Москва 1998, стр. 296–311.

Ziková 2001: M. Ziková. Substantivní neologismy a jejich parasystémový charakter. In: *Naše řeč*, ročník 84 (2001), č. 2.

POUŽITÉ SLOVNÍKY A GRAMATIKY

Bulharské slovníky a gramatiky

- БГМ 2008: Р. Ницолова. Българска граматика. Морфология. София 2008.
- БТР 2008: Български тълковен речник. Четвърто издание. Допълнено и преработено от Димитър Попов. Наука и изкуство. София, 2008.
- ГСБЕ/2 1983: Граматика на съвременния български език. Том 2/Морфология. (Гл. ред. С. Стоянов). БАН, ИБЕ. София 1983. (Граматика 2)
- НПРБЕ 2002: БАН. Нов правописен речник на българския език. Хейзъл 2002.
- ОПРБЕ 2012: Официален правописен речник на българския език. Българска академия на науките. Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“. София, Просвета, 2012.
- РНДЗБЕ 2001: Емилия Пернишка, Диана Благоева, Сия Колковска. Речник на новите думи и значения в българския език. Наука и изкуство. Първо издание. София 2001.
- РНДБЕ 2010: Емилия Пернишка, Диана Благоева, Сия Колковска. Речник на новите думи в българския език (От края на XIX и първото десетилетие на XX век). Наука и изкуство. Първо издание. София 2010.
- РЧД 2007: Речник на чуждите думи в българския език. Пето издание. Допълнено и преработено от Емилия Пернишка. София 2007.
- СРСБКЕ 1999: Словообразователен речник на съвременния български книжовен език. Ред. Й. Пенчев. София 1999.
- ЧБР I. 2002: Чешко-български речник. Česko-bulharský slovník. Ред. С. Иванчев. т. I. А–О. София 2002.
- ЧБР II. 2002: Чешко-български речник. Česko-bulharský slovník. Ред. С. Иванчев. т. II. Р–Ž. София 2002.

České slovníky a gramatiky

AGSČ 2013: Akademická gramatika spisovné češtiny. F. Štícha a kol., vydání 1., Academia, Praha 2013.

ASCS 2001: Akademický slovník cizích slov. (Kolektiv autorů pod vedením V. Petráčkové a J. Krause). Academia, Praha 2001, dotisk, 1998, 2000.

MČ1: Mluvnice češtiny 1. Fonetika. Fonologie. Morfonologie a morfemika. Tvoření slov. (Věd. red. Jan Petr). Praha 1986.

NSČ1: Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 1. (O. Martincová a kol.). Praha 1998.

NSČ2: Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2. (O. Martincová a kol.). Praha 2004.

Sochová – Poštolková 1994: Z. Sochová, B. Poštolková. Co v slovnících nenajdete. Novinky v současné slovní zásobě. Praha 1994.

TSČ2: Tvoření slov v češtině 2. Odvozování podstatných jmen. (F. Daneš, M. Dokulil, J. Kuchař a kol.). Praha 1967.

SOUPIS ZDROJŮ A PRAMENŮ

Zdroje a prameny bulharského materiálu

BG Speech: Databáze mluvené bulharštiny BG Speech <http://www.bgspeech.net>

BNK: Bulharský národní korpus: Български национален корпус:
http://www.ibl.bas.bg/BGNC_bg.htm

INFOLEX: Инфолекс, информационен портал за българска лексикология и лексикография: <http://neolex-bg.org/bg/>

ОПРБЕ 2012: Официален правописен речник на българския език. Българска академия на науките. Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“. София, Просвета, 2012.

РНДЗБЕ 2001: Емилия Пернишка, Диана Благоева, Сия Колковска. Речник на новите думи и значения в българския език. Наука и изкуство. Първо издание. София 2001.

РНДБЕ 2010: Емилия Пернишка, Диана Благоева, Сия Колковска. РЕЧНИК Речник на новите думи в българския език (От края на XIX и първото десетилетие на XX век). Наука и изкуство. Първо издание. София 2010.

Vlastní excerpce: týdeník Kapital a deník Kapital Daily 2013, dále deníky Дневен Труд, Всеки ден, Дневник a zpravodajské pořady televizí БНТ a bTV.

Zdroje a prameny českého materiálu

ČNK: Český národní korpus – SYN2013. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013: <http://www.korpus.cz>

NEOMAT: databáze Neomat, verze 2.0 Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2011, <http://www.neologismy.cz/>

NSČ1: Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 1. O. Martinová a kol., Praha 1998.

NSČ2: Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2. O. Martinová a kol., Praha 2004.

Vlastní excerptce (za použití archivu mediálních textů společnosti Newton Media, a. s.):
Deník Lidové noviny 2013, dále deníky Mladá fronta DNES, Hospodářské noviny, týdeník Týden, zpravodajské pořady České televize.

ПРÍЛОНА I: Пříklad cílených excerpcí z bulharského textového materiálu

Вýsledky hledání ТЕНИС, ТЕНИСЕН⁶⁵		
Zdroj: Kapital a Kapital Daily 1. 1. 2013 až 31. 12. 2013		
Volné substantivum (S)	43	50,0 %
Analytické (neohebné) adjektivum (An)	30	34,9 %
Ohebné desubstantivní adjektivum (Af)	0	0 %
Substantivum v determinující předložkové (pádové) vazbě (Sp)	13	15,1 %
Celkem výskytů	86	100 %

1.	6 дек 2013 Георги Филипов // СПОРТ / Not a Vonn-derful day* ... на олимпиадата. "Това не е тенис мач, където двама души играят..."	An
2.	2 дек 2013 Капитал // ЛИЦА / Детайли: Любо Ноков ... с марката биопродукти Harmonica, с тенис клуб "Малееви" и с верига...	An
3.	17 ное 2013 Десислава Лещарска // КОМПАНИИ / Най-големите обществени поръчки през седмицата ... акробатика, вдигане на тежести и тенис на маса. Изпълнителят ще бъде...	S
4.	3 ное 2013 Десислава Лещарска // БЪЛГАРИЯ / Най-големите обществени поръчки през седмицата ... за минифутбол, волейбол, баскетбол и тенис корт; плувен басейн, сервизна сграда...	An
5.	25 окт 2013 Георги Филипов // СПОРТ / Ново 21 В групата, в която бяха тенис, тенис на маса, колоездене, стрелба с...	S
6.	25 окт 2013 Росен Босев // БЪЛГАРИЯ / Гълъби над София ... нейното участие в турнир по тенис. Двамата трябва да се качат...	Sp
7.	25 окт 2013 Янко Терзиев // КИНО / Carpe Diem ... жабки край брега като малък, тенис на маса с истински състезателен...	S
8.	25 окт 2013 Капитал // ДНЕС ОТ LIGHT / Календар ... на шампионките от Световната женска тенис асоциация с награден фонд...	An
9.	21 окт 2013 Александър Иванов // СПОРТ / Неочакваният скок на Григор Димитров ... от очакваното преход към мъжкия тенис и бързо беше заклеймен	S

⁶⁵ Všechny tvary slova *тенис* (*тенис, тениса, тенисът, тениси, тенисите*) a slova *тенисен* (*тенисен, тенисният, тенисният, тенисна, тенисната, тенисно, тенисното, тенисни, тенисните*).

	като...	
10.	16 окт 2013 Юлиан Арнаудов / <u>ТЕХНОЛОГИИ И НАУКА</u> / Умната гривна се завърша ... повече дейност с ръцете, като тенис и баскетбол например. Новият сензор...	S
11.	6 окт 2013 Александър Иванов // СПОРТ / Надал отново покорил световния връх ... точка. Сърбинът показва много впечатляващ тенис и не остави никакви съмнения...	S
12.	9 сеп 2013 Божидар Къртунов // СПОРТ / Американската мечта в тениса ... играя тенис заради парите. Обичам Големия шлем. Когато растях, играейки тенис в...	S
13.	8 сеп 2013 Радостина Маркова // КОМПАНИИ / Големият потенциал за ръст при спортните стоки е в онлайн продажбите ... за това. Например в Америка тенис кортовете са общински и едно...	Ap
14.	4 сеп 2013 Мария Касимова-Моасе // СПОРТ / Олимпийски надежди ... проблеми.Негово величество Треньорът Моят тенис провал всъщност се дължеше на...	Ap
15.	30 авг 2013 Капитал // ЛИЦА / 20 въпроса: Стоян Радев ... протести – Фейсбук. Иначе – сайтове за тенис .Къде бихте искали да живеете...	Sp
16.	30 авг 2013 Божидар Къртунов, Георги Филипов // СПОРТ / Играчите на плажа ... обновяват и се изгражда нов тенис комплекс."При нас организираните спортни...	Ap
17.	26 авг 2013 Мирослав Стоев // СПОРТ / ...", обяснява изпълнителният директор на Американската тенис асоциация Гордън Смит пред WSJ...	Ap
18.	5 авг 2013 ECE Projektmanagement Bulgaria // ADVERTORIAL / Усет за победа с вкус на вино в BEACH BAR Сердика Център ... по тенис на корт, но не и купа по плажен тенис . Най...	S
19.	11 юли 2013 Десислава Лещарска // NEXT GENERATION / Близко до хората ... Занимава се активно с баскетбол, тенис и ски. "В спорта не...	S
20.	8 юли 2013 Георги Филипов // СПОРТ / Новото златно момче ... заключителните моменти от финала на тенис турнира "Уимбълдън", които обаче се...	Ap
21.	3 юли 2013 Александър Иванов // СПОРТ / Нетипичният "Уимбълдън" ... в томбола, придобити чрез местния тенис клуб или купени на благотворителен...	Ap
22.	29 юни 2013 Биляна Димова // LIGHTTEST 2013 / С приятели на море ... яки" – карат кану-каяк, играят тенис на маса, ходят на риболов...	S
23.	28 юни 2013 Весела Анчева // МЕСТА / Тайната градина	Ap

	... колела, футболно игрище, волейболно игрище, тенис кортове, баскетболно игрище, зоокът, детски...	
24.	27 юни 2013 Росица Илиева, Босилена Мелтева // НЕЩА / Децата нямат спирачки ...-за-малки-изследователи/ТенисТази година тенис клуб "Малеева" предлага по-гъвкава...	Ап
25.	25 юни 2013 Ангелина Генова // БЪЛГАРИЯ / Без дъх ... се докосват, би изглеждала като тенис корт – 80 кв.м.- Между..	Ап
26.	23 юни 2013 Александър Иванов // СПОРТ / Битка с (не)очакван край ... и да покажа един добър тенис ", заяви Надал.Докъде може да...	S
27.	21 юни 2013 Ивайло Харалампиев // ВИЖ КАКВО / Призраци на корта ...".Самият Джаско обича да играе тенис и не пропуска да гледа...	S
28.	7 юни 2013 Капитал // СУТРЕШЕН БЛОК / Сутрешен блок: 7 юни ... в събота при жените на тенис турнира "Ролан Гарос" в Париж...	Ап
29.	31 май 2013 Light // НЕЩА / Delight: Вулканизация ... модели обувки и екипировки за тенис , баскетбол, футбол, плуване и фитнес...	Sp
30.	29 май 2013 Георги Филипов // СПОРТ / Спасяването на "Ролан Гарос" ... пари", коментира президентът на Френската тенис федерация (FFT) Жан Гашасен.	Ап
31.	17 май 2013 Асен Георгиев // ТЕХНОЛОГИИ И НАУКА / В зората на 5G ... сравнително безпроблемно можете да стриймнете тенис срещата.Вероятно повечето от вас...	Ап
32.	13 май 2013 Капитал // СЕДМИЦАТА / Вечерни новини: 13 май ... и в историята на българския тенис . Постижението идва седмица след победата...	Sp
33.	10 май 2013 Александър Иванов // МЕДИЙНА СЕРГИЯ / Роди се звезда ... на Димитров, а президентът на тенис федерацията Стефан Цветков смята, че...	Ап
34.	10 май 2013 Light // ЛИЦА / Детайли: Асен Григоров ..., но не кара "гольф". Предпочита тенис и, както е видно по...	S
35.	8 май 2013 Александър Иванов // СПОРТ / Големият удар на Григор Димитров ... кариера. Двубоят предложи много качествен тенис , продължителни разигравания, атрактивни завършващи удари...	S
36.	8 май 2013 Капитал // СЕДМИЦАТА / Вечерни новини: 8 май ... 1 Новак Джокович: Със страхотен тенис , много атрактивни удари и изключително...	S
37.	8 май 2013 Капитал // СУТРЕШЕН БЛОК / Сутрешен блок: 8 май ... 185-минутен спектакъл Със страхотен тенис , много атрактивни удари и изключително...	S

38.	26 апр 2013 Light // ДНЕС ОТ LIGHT / Календар: до края на месеца ... спартакиада" – минифутбол, плажен волейбол и тенис , теглене на въже, атлетика.	S
39.	26 апр 2013 Капитал // КАПИТАЛНО / КапиталНО ...-задръстени книжки. Не ходя на тенис . Не правя мачле. И на...	S
40.	25 апр 2013 Капитал // БЪЛГАРИЯ / Financial Times: Българското земеделие се бори да постигне потенциала си ... като "Био България", собственост на тенис легендата Магдалена Малеева, са пионери...	Ап
41.	19 апр 2013 Нева Мичева // ТЕМА / Толкова близо, толкова далеч ... миналото го преследва. Пиана, книги, тенис кортове. Разговори за кино, покани...	Ап
42.	13 апр 2013 Мара Георгиева // ОБРАЗОВАНИЕ / Искаш повече спорт в училище? Кандидатствай с проект ... по волейбол, хандбал, футбол, бадминтон, тенис на маса и шахмат в...	S
43.	12 апр 2013 Биляна Димова // LIGHTTEST 2013 / О, братко/ сестро, къде си? ... заедно като деца?Мач с тенис топка върху паркета в хола...	Ап
44.	1 апр 2013 Александър Иванов // СПОРТ / Анди Мъри се запъти към върха на мъжкия тенис ... много нетрадиционен за елитния мъжки тенис развой. Двамата състезатели направиха цели...	S
45.	29 мар 2013 Георги Филипов // СПОРТ / Домакинствата са ни скъпи ... от тригодишния договор с Женската тенис асоциация (WTA). Миналата година от...	Ап
46.	7 мар 2013 Капитал // СЕДМИЦАТА / Вечерни новини: 7 март ... биологични паспорти: Международната федерация по тенис (ITF) ще въведе до края...	Sp
47.	22 фев 2013 Александър Иванов // СПОРТ / Ски по австрийски ... става само да направиш два тенис корта и да изкараш хората...	Ап
48.	8 фев 2013 Георги Филипов // СПОРТ / В друго съзвездие ... тренировки с плуване, фитнеса и тенис . "Неговото позициониране като спортна суперзвезда..."	Sp
49.	7 фев 2013 Light // POST-IT / Светещ терен В зависимост от спорта - баскетбол, тенис , хандбал, системата е готова да...	S
50.	4 фев 2013 Георги Филипов // СПОРТ / Спортните федерации искат 16 млн. лв. за домакинства ... - 2 милиона лева, и за тенис турнира на шампионките в София...	Ап
51.	30 яну 2013 Биляна Димова // POST-IT / "Шишман" от сутрин до вечер ..., гледане на Шампионската лига или тенис турнир, караоке и... докъдето стига...	Ап
52.	30 яну 2013 Димитър Алтънков // POST-IT / Нещо като аеробика, нещо като тенис	Ап

	... корта.Участниците се нуждаят от тенис ракета, удобно облекло и обувки...	
53.	25 яну 2013 Капитал // ИМЕНА / Recycle bin Откритото първенство на Австралия по тенис българските медии не се занимаваха...	Sp
54.	25 яну 2013 Весела Халтъкова // СВЯТ / Роланд Бергер: Трябва да се настроим за по-бавен растеж ... предстои. Ако искате да спечелите тенис турнир или футболно първенство, трябва...	Ap
55.	18 яну 2013 Красимир Цветанов // МЕДИЙНА СЕРГИЯ / Верижна реакция ... да прилича на проточил се тенис мач. Зрителите на трибуните само...	Ap
56.	18 яну 2013 Георги Филипов // БЪЛГАРИЯ / 100 дни с препятствия ... Караалиев. В последната група са тенис, тенис на маса, колоездене, стрелба с...	S
57.	15 яну 2013 Александър Иванов // СПОРТ / Звездата, която всеки иска да съдъвче ... формата на устни, топка за тенис, паяк, различни плодове, мечета, звездички	Sp
58.	15 яну 2013 Капитал // КОМПАНИИ / Н&М приключи годината по-добре от очакваното ... за дългосрочно партньорство с международната тенис звезда Томаш Бердих, който в...	Ap
59.	13 яну 2013 Капитал // СПОРТ / Стартира най-скъпата битка в тениса ..., заяви изпълнителният директор на австралийската тенис асоциация Стив Уд.	Ap
60.	11 яну 2013 Капитал // РЕДАКЦИОННИ КОМЕНТАРИ / Нарича се корупция ... вече има постройка – басейн и тенис корт към хотела. А това...	S
61.	10 яну 2013 Ангел Симитчиев // NEXT GENERATION / Като по учебник Летния период пък оползотворява в тенис и край морето. Споделя, че...	S
62.	4 яну 2013 Мирослав Стоев // СПОРТ / На Перуто Дакара Перу звучи толкова нелепо, колкото тенис турнирът "Уимбълдън" да се играе...	Ap
	ТЕНИСА / -ЪТ	
63.	30 авг 2013 Божидар Къртунов, Георги Филипов //СПОРТ/ <u>Играчите на плажа</u> ... и 3 закрити тенис корта. Тенисът е последната инвестиция в спортната...	S
64.	8 май 2013 Александър Иванов //СПОРТ/ <u>Големият удар на Григор Димитров</u> ... наложи най-сериозната доминация, която тенисът е виждал.	S

	Преди победата на...	
65.	29 мар 2013 Георги Филипов //СПОРТ /Домакинствата са ни скъпи ... По неофициална информация на "Капитал" тенисът фигурира за подпомагане с...	S
66.	4 фев 2013 Георги Филипов //СПОРТ /Спортните федерации искат <u>16 млн. лв. за домакинства</u> ... откупуване на правата). Тази година тенисът отново кандидатства за подпомагане, тъй...	S
67.	30 яну 2013 Димитър Алтънков <u>Нещо като аеробика, нещо като тенис</u> ... модифициране. Въпреки непоклатимите си позиции тенисът показва, че е в състояние...	S
	ТЕНИСА	
68.	9 сеп 2013 Божидар Къртунов //СПОРТ /Американската мечта <u>в тениса</u> ... момента е най-добрата в тениса. По пътя към титлата тя...	S
69.	4 сеп 2013 Мария Касимова-Моасе //СПОРТ /Олимпийски <u>надежди</u> ... всъщност никога не е харесвал тениса и е играл единствено и...	S
70.	26 авг 2013 Мирослав Стоев //СПОРТ /От любов към тениса. <u>И парите</u> ... също отчита изключителната популярност на тениса сред жителите на мегаполиса и...	S
71.	11 юли 2013 Капитал //ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ /Още <u>една точка</u> ... вида спорт – от риболова до тениса на маса и бiliarда. Малък...	S
72.	8 юли 2013 Георги Филипов //СПОРТ /Новото златно момче ... на "Уимбълдън", заяви той. За тениса съперничеството между Мъри и Джокович...	S
73.	3 юли 2013 Александър Иванов //СПОРТ / <u>Нетипичният "Уимбълдън"</u> ... за феновете, а и за тениса като цяло е интересно, когато...	S
74.	26 юни 2013 Йоанна Генчева //ЗДРАВЕ / <u>Който спортува, живее по-дълго</u> ... мускули. Динамични са спортове като тениса, бягането. При статичните спортове организмът...	S
75.	23 юни 2013 Александър Иванов //СПОРТ / <u>Битка с (не)очакван край</u> ... невъзможна. "До голяма степен на тениса му липсват нови лица. Разбира...	S
76.	21 юни 2013 Ивайло Харалампиев //ВИЖ КАКВО / <u>Призраци на корта</u> ... силно повлиян от използването на тениса в киното, във филми като...	S
77.	2 юни 2013 Божидар Къртунов //СПОРТ / <u>Възходът на българската мечта в тениса</u>	Sp
78.	10 май 2013 Александър Иванов //МЕДИЙНА СЕРГИЯ / <u>Роди се звезда</u>	Sp

	... който е номер 1 в тениса в момента, запали въображението на...	
79.	8 май 2013 Александър Иванов //СПОРТ/Големият удар на Григор Димитров ... голяма част от рекордите в тениса . Федерер обаче спечели първата си...	Sp
80.	8 мар 2013 Капитал //ЛИЦА/Детайли: Григор Димитров ... от юношите към мъжете в тениса . Каза също, че се подготвя...	Sp
81.	8 фев 2013 Георги Филипов //СПОРТ/В друго съзвездие ... приходи на съвременните звезди в тениса са извън корта. Изчисленията на...	Sp
82.	30 яну 2013 Димитър Алтънков //POST-IT/Нещо като аеробика, нещо като тенис ... пресечната точка между аеробиката и тениса . За специалистите, това е интервална	S
83.	21 яну 2013 Божидар Къртунов //СПОРТ/ Звездите на спорта "осъдиха" Ланс Армстронг ... той.Сърбинът вярва, че в тениса подобни проблеми няма. "Докато всичко...	S
84.	18 яну 2013 Георги Филипов //БЪЛГАРИЯ/100 дни с препятствия Но веднага излизат противоречията. В тениса няма европейски и световни шампионати...	S
85.	15 яну 2013 Александър Иванов //СПОРТ/Звездата, която всеки иска да съдвече ... спортистка в цялата история. В тениса пък единствено Роджър Федерер и...	S
86.	13 яну 2013 Капитал //СПОРТ/Стартира най-скъпата битка в тениса ... наградния фонд до рекордните за тениса 31.4 милиона щатски долара...	S
	ТЕНИСЕН atd.	Ø

PŘÍLOHA II: Příklady cílených excerpcí z českého textového materiálu

Výsledky hledání FOLK, FOLKOVÝ ⁶⁶		
Zdroj: Lidové noviny 1. 1. 2013 až 31. 12. 2013		
Volné substantivum (S)	10	17,5 %
Analytické (neohebné) adjektivum (An)	2	3,5 %
Ohebné desubstantivní adjektivum (Af)	32	56,1 %
Substantivum v determinující předložkové (pádové) vazbě (Sp)	13	22,8 %
Celkem výskytů	57	100 %

1.	<u>Krabacená hřiště stárnoucích písničkářů</u> – 30. 12. 2013 rubrika: Kultura – strana: 6 – autor: MICHAL BYSTROV ...Je jím pražské nakladatelství Galén, publikující řadu archivních i současných nahrávek z oblasti českého folku a folkrocku. Vladimír Merta si tu už pár let plní svá muzikantská přání, mezi něž patří i natáčení s rockovou kapelou. A tak se stalo, že dal popořadě vzniknout albům Ponorná řeka (se sku...	Sp
2.	<u>Facky, písně, piana: 10 tendencí</u> – 28. 12. 2013 rubrika: Orientace – Zkušebna – strana: 28 – autor: PAVEL KLUSÁK ...Jsou tu labele, vlastně malá producentská centra, která se velmi dobře starají o reedice předrevolučního folku (Galén), undergroundu (Guerilla) a dalších žánrů (Indies Happy Trails). Nostalgický faktor tu není přehnaně dominantní: mnohé nahrávky vycházejí poprvé digitálně (Zkopce) či vůbec (pětia...	Sp
3.	<u>Vydařené rande naslepo</u> – 23. 12. 2013 rubrika: Kultura – strana: 6 – autor: TOMÁŠ S. POLÍVKA ...U Norah Jonesové, která se proslavila právě tím, že do svého inteligentního popu vždy vplétala krom ornamentů tradičního jazzu také přehledné vzory country a folku, tenhle fakt nijak nepřekvapuje. Ale kde se vzala ona citlivost v Armstrongovi, vědí snad pouze múzy. Že má rád retro, dokázal sice už...	Sp
4.	<u>Odešel svědek jazzového století</u> – 18. 12. 2013 rubrika: Kultura – strana: 9 – autor: PAVEL KLUSÁK ...Bránili kulturu pro mladé dřív, než podobnou obranu začal potřebovat	Af

⁶⁶ Všechny flektivní tvary slov.

	rock'n'roll, folkoví písničkáři, underground, digitální podzemí: stanovili v Československu ten nárok a nikdo už ho později nemohl ignorovat. Patřilo k eleganci doby a jejich povah, že jednali jak s elánem a vášnivostí mládí, tak...	
5.	<u>Filmy roku: Gravitace, Her či Nebraska</u> – 12. 12. 2013 rubrika: Kultura – strana: 8 – autor: čtk LOS ANGELES Vesmírný thriller Gravitace režiséra Alfonso Cuaróna, road movie Nebraska, kterou natočil Alexander Payne, nebo film o neúspěšném folkovém zpěvákovi Inside Llewyn David bratří Joela a Ethana Coenů jsou mezi deseti nejlepšími snímky roku, které v úterý vyhlásil Americký filmový institut...	Af
6.	<u>Slepí hoši versus mladí alternativci</u> – 10. 12. 2013 rubrika: Kultura – strana: 9 – autor: MICHAL BYSTROV ...Nahrávku produkoval Justin Vernon, frontman folkové formace Bon Iver. Jeho progresivní a zároveň v mnohém směru tradiční přístup se dá přirovnat k metodě Jeffa Tweedyho z kapely Wilco, jenž produkoval poslední dvě alba rhythm'n'bluesové zpěvačky Mavis Staplesové. Vernon se obklopil kolegy z ...	Af
7.	<u>Věčný pohyb Mertových písní</u> – 7. 12. 2013 rubrika: Orientace/Zkušebna – strana: 4 – autor: PAVEL KLUSÁK ...Ten fakt nezmiňujeme ze senzacechtivosti: Zárybnický jako by se rozhodl odejít spolu s koncem písničkářské šedé zóny, v chmurné (a vlastně pravdivé) vizi, že s koncem totality končí i český svět folkového protestsongu, který mu byl vlastní. Volná láska a lednová pochodeň Nová kniha Mimo čas tehdej...	Af
8.	<u>Polský večírek v Biu Oko</u> – 30. 11. 2013 rubrika: Orientace / výběr – strana: 12 – autor: JIŘÍ PEŇÁS ...Ještě před plavbou uši návštěvníků naladí hudební duo Paula i Karol, muzikanti z Varšavy, hrající zajímavou směsici folku , rocku a country, kteří se podíleli na soundtracku k filmu. Organizátoři připravili též ochutnávky polských delikates, které budou k mání po celý večer. V Oko baru bude také př...	Sp
9.	<u>Ochraptělý hlas mládí</u> – 26. 10. 2013 rubrika: Orientace – strana: 32 – autor: ONDŘEJ ŠTINDL ...Furman na albech s kapelou The Harpoons a sólových deskách, jako je aktuální Day of the Dog, hraje něco mezi folkem a punkem – rychle a s garážovou intenzitou. Energií jsou bezprostředně současné, aranží a vůbec stylem blízké drsnějším kapelám 60. let. Všechno to „drhnutí“ a křik je ale chytlavé, ...	Sp
10.	<u>Rohy a kopyta debutantů</u> – 16. 11. 2013 rubrika: Orientace/zkušebna – strana: 28 – autor: PAVEL KLUSÁK ...“ To naivní, naléhavé snění podporuje i zobcová flétna, která do tracku vnáší intimní folkový cit. Jinak je Kazdova kytara funkově rozjetá a přesně zasekává, stejně jako vytrénované kadence Bio Mashy: pokud Čokovoko reprezentovalo chytré amatérky bez hiphopové ambice mít rytmus, pak tady už se chc...	Af
11.	<u>Spoluobnovitel The Yardbirds</u> – 24. 10. 2013 rubrika: Lidé – strana: 28 – autor:	Af

	...Pak hostoval v různých skupinách včetně irské folkové Concrete Mick, v níž vzal do ruky mandolínu. Zemřel ve středu 23. října ve městě Bath v hrabství Somerset. Profily osobností, které opustily tento svět, připravuje Jan Rejžek Foto popis ...	
12.	<u>Pearl Jam metají hezké blesky</u> – 17. 10. 2013 rubrika: Kultura – strana: 11 – autor: TOMÁŠ S. POLÍVKA ...Přestože v podstatě folkové záležitosti převládají, předností alba je pestrost. Dramaturgii oživí také houpavý retro rock'n'roll Let The Records Play o „deskách, hrajících soundtrack ke konci světa“, vyvolávající nostalgii po časech, kdy rock představoval revoltu i životní styl. V kompozici I...	Af
13.	<u>Nezávislí ze Supraphonu</u> – 12. 10. 2013 rubrika: Orientace / zkušebna – strana: 28 – autor: PAVEL KLUSÁK ...Singl a klip Holka ve tvý skříní reprezentuje desku dobře: jednak měkkým kytarovým popem, který těžší z folkové intimnosti i mírných „nezávislých“ zvukových zpestření. Je to žánrová práce, hlásící se bez velkých ambicí k linii, jež tu existuje po léta: vlastně o ní není co říct. Překvapivější je to...	Af
14.	<u>Mistrův nestoudný autoportrét</u> – 7. 10. 2013 rubrika: Kultura – strana: 8 – autor: MICHAL BYSTROV ...eg Series, by měla doplnit naše znalosti ohledně poněkud zamlžené etapy Dylanovy kariéry, v níž se Shakespeare amerického folku vrhl na předělávání starých country & westernových popěveků – pro mnohé zcela nepochopitelně. Tak jako v případě minulých dílů, i tyto demomímky, vyřazené verze a...	Sp
15.	<u>POSLEDNÍ SLOVO</u> – 12. 9. 2013 rubrika: Lidé – strana: 28 – autor: JAN REJŽEK ...Zejména folkové sdružení Šafrán by mu mělo za podporu nosit kytky na hrob. Do tehdejší Čs. televize protlačili pořad Písničky pod rentgenem, který proti vůkol panujícím středně proudému balastu prosazoval tzv. menšinové žánry. Totéž činil s Petrem Dorůžkou v rozhlasové relaci Větrník. Nebohého Ka...	Af
16.	<u>Jak se loučí muži v černém</u> – 9. 9. 2013 rubrika: Kultura – strana: 8 – autor: MICHAL BYSTROV ...Johnnyho třesoucí se hlas však na oné desce pozvedl k vyšším sférám minimálně tři písničky: přenádhernou zpověď Gordona Lightfoota If You Could Read My Mind, Springsteenovu trvalku Further On Up The Road a především melancholickou rozlučku (kolikátou už!) Four Strong Winds z repertoáru folkového...	Af
17.	<u>Splín ve třech jazycích</u> – 31. 8. 2013 rubrika: Orientace/výběr – strana: 32 ...Kyšperským, lídrem stále oblíbenější kapely Květy, s níž (jak praví informace k albu) Ľubica Christophory utvořila folkové duo. Kyšperský se na desce ujal rolí producenta, aranžéra i jakéhosi alternativního one-man bandu. Obsluhuje kytary, bicí i harmonium, tleská, klepe, zvoní a nad...	Af
18.	<u>Hansard nadchl i vytím na Měsíc</u> – 22. 8. 2013 rubrika: Kultura – strana: 9 – autor: TOMÁŠ S. POLÍVKA	S

	...Ač to v rocku, folku i popu nebývá pravidlem, tentokrát se působivě jednoduchá aranžmá podařilo s písněmi perfektně skloubit. Dechy excelovaly například v písni Low Rising, ze které udělaly (na rozdíl od studiové verze na albu Strict Joy dua s Markétou Irglovou The Swell Season) odpichovou, málem ...	
19.	<u>Hudba arabských revolucí</u> – 17. 8. 2013 rubrika: Orientace/Zkušebna – strana: 28 – autor: PAVEL KLUSÁK ...Pokud se evropský posluchač obává „folku v nesrozumitelném jazyce“, pak je třeba říci, že Ramy Essam není žádný brnkálek: často zní jako akustická funková jednotka a jindy vystupuje se svou elektrifikovanou kapelou Mashakel (Problém). Muzikantsky plnokrevně zní i tuniská songwriterka Emel Mathlout...	S
20.	<u>Život plný démonů</u> – 13. 8. 2013 rubrika: LIDÉ – strana: 20 – autor: JAN REJŽEK NEKROLOG Josef Streichl (63) folkový a bluesový písničkář K nejznámějším skladbám zemitého Slezana patřila Džínová nevěsta, Džbánky, Kamila a Ostrava je černá ženská. Narodil se 8. září 1949 v Orlové. Na kytaru a na foukací harmoniku se naučil coby samouk. Poprvé samostatně vystoupil v roce 1968,...	Af
21.	<u>Regina zaháněla zimu z Hradu</u> – 15. 8. 2013 rubrika: Kultura – strana: 9 – autor: TOMÁŠ S. POLÍVKA ...Právě proto ji v začátcích kariéry kritici řadili k vlně antifolku, vracející do nu-folkových vod protestní břit původního folkového hnutí. V Praze nevynechala Ballad of a Politician s textem o falešném potřásání rukama s nedozírnými následky, za kterou sklídila zvláště intenzivní aplaus. Pose...	Af
22.	<u>Blues pro indiány z Trutnova</u> – 12. 8. 2013 rubrika: Kultura – strana: 6 – autor: MICHAL BYSTROV ...Ačkoliv jde o mnohem méně progresivní záležitost, přece se hloučku nadaných muzikantů (z oblasti rocku, jazzu, country i popu) podařilo vsadit do jiných souvislostí jak Wabiho folk songy, tak i tradici počestěných tradicionálů a fenomén trampské hudby. Pikantní na tomto odstínu trutnovské hudební ...	An
23.	<u>Mahalovy krásné taje</u> – 22. 7. 2013 rubrika: Kultura – strana: 7 – autor: ONDŘEJ KONRÁD ...Z venkovského předválečného blues a folku znal Mahal snad všechno, od malička se orientoval v jazzu a vnímal svěží podněty z rocku. Jeho tehdejší kapela Rising Sons patřila mezi sanfranciské senzace a hrál v ní budoucí slavný slide kytarista Ry Cooder. Firma Columbia ale s její deskou otálela ta...	S
24.	<u>Český živel vtrhl na West End</u> – 28. 6. 2013 rubrika: Kultura – strana: 9 – autor: ŠÁRKA ŠVÁBOVÁ ...Nezávislý snímek Johna Carneyho protkaný folkovými songy této autorské dvojice se následně stal inspirací pro stejnojmenný broadwayský muzikál. S osmi soškami z loňského předávání prestižních amerických divadelních cen Tony Awards se nyní Once představil i londýnskému West Endu. České publikum zab...	Af

25.	<u>Snad nebudou CocoRosie moc rozumné</u> – 18. 6. 2013 rubrika: Kultura – strana: 9 – autor: PAVEL KLUSÁK ...Proč se jejich folk a jemný hip hop, zkombinované do soukromých rituálů, nestaly senzací pro jedno léto? Hlavně díky tomu, že to CocoRosie vnitřně táhlo k výraznému obsahu. Síla ukrytá v ženském kníru „Humanismus nás nikdy moc nezajímal,“ říkají CocoRosie – a proto jsou jejich lidské příběhy nahlí...	S
26.	Načeva: písničkářka bez lásky k folku – 17. 6. 2013 rubrika: Kultura – strana: 9 – autor: KATEŘINA HEJDOVÁ ...„Natočila jsem první písničkářské album, přestože folk mě vlastně vůbec nezajímá,“ říká Načeva. * LN Jsou Milostný slabiky ve vaší diskografii něčím výjimečné? Je to moje první čistě písničkářská deska, nahraná pouze dvěma nástroji – kytarou a zpěvem. Justin Lavash, s nímž jsem album dávala dohro...	Sp
27.	Načeva: písničkářka bez lásky k folku – 17. 6. 2013 rubrika: Kultura – strana: 9 – autor: KATEŘINA HEJDOVÁ ...„Natočila jsem první písničkářské album, přestože folk mě vlastně vůbec nezajímá,“ říká Načeva. * LN Jsou Milostný slabiky ve vaší diskografii něčím výjimečné? Je to moje první čistě písničkářská deska, nahraná pouze dvěma nástroji – kytarou a zpěvem. Justin Lavash, s nímž jsem album dávala dohro...	S
28.	<u>Stewartovi běží čas</u> – 15. 6. 2013 rubrika: Orientace / Výběr – strana: 32 – autor: MICHAL BYSTROV ...Umění od něj nikdy nikdo nečekal, i když tenhle osmašedesátiletý pokusitel nejrůznějších „radio friendly“ žánrů (od učesaného folku přes beat a elegantní swing až po irské a skotské názvuky) si odjakživa držel jistou svéráznou úroveň, pro kterou ho mohli respektovat i náročnější posluchači. Od své...	S
29.	<u>Šest křížků Jaromíra Nohavici</u> – 7. 6. 2013 rubrika: Lidé – strana: 24 – autor: MICHAL BYSTROV ...“ Tak vzpomíná na jeho debut na Folkovém kolotoči v březnu 1982 autor aktuálního výběru Jiří Černý. Nohavicova popularita byla jiného druhu než spiklenecký kult Jaroslava Hutky či vytrvalá záře hvězdy jménem Vladimír Merta. „U žádného folkového zpěváka před Jarkem ani po něm jsem nebyl svědkem ...	Af
30.	<u>Prosící hospodyňka</u> – 3. 6. 2013 rubrika: Kultura – strana: 8 – autor: ONDŘEJ ŠTINDL ...Během nich se dostala do repertoáru umělců tak rozdílných, jako jsou gotičtí Sisters of Mercy, bluesrockoví The White Stripes nebo folkoví Mumford and Sons. Žárlivost je věčná. ...	Af
31.	<u>Kultura uprostřed lesa</u> – 30. 5. 2013 rubrika: Kultura – strana: 11 – autor: PAVEL KLUSÁK ...Když dostanete dvě ceny Anděl za folk , kam se vydáte dál? Žamboch se vydal do lesa. Po celý loňský rok vyrážel jednou za měsíc na výpravu s kytarou a nahrávacím přístrojem. „Každý les zní jinak, v každém je jiné světlo, v každém je dle ročního období jiná přírodní magie,“ píše k albu Guitar & Fore...	Sp
32.	<u>Silný ročník dotčený ignorancí</u> – 27. 5. 2013	Af

	<p>rubrika: Kultura – strana: 9 – autor: TEREZA BRDEČKOVÁ</p> <p>...Kritická obec sázela na bravurní retro bratrů Coenových Inside Lewyn Davis o folkové scéně v Greenwich Village počátkem šedesátých let. Uznání sklidil myšlenkově nejambicióznější projekt soutěže La Grande Belleza Paola Sorrentina, který se odvolává na Felliniho a je vlastně Sladkým životem po pade...</p>	
33.	<p><u>Kam vyrazit: tipy na víkendové akce – 24. 5. 2013</u></p> <p>rubrika: Servis LN – strana: 20</p> <p>...cz Ústí nad Labem: Porta, mezinárodní festival folk, country a trampské písně, 23.–26. května www.portausti-festival.cz LIBERECKÝ KRAJ Bezděz – hrad: Ve stínu májové noci aneb Noc hradních kaplí, sobota od 19 hodin, svíčkami nasvícená kaple a výhled z věže hradu do noční krajiny www.hrad-bezdez.cz...</p>	An
34.	<p><u>Cannes v dešti a radost z bratří Coenů – 20. 5. 2013</u></p> <p>rubrika: Kultura – strana: 9 – autor: TEREZA BRDEČKOVÁ</p> <p>...Na rozdíl od našich končin není ale starý folk v Americe nijak populární a Coenové mohou s filmem dopadnout stejně neslavně jako jejich Llewyn – pokud naopak nevyvolají nečekaný hudební revival. Zklamání přinesl očekávaný snímek The Congress izraelského režiséra Ariho Folmana, u nás známého autora...</p>	S
35.	<p><u>Dáša na nejhořejším kopci – 16. 5. 2013</u></p> <p>rubrika: Lidé – strana: 28 – autor: JAN REJŽEK</p> <p>...Zdánlivě od StB měla pokoj, neboť její tvorbu brali ve svých záznamech coby „produkci trampských a folkových písní o horách a přírodě“. Pak i ji začali tahat po výseších a zavedli na ni až v dubnu 1983 svazek nepřátelské osoby. To brzo. Druhý muž Mírek vydupal, že v roce 1986 směla vycestovat s p...</p>	Af
36.	<p><u>Básníci v notách zahrají naživo – 11. 5. 2013</u></p> <p>rubrika: Příloha – Svět knihy Praha 2013 – strana: 5 – autor: ILJA KUČERA ML.</p> <p>...Na sobotu 18. května je pro návštěvníky veletrhu připraven na prostranství před Průmyslovým palácem koncert českých a slovenských interpretů, kteří se zhudebňováním poezie ve folkové či rockové podobě zabývají dlouhodobě. Široké veřejnosti se představí komorní projekt Ondřeje Škocha, jinak baskyta...</p>	Af
37.	<p><u>Knopfler zasypal Prahu písněmi – 9. 5. 2013</u></p> <p>rubrika: Kultura – strana: 9 – autor: MICHAL BYSTROV</p> <p>...Melodie nabírající po folkovém úvodu slušné rockové obrátky vrátila posluchače do světa tvrdších žánrů. Ztišení ve fatálně znějící skladbě Kingdom Of Gold znamenalo jen klid před bouří a následný jam v uvolněném boogie-woogie I Used To Could s výborným sólistou za pianem dával tušit, že se blíží p...</p>	Af
38.	<p><u>Dvacet šakalích let v Besedě – 27. 4. 2013</u></p> <p>rubrika: Příloha – Orientace – výběr – strana: 12 – autor: MICHAL BYSTROV</p> <p>...Činí tak stylově, v historickém sále znovuvzkříšené Malostranské besedy, kam se odjakživa chodilo na folkové básníky typu Vladimíra Mertý, ale i na rockery formátu Vladimíra Mišíka. Tak nějak to ladí s</p>	Af

	původní atmosférou dejvické Hanspaulky, z jejíhož bluesového podhoubí vyrostl jak Hlasův osobitý...	
39.	<u>Jak zní Neřež se superstar?</u> – 25. 4. 2013 rubrika: Kultura – strana: 11 – autor: MARTA ŠVAGROVÁ ...Album nabízí i písně ze současného repertoáru Neřež: „Folkový trojhlas v Podivínovi, lázeňský valčík v Benátecké Vrutici, šlapající rytmiku v dětské písničce o rozvodu Vpořádku, erotiku Hladové zdi, krásné sólo Roberta Fischmanna na low whistle v Octomilkách a kvalitní popík ve finálovce Tak ber,“...	Af
40.	<u>Country jako známka punku</u> – 23. 4. 2013 rubrika: Kultura – strana: 9 – autor: kul ...Vystoupí na ní 17 kapel ze světa a Česka prezentujících moderní pojetí country, folku i blues. „Myšlenka Drive stage vyšla z naší chuti si hrát s nezvyklým pojetím country motivů v ryze současné hudbě,“ řekla ředitelka festivalu Zlata Holušová. Diváci se podle ní mohou těšit na kapely, které nabíz...	Sp
41.	<u>Z citového života stárnoucího radikála</u> – 8. 4. 2013 rubrika: Kultura – strana: 10 – autor: MICHAL BYSTROV ...Ve spojení s odborářskou tradicí, reflektovanou v Braggových textech, a melodickými ozvěnami „dustbowl folku“ třicátých let jde o docela slušný guláš. Skutečnost, že cédéčko vzniklo prakticky na jeden zátah při živém hraní ve studiu, však tuto zdánlivou překombinovanost vyvažuje. Billy Bragg: Toot...	Sp
42.	<u>Forever young</u> – 30. 3. 2013 rubrika: Orientace/Zkušebna – strana: 28 – autor: PAVEL KLUSÁK ...Mužem, který chodí mezi lidmi, zpívá, káže a občas někomu vynadá, je Pete Seeger, ročník 1919. Jeden z otců folku zpíval po boku Bruce Springsteena na Obamově předvolebním finále (2009), pochodoval s průvodem Occupy Wall Street (2011), natočil novou píseň komentující ropnou skvrnu firmy BP (2011) a...	Sp
43.	<u>Temná komika Jaroslava Róny</u> – 30. 3. 2013 rubrika: Orientace/Výběr – strana: 32 – autor: FILIP ŠENK ...A to přesto, že tento folkový písničkář s popovými ambicemi má na kontě takové hity jako Annie's Song, Leaving On A Jet Plane a Take Me Home, Country Roads. Letošní „tribute album“ The Music Is You je tudíž zajímavým počinem – zvláště když na něm někdejší hvězde vzdávají hold muzikanti, kte...	Af
44.	<u>Devendra Banhart: nonsens, siesta a rock'n'roll</u> – 18. 3. 2013 rubrika: Kultura – strana: 8 – autor: PAVEL KLUSÁK ...Snad to souviselo i s mylným očekáváním: hudební média si k Devendrovi přicvakla nálepku „freak folk“, jenže kdo by chtěl být potrh-lým magorem (freakem) na objednávku? To už mu spíš vydržela náklonnost ke kytarovým žánrům, i když spasitelem rocku se Banhart taky nestal. Přišla ambiciózní alba s ar...	S
45.	<u>Tichá síla Joshe Rittera</u> – 9. 3. 2013 rubrika: Příloha – Orientace / výběr – strana: 12 – autor: MICHAL BYSTROV ...Ještě větším ternem byl však okamžik, kdy legenda folku Joan Bae-	Sp

	zová zařadila Joshovu píseň Wings na své album Dark Chords On A Big Guitar. Od té doby Ritter zažívá jeden úspěch za druhým, včetně návštěv v populárních televizních show Davida Lettermana a Joolse Hollanda. Na novém CD The Beast In I...	
46.	<u>Kam vyrazit: tipy na víkendové akce</u> – 8. 3. 2013 rubrika: Servis LN – strana: 20 ...cz Svitavy – Alternativní klub Tyjatr: Znouzectnost – Chantsons Tour 2013, sobota od 20 hodin, koncert nabídne svérázný mix punku, šansonu, folku, undergroundu a archetypálního primitivismu, vstupné: 150 Kč www.tyjatrklub.cz Ústí nad Orlicí – Střední škola uměleckoprůmyslová: Vysoké Tatry, výstava...	Sp
47.	<u>Mumford & Sons: „folkáči“ budoucnosti</u> – 4. 3. 2013 rubrika: Kultura – strana: 8 – autor: MICHAL BYSTROV ...Jinak jde o živý důkaz pravdivosti tvrzení, že punk je převlečený folk. Ti lehce zarostlí mladí muži s kytarou, banjem, kontrabasem a valchou totiž „drhnou kila“ takovým tempem, že z nich nejednoho posluchače bolí ruce. V uplynulé dekádě se na poli neofolku objevily přinejmenším dva výrazné talent...	S
48.	<u>Mumford & Sons: „folkáči“ budoucnosti</u> – 4. 3. 2013 rubrika: Kultura – strana: 8 – autor: MICHAL BYSTROV ...Co na ní zaujalo fanoušky i recenzenty? Především spojení tradice – reprezentované dodnes aktivními ikonami folkového hnutí, jako je Pete Seeger – s energií typickou pro moderní pódiovou show. „Mumfordi“ kašlou na okázalost, jejich zápal a nasazení však mají leccos společného s horečnatými výstupy...	Af
49.	<u>Miloš a jeho parta</u> – 28. 2. 2013 rubrika: Lidé – strana: 24 – autor: JAN REJŽEK ... Ale kvůli svým podivným psychohrátkám se ještě předtím zároveň stal agentem Státní bezpečnosti s krycím jménem Hudebník, který předal nejméně sedmdesát zpráv řídicím orgánům a práskal zejména folkové sdružení Šafrán. O víněný Zeman zřejmě zapomněl, že Srp za sociální demokracii drze kandidoval v r...	Af
50.	<u>Magické účinky Kohoutkovy komety</u> – 25. 2. 2013 rubrika: Kultura – strana: 8 – autor: MICHAL BYSTROV ... Ozval se i zapomenutý klasik amerického folku Burl Ives, jenž v pětadesáti náhle vyrukoval se singlem The Tail Of The Comet Kohoutek. A už od roku 1972 koluje mezi fanoušky pirátská nahrávka koncertu Pink Floyd, známého jako In Celebration Of The Comet – The Coming Of Kohoutek. Při vši úctě k Če...	Sp
51.	<u>Květy, Planety a Polí5. Takové byly Vinyly</u> – 22. 2. 2013 rubrika: Kultura – strana: 9 – autor: kul ... Deskou roku se staly Bílé včely – generační zpověď svého druhu brněnské alternativně folkové kapela Květy, objevem roku kvarteto Planety, které na své první nahrávce originálně pracuje se zvukem alternativního rocku devadesátých let. Deska také vyšla zdarma jako internetový download. Jako nejlepší...	Af
52.	<u>Vítejte ve zlých časech, Grammy</u> – 14. 2. 2013 rubrika: Kultura – strana: 9 – autor: PAVEL KLUSÁK	Af

	... Ale pět ódy na usměvavé mladíky v prostých tradičních vestách Mumford & Sons, to už chtějte po někom jiném: ve folkovém žánru je tolik originálnějších a hlubších zjevů, že by vůči nim byla velká křivda chválit Mumfordsy, nasáklé sluníčkovým veselím únikového popu. Pro to taky už mohli vyprodat velký...	
53.	<u>Rozloučení s Vladimírem Vlasákem</u> – 8. 2. 2013 rubrika: Lidé – strana: 24 – autor: čtk PRAHA Prosté poslední rozloučení s hudebním kritikem a publicistou Vladimírem Vlasákem plné rockové i folkové hudby se včera uskutečnilo ve zcela zaplněné obřadní síni na Olšanských hřbitovech v Praze. Vedle rodinných příslušníků na obřad dorazili také jeho novinářští kolegové, zástupci hudebních...	Af
54.	<u>Baezová a Simon zevnitř i zvenčí</u> – 6. 2. 2013 rubrika: Kultura – strana: 9 – autor: ONDŘEJ KONRÁD ...A stává se svéráznou a obdivovanou osobností nejprve bostonské a pak newyorské folkové komunity, prožívá bouřlivé první lásky, včetně jedné lesbické i následně proslulé se začínajícím Bobem Dylanem. Atmosféru vzednutí folkového revivalu a prvních velkých úspěchů zprostředkuje Baezová nesmírně pla...	Af
55.	<u>Když hvězdy dluží za nájem</u> – 26. 1. 2013 rubrika: Orientace/Zkušebna – strana: 28 – autor: PAVEL KLUSÁK ...Nade všemi se pak usměvavě tyčí angličtí folkoví dorostenci Mumford & Sons, kteří nyní míří do pražské Lucerny: jejich Babelu se za necelého půl roku prodalo už ke třem milionům. Tady vede jasná hranice: Mumfordi se o živobytí v budoucnu bát nemusejí. Grizzly Bear oproti tomu žijí citelně na hran...	Af
56.	<u>Elektronická žena</u> – 12. 1. 2013 rubrika: Orientace/Zkušebna – strana: 28 – autor: PAVEL KLUSÁK ...Laurie počátkem 80. let vydal spřátelený folkový label: dávalo to smysl pro ty apalačské motivy a tradiční taneční rytmy, ale tuhle skladatelku by asi víc ocenilo publikum Kraftwerk, Zappy a Laurie Anderson. Dnes už se o ní rychle dovídá. Sama Spiegel nejen vymetá archivy pro další album, ale mluv...	Af
57.	<u>Citová výchova</u> – 3. 1. 2013 rubrika: Kultura – strana: 11 – autor: PAVEL KLUSÁK ...Tyhle „sebrané spisy, díl první“ začínají u pravověrného folku a končí pletkami s velkými jazzmany Hancockem a Mingusem. Mezitím se toho stalo tolik: z woodstockovského světa končících sixties vyšla autorka tak pevná, že se k ní jako k inspiraci dodnes hlásí jak ženy, tak třeba Prince. Když na vrc...	S

PŘÍLOHA III: Výsledky excerpcí v bulharských a českých textech⁶⁷

Celkem	čeština		bulharština		č./b.
	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>podíl</i>
S	2 638	62,22%	755	62,24%	0,0%
An	55	1,30%	308	25,39%	-24,1%
Af	1 166	27,50%	39	3,22%	24,3%
Sp	381	8,99%	111	9,15%	-0,2%
Celkem	4 240	100,00%	1 213	100,00%	0,0%

	bestseller, bestsellerový		бестселър, бестселърски		č./b.
	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>podíl</i>
S	68	85,0%	24	85,7%	-0,7%
An	0	0,0%	1	3,6%	-3,6%
Af	1	1,3%	0	0,0%	1,3%
Sp	11	13,8%	3	10,7%	3,0%
Celkem	80	100,0%	28	100,0%	0,0%
	billboard, billboardový		билборд, билборден		č./b.
	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>podíl</i>
S	114	82,0%	35	79,5%	2,5%
An	0	0,0%	2	4,5%	-4,5%
Af	5	3,6%	0	0,0%	3,6%
Sp	20	14,4%	7	15,9%	-1,5%
Celkem	139	100,0%	44	100,0%	0,0%
	bonus, bonusový		бонус, бонусен		č./b.
	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>podíl</i>
S	198	85,7%	211	87,6%	-1,8%
An	0	0,0%	8	3,3%	-3,3%
Af	22	9,5%	8	3,3%	6,2%
Sp	11	4,8%	14	5,8%	-1,0%
Celkem	231	100,0%	241	100,0%	0,0%

⁶⁷ Archiv českého deníku Lidové noviny a společný archiv bulharského týdeníku Капитал a přidruženého deníku Капитал Daily z období 1. ledna až 31. prosince 2013 včetně.

	country, countryový		кѳнтри, *		č./b.
	počet výskytů	podíl	počet výskytů	podíl	podíl
S	43	45,3%	1	50,0%	-4,7%
An	18	18,9%	1	50,0%	-31,1%
Af	21	22,1%	0	0,0%	22,1%
Sp	13	13,7%	0	0,0%	13,7%
Celkem	95	100,0%	2	100,0%	0,0%
	domino, dominový		домино, *		č./b.
	počet výskytů	podíl	počet výskytů	podíl	podíl
S	11	45,8%	2	33,3%	12,5%
An	1	4,2%	4	66,7%	-62,5%
Af	12	50,0%	0	0,0%	50,0%
Sp	0	0,0%	0	0,0%	0,0%
Celkem	24	100,0%	6	100,0%	0,0%
	doping, dopingový		допинг, *		č./b.
	počet výskytů	podíl	počet výskytů	podíl	podíl
S	103	50,5%	8	40,0%	10,5%
An	0	0,0%	9	45,0%	-45,0%
Af	43	21,1%	0	0,0%	21,1%
Sp	58	28,4%	3	15,0%	13,4%
Celkem	204	100,0%	20	100,0%	0,0%
	facebook, facebookový		фейсбук, *		č./b.
	počet výskytů	podíl	počet výskytů	podíl	podíl
S	339	89,9%	76	63,3%	26,6%
An	0	0,0%	16	13,3%	-13,3%
Af	20	5,3%	0	0,0%	5,3%
Sp	18	4,8%	28	23,3%	-18,6%
Celkem	377	100,0%	120	100,0%	0,0%
	fitness, fitnessový		фитнес, *		č./b.
	počet výskytů	podíl	počet výskytů	podíl	podíl
S	13	50,0%	39	58,2%	-8,2%
An	12	46,2%	24	35,8%	10,3%
Af	0	0,0%	0	0,0%	0,0%
Sp	1	3,8%	4	6,0%	-2,1%
Celkem	26	100,0%	67	100,0%	0,0%
	folk, folkový		фолк, *		č./b.
	počet výskytů	podíl	počet výskytů	podíl	podíl
S	10	17,5%	1	7,7%	9,9%
An	2	3,5%	11	84,6%	-81,1%
Af	32	56,1%	0	0,0%	56,1%
Sp	13	22,8%	1	7,7%	15,1%

Celkem	57	100,0%	13	100,0%	0,0%
	gay, gayský, gayovský		гей, *гейски		č./b.
	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>podíl</i>
S	117	72,7%	2	5,4%	67,3%
An	17	10,6%	35	94,6%	-84,0%
Af	0	0,0%	0	0,0%	0,0%
Sp	27	16,8%	0	0,0%	16,8%
Celkem	161	100,0%	37	100,0%	0,0%
	golf, golfový		гольф, голфов		č./b.
	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>podíl</i>
S	102	54,5%	21	38,2%	16,4%
An	0	0,0%	30	54,5%	-54,5%
Af	66	35,3%	0	0,0%	35,3%
Sp	19	10,2%	4	7,3%	2,9%
Celkem	187	100,0%	55	100,0%	0,0%
	jazz, jazzový		джаз, джазов		č./b.
	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>podíl</i>
S	85	35,1%	52	61,9%	-26,8%
An	4	1,7%	27	32,1%	-30,5%
Af	131	54,1%	4	4,8%	49,4%
Sp	22	9,1%	1	1,2%	7,9%
Celkem	242	100,0%	84	100,0%	0,0%
	hit, hitový		хит, хитов		č./b.
	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>podíl</i>
S	282	89,8%	84	75,7%	14,1%
An	1	0,3%	2	1,8%	-1,5%
Af	9	2,9%	24	21,6%	-18,8%
Sp	22	7,0%	1	0,9%	6,1%
Celkem	314	100,0%	111	100,0%	0,0%
	klip, klipový		клип, *		č./b.
	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>podíl</i>
S	101	91,0%	38	92,7%	-1,7%
An	0	0,0%	0	0,0%	0,0%
Af	5	4,5%	0	0,0%	4,5%
Sp	5	4,5%	3	7,3%	-2,8%
Celkem	111	100,0%	41	100,0%	0,0%
	lifestyle. lifestylový		лайфстайл, *		č./b.
	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>podíl</i>
S	3	33,3%	7	25,9%	7,4%
An	0	0,0%	16	59,3%	-59,3%
Af	3	33,3%	0	0,0%	33,3%

Sp	3	33,3%	4	14,8%	18,5%
Celkem	9	100,0%	27	100,0%	0,0%
	tenis, tenisový		тенис, тенисен		č./b.
	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>podíl</i>
S	142	39,4%	43	50,0%	-10,6%
An	0	0,0%	30	34,9%	-34,9%
Af	194	53,9%	0	0,0%	53,9%
Sp	24	6,7%	13	15,1%	-8,4%
Celkem	360	100,0%	86	100,0%	0,0%
	tablet, tabletový		таблет, таблетен		č./b.
	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>podíl</i>
S	130	83,3%	82	87,2%	-3,9%
An	0	0,0%	4	4,3%	-4,3%
Af	8	5,1%	3	3,2%	1,9%
Sp	18	11,5%	5	5,3%	6,2%
Celkem	156	100,0%	94	100,0%	0,0%
	roaming, roamingový		роуминг, *		č./b.
	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>podíl</i>
S	12	50,0%	21	46,7%	3,3%
An	0	0,0%	6	13,3%	-13,3%
Af	2	8,3%	0	0,0%	8,3%
Sp	10	41,7%	18	40,0%	1,7%
Celkem	24	100,0%	45	100,0%	0,0%
	rock, rockový		рок, *		č./b.
	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>podíl</i>
S	54	19,1%	5	8,2%	10,9%
An	0	0,0%	54	88,5%	-88,5%
Af	201	71,0%	0	0,0%	71,0%
Sp	28	9,9%	2	3,3%	6,6%
Celkem	283	100,0%	61	100,0%	0,0%
	web, webový		уеб, *уебски		č./b.
	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>počet výskytů</i>	<i>podíl</i>	<i>podíl</i>
S	711	61,3%	3	9,7%	51,6%
An	0	0,0%	28	90,3%	-90,3%
Af	391	33,7%	0	0,0%	33,7%
Sp	58	5,0%	0	0,0%	5,0%
Celkem	1 160	100,0%	31	100,0%	0,0%

**ПРÍЛОНА IV: Excerptce analytických adjektiv z mluvených a psaných bulhar-
ských textů v období 10. 2. až 16. 2. 2014**

	БНТ По света и у нас – Централна емисия 12ч. / 22"		%	бТВ Новините – Централна емисия 19 ч. / 25"		%
10. 2. 2014	<i>ски оборудване, гол майсторите, тенис турнир</i>	3	0,0802%	<i>Би Ти Ви новините</i>	1	0,0235 %
11. 2. 2014	<i>метростанции, онлайн среда, интернет услуги, интернет ползватели, ски бегачи</i>	5	0,1337%	<i>ДПС депутат, МВР акцията, БиТиВи новините, интернет потребител, фейсбук паролата, ски бягането, тенис турнира</i>	7	0,1647 %
12. 2. 2014	<i>онлайн запознанство, офлайн режим, тенис турнира, ски спускането, ски скоковете, ски бягане</i>	6	0,1604%	<i>БиТиВи новините (3х), интернет троловете (2х), интернет блоговете, БиТиВи репортерите, тенис турнира (2х), допинг пробата</i>	8	0,1882 %
13. 2. 2014	<i>тото шанс, ски бягането</i>	2	0,0535%	<i>БиТиВи новините, радиоводец, радиостанции, радиоприемник, радиоинженер, имидж консултант</i>	6	0,1412 %
14. 2. 2014	<i>еврозоната</i>	1	0,0267%	<i>БиТиВи новините</i>	1	0,0235 %
15. 2. 2014	<i>арт щрихи, европари</i>	2	0,0535%	<i>ски скокове, тенис турнира (2х)</i>	3	0,0706 %
16. 2. 2014	<i>МВР шеф, видео наблюдение, фитнес инструктор, фитнес инструктори, спа терапевт, спа терапевти, сноуборд крос</i>	7	0,1872%	<i>БиТиВи новините, европарите, бизнес план, фитнес инструктор, фитнес инструктори, спа терапевт, спа терапевти, сноуборд крос, сноуборд кроса, БиТиВи репортерите, тенис турнира</i>	7	0,1647 %
Průměrně slov v pořadu			3740			4250
Celkem			0,099 %			0,111 %

	Вестник Труд		%	Вестник Всеки ден⁶⁸		%
10. 2. 2014	<i>бизнес дама, имейл адреса, ски купа, бизнес потребителите, интернет страницата, интернет портала, бар грил, ски сезон, РЗС електорат, интернет форумите, трашметъл банда, поп фолка, еврозоната, видеозапис, Жи вагони, голмайстор, голф сезона, голф асоциация, голф дестинация, интернет сайта</i>	20	0,0521 %	<i>секс бомбата, фолк певицата, фолк звездата, фолк певицата, фолк певицата, бизнес образование, секси дупеекиън герой, порно актьор, порно актьорът, порно актриси, порно актьор, фотомодел, порно звезди, порно лентата, чейнж бюро, секс маниаците, онлайн приятелството, 3D мозъчен тест, секс скандал, секс преживявания, секс символите, фолк фенове, фолкпевицата, фолк брашиа, фолк певицата, секс бомбата, секс фурия, тв предавания, фенклуб, бизнес въпроси, кредит център, бизнес проблеми, шоу потенциал, реалити героинята, фолк певицата, бонус точки</i>	35	0,1232 %
11. 2. 2014	<i>бизнес средата, спа център, бизнес климата, паркинг места, газ станция, поп дивата, попмузиката, бизнес климат, лайфстайл журналистка, бранд мениджъри, US водеща, шоу програми, тв сериалите, попзвездата, видео файл, еврозоната, тв канала, бизнес перспективата</i>	18	0,0469 %	<i>арт мафията, галаконцерта, тв правата, чалга хитове, полиграф шоу, бот-нет мрежи, SPA център, фитнес зала, линк досие, ВИП масите, фитнес площадка, фитнес инструктора, чалга звездата, кафе клуб, интернет магазин, онлайн плащане, онлайн сделките, видеозаписи, видеоклип, видеоклипа, тв водещ, гала вечери, тв звезда, тв звездата, тв звездата, тв звездата, тв звездата, ВИП парти, секс символите, бизнес блок, судоки шампионати, го асоциация, поп диви, шоуспектакъла, пиано бар, рок легендата, Би Ти Ви новини, фенклуба, АТР турнир, фолк награди,</i>	43	0,1514 %

⁶⁸ Zachováváme pravopis zvlášť nebo dohromady podle zdroje.

				чалга сцената, чалга звездата		
12. 2. 2014	ски купа, бизнес потребители, интернет страницата, интернет порталът, интернет портали, бар грил, фолк принцеса, ВиК мрежи, поп арт художник, "винтидж" пейзажи, шоу бизнеса, манга стил, рок парчета, попизпълнители, рок джаз импровизации, ърбън култура, попзвезда, покраницата, попзвездата, едрозоната, еврозоната, видеозапис, ХИВ вирусите, рокмузикантът	25	0,0651 %	фолк звездата, чалга певецът, чалга-краля, евро пари, фолк певицата, сех октопод, видеокамерата, фолк дивата, фолк съсловието, фолк дивата, евро зоната, чалга хитове, чалга хроникьори, парти хроникьори, бизнес лицата, бизнес спор, метро диаметър, бизнес администрация, фолк певицата, тв блондинката, фото конкурс, арт висши училища	22	0,0775 %
13. 2. 2014	видео наблюдението, интернет изданията, интернет сайтове, интернет анкети, интернет порталът, видеокамера, видео споделяне, еврозоната, бизнес коалиции, бизнес коалиции, киномания, еврозоната, еврозоната, еврозоната, еврозоната, фензоните, интернет запалянковците, тенис звездата	18	0,0469 %	фото сесия, тв звезда, интернет профил, лукс автомобилите, фолк певицата, онлайн пазар, US имот, бизнес спор, стоп палките, Буш двойката (двама крадци с маски на Буш), еврозоната, еврозоната, бизнес дама, фолк певицата, кино и театралната звезда, интернет форумите, реалити шоуто, фитнес-маниака	18	0,0634 %
14. 2. 2014	GSM операторите, Тв дебат, пиар обслужване, GSM операторите, Жп линия, Жп моделизъм, Еврозоната, рокмузикантът, спа център, бизнес парка, офис площи, бизнес парка, офис пазарите, офис пространства, тенис корт, кредит център, бизнес част, офис сграда, лоби бара, SOS (детски) селища, БГ издатели	21	0,0547 %	поп фолк звезда, фолк звездата, БСП активисти, ски оборудване, ски обучение, ски екскурзията, видео запис, интернет порнографията, порно сайтовете, секс изцепките, секс кметницата, секс изпълнения, бизнес центрове, тенис кортове, паник бутона, поп легендата, НЛО активист, фото сесия, бизнес мениджър, бизнес подковаване, чалга дивата, попфолк	26	0,0915 %

				звездата, чалга клуб, фолк бранша, фолк певицата, бизнес дами		
15. 2. 2014	фолк звезда, бизнес организация, интернет рекламата, интернет пространство, интернет маркетинг, онлайн пазар, торент програма, видеокамерите, стори бордове, видеоклип, екиън мадама, екиън сцената, БГ разкази, екиън продукция , поп музиката, бизнес план	16	0,0417 %	ВиК сектора, Тв продуцентите, фолк легендата, интернет потребители, фитнес клубовете, риалти формати, кафе- автомати, порнофайлове, флаш-памет, порно клиповете, интернет страницата, паник бутона, сим картите, инкасо дейността, джаджи магазините, гей киното, поп изпълнители, паник бутона, поп дивата, гей парти, секс бомба, бурлеска парти, секс символ, порно звезда, порно звезда, поп кralицата, лесбо двойката, лесбо двойката, ВИП обществото, гей браковете	30	0,1056 %
16. 2. 2014	еврозона, фитнес салон, фитнес салонът, метростанция, видеозаписа, Би Ти Ви екиън, соул музиката, видеоклипове, видео портали, видео споделяне, видеопоздрави, киноконспирации, вино бар, вино барбизнесдама, ВПИ майки, еврозоната, еврозоната, еврозоната, еврозоната, видеоакцията	17	0,0443 %	фитнес зала, секс бомбата, интернет споделянето, фолк певица, фолк певицата, фолк средите, чалга дивите гей прякора, фолк певици, фолк певиците, бокс офис резултати, секси папараци, ВИП персони, фолк певицата, секс бомба, кандидат миски, чалга певачката, фолк певици, фолк дивите, спа сезонът, спа пакети, спа сезон, спа дестинация, маркетинг екипите, интернет ухажора, фитнес центъра, реалити шоу, тв реалити шоу, екиън звездата, фолк бранша, секс символ, фолк певица, фолк певицата, чалга гърлата, тв водеща, онлайн търговете	37	0,1303 %
Průměrný počet slov na vydání			38 400			28 400
Celkem			0,050 %			0,106 %